

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

НА ТЕМУ: «УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ
ПАТ «ЗСС» У НАПРЯМКУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ»

другий (магістерський)
(рівень вищої освіти)

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0722-удмф
072 Фінанси, банківська справа та
спеціальності страхування

(шифр і назва спеціальності)

освітньої програми Управління державними та
місцевими фінансами

(назва освітньої програми)

Д.А.Мастеров

(ініціали та прізвище)

Керівник професор кафедри інформаційної
економіки, підприємництва та фінансів,
професор, д-р екон. наук Паршин Ю.І.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

Рецензент професор кафедри інформаційної
економіки, підприємництва та фінансів,
професор, д-р екон. наук Глушевський В.В.

(посада, вчене звання, науковий ступінь, прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНЖЕНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ
ІНСТИТУТ ім. Ю.М. ПОТЕБНІ**

Кафедра інформаційної економіки, підприємництва та фінансів
Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(код та назва)
Освітня програма Управління державними та місцевими фінансами
(код та назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри інформаційної
економіки, підприємництва та
фінансів, д-р екон. наук, проф.

_____ Шапуров О.О.
(підпис)

_____ 202_ р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Мастерову Денису Артуровичу

(прізвище, ім'я та по-батькові)

1. Тема роботи Удосконалення управління фінансовою стійкістю ПАТ «ЗСС» у напрямку сталого розвитку

керівник роботи Паршин Ю.І., д-р екон. наук, професор
(прізвище, ім'я та по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затвержені наказом ЗНУ від 9 Жовтня 2023 р. № 1579-с

2. Строк подання студентом роботи 06.12.2023

3. Вихідні дані до роботи 1. Постановка задачі.
2. Перелік літератури.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)
1. Теоретична частина. Теоретичні та організаційні основи управління фінансовою стійкістю підприємства.
2. Аналітична частина. Аналіз фінансової стійкості підприємства на прикладі ПАТ «Запоріжсталь».
3. Рекомендації. Удосконалення механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) Презентація

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	<i>Паршин Ю.І, професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д.е.н.</i>		
2	<i>Паршин Ю.І, професор кафедр інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д.е.н.</i>		
3	<i>Паршин Ю.І, професор кафедри інформаційної економіки, підприємництва та фінансів, д.е.н.</i>		

7. Дата видачі завдання 09.10.2023**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Розробка плану роботи.	09.10.23	
2	Збір вихідних даних.	17.10.23	
3	Обробка теоретичних джерел.	31.10.23	
4	Розробка першого і другого розділу.	8.11.23	
5	Розробка третього розділу.	22.11.23	
6	Оформлення і нормоконтроль кваліфікаційної роботи.	30.11.23	
7	Захист кваліфікаційної роботи.	15.12.23	

Студент _____
(підпис)Д.А.Мастеров
(ініціали та прізвище)Керівник роботи _____
(підпис)Ю.І.Паршин
(ініціали та прізвище)**Нормоконтроль пройдено**Нормоконтролер _____
(підпис)О.О.Шапуров
(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Мастеров Д.А. Кваліфікаційна робота магістра «Удосконалення управління фінансовою стійкістю ПАТ «ЗСС» у напрямку сталого розвитку»: 147 с., 16 рис., 46 табл., 61 джерело, 5 додатків.

Ключові слова: ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ, КАПІТАЛ, КОЕФІЦІЄНТНИЙ АНАЛІЗ, ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ПІДПРИЄМСТВА, ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА.

Обґрунтовано теоретичні та організаційні основи управління фінансовою стійкістю підприємства. Виконано аналіз фінансової стійкості підприємства на прикладі ПАТ «Запоріжсталь». Удосконалено механізму управління фінансовою стійкістю підприємства.

ABSTRACT

Mastierov D.A. Master's qualifying paper « Improvement of management of financial stability of PJSC "ZSS" in the direction of sustainable development»: 147 pages, 16 figures, 46 tables, 61 references, 5 supplements.

Keywords: BUSINESS ACTIVITY, CAPITAL, RATIO ANALYSIS, FINANCIAL RESOURCES OF THE COMPANY, FINANCIAL STABILITY OF THE COMPANY.

The theoretical and organizational foundations of managing the financial stability of the enterprise are substantiated. An analysis of the financial stability of the enterprise was carried out using the example of PJSC "Zaporizhstal". The mechanism for managing the financial stability of the enterprise has been improved.

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	4
ABSTRACT.....	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	9
1.1 Значення фінансової стійкості для сталого розвитку підприємства	9
1.2 Визначення поняття фінансової стійкості та його трактування в працях вітчизняних вчених	16
1.3 Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства	25
1.4 Показники та методи визначення фінансової стійкості підприємства.....	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».....	40
2.1 Організаційна характеристика ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».....	40
2.2. Аналіз фінансових ресурсів підприємства та джерел їх формування	53
2.3 Аналіз ліквідності та платоспроможності.....	64
2.4 Аналіз рентабельності та прибутковості	67
2.5 Аналіз ділової активності	68
2.6 Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості підприємства	70
2.7 Оцінка фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» за абсолютними показниками	74
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	84
3.1 Політика управління фінансовою стійкістю підприємства	84
3.2 Засоби підвищення фінансової стійкості підприємства.....	108
ВИСНОВКИ.....	135
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	141
ДОДАТКИ.....	147

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Фінансова стійкість підприємств є досить важливою та гострою проблемою на будь-якому суб'єкті господарювання. Так як підприємство повинно в повному обсязі та у зазначені терміни виконувати свої зобов'язання, аби в майбутньому впевнено функціонувати та розвиватися у нестабільних умовах внутрішнього і зовнішнього середовища.

Підприємству потрібно бути фінансово стійким, платоспроможним, ліквідним для того, щоб мати перевагу в залученні інвестицій, як іноземних так і вітчизняних. Мати можливість з легкістю отримати кредит за потреби. Виготовляти якісну продукцію, щоб відповідала європейським стандартам аби розширяти ринок збуту та виходити на міжнародний рівень. Чим вище буде фінансова стійкість будь-якого підприємства, тим менше воно буде реагувати на несприятливі зміни ринкової кон'юнктури.

Саме тому актуальною є проблема своєчасної, негайної та реалістичної оцінки рівня фінансової стійкості певного підприємства для подальшого використання методів антикризового управління у разі необхідності.

Об'єктом дослідження є процеси управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» у напрямку сталого розвитку.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних аспектів щодо управління фінансовою стійкістю підприємства у напрямку сталого розвитку.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка практичних рекомендацій з удосконалення управління фінансовою стійкістю промислового підприємства у напрямку сталого розвитку.

Для досягнення мети вирішені наступні завдання:

- досліджено теоретичні підходи до оцінювання фінансової стійкості для сталого розвитку підприємства;
- досліджено методичні підходи до визначення фінансової стійкості підприємства;

- досліджено особливості роботи підприємства металургійної галузі;
- досліджено фінансові ресурси ПАТ «ЗСС» та джерела їх формування;
- проаналізовано систему відносних показників оцінювання ліквідності, рентабельності, ділової активності, фінансової стійкості;
- проаналізовано абсолютні показники фінансової стійкості;
- запропоновано удосконалену політику управління фінансовою стійкістю та сценарний підхід до прогнозування рівня фінансової стійкості на ПАТ «ЗСС».

В кваліфікаційній роботі використано такі загальнонаукові і спеціальні *методи дослідження*: діалектичний метод і метод спостережень, методи критичного та порівняльного аналізу і синтезу, системний підхід, ситуаційний підхід.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному:

- **удосконалено** методичний підхід до оцінки фінансової стійкості «великого» промислового підприємства металургійної галузі, який, на відміну від існуючого, передбачає застосування декількох методик оцінки з метою вибору найбільш оптимальної методики для даного часового періоду, який характеризується певним рівнем показників; врахування факторів впливу на результативні показники діяльності підприємства та факторів зовнішнього середовища, які суттєво впливають на фінансові результати;
- **удосконалено** науково-практичний підхід до прогнозування фінансової звітності, який, на відміну від існуючого, спрямований на пошук оптимальної структури балансу та звіту про фінансові результати з метою здійснення моніторингу рівня показників фінансової стійкості та знаходження найбільш ефективних управлінських рішень.

Інформаційною базою дослідження слугували методичні та наукові праці з теми дослідження, нормативні та законодавчі акти України, статистична інформація.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що основні теоретичні та прикладні положення, викладені в кваліфікаційній роботі, доведено до рівня методичних підходів та практичних рекомендацій, які можуть бути використані в діяльності ПАТ «Запоріжсталь» та інших підприємств як запорука успішного функціонування та розвитку.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження були представлені в доповіді на III Всеукраїнській науково-практичній конференції за участю молодих науковців «Актуальні питання сталого науково-технічного та соціально-економічного розвитку регіонів України».

Публікації. Основні положення роботи опубліковано в матеріалах Всеукраїнській науково-практичній конференції за участю молодих науковців.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Значення фінансової стійкості для сталого розвитку підприємства

Сучасні світові тенденції щодо гармонійного розвитку людства, а також його виживання зумовили формування національної парадигми і стратегії сталого розвитку України. Провідна ідея концепції сталого розвитку – це баланс економічних, соціальних і екологічних цілей, ініційована ООН і підтримана всіма країнами світу [1]. Україна може забезпечити перехід до сталого розвитку виключно шляхом ефективного використання всіх видів ресурсів, структурно-технологічної модернізації виробництва, використання творчого потенціалу суспільства для розбудови та процвітання держави [2].

Важливим елементом реалізації концепції сталого розвитку в Україні є модернізація фінансового механізму, основна мета якої – підвищення ефективності використання фінансових ресурсів на різних рівнях господарювання й оптимізація управління бюджетними коштами. Сьогодні постала необхідність удосконалення фінансових методів, інструментів та важелів, нормативно-правового й інформаційного забезпечення на всіх рівнях економічної системи держави [3, с. 16].

Водночас надзвичайно актуальним питанням є вироблення такого фінансового механізму держави, суб'єктів господарювання, який стимулюватиме формуванню сприятливих умов для забезпечення потреб теперішніх і майбутніх поколінь.

У теперішніх умовах виникла необхідність забезпечити стійку еволюцію підприємства з метою досягнення завдання переходу національної економіки на засади стабільного екологічно та соціально орієнтованого розвитку. Для цього велике значення має удосконалення управління підприємством в контексті забезпечення його стійкості на основі триєдиної концепції сталого розвитку.

Триєдиність поняття «сталий розвиток» передбачає гармонійне поєднання екологічної, соціальної та економічної складових. Загалом, з екологічної точки зору, він має забезпечувати цілісність і життєздатність природного середовища, подолання екологічної кризи та запобігання екологічним ризикам, забезпечення конституційних прав громадян на безпечне для здоров'я і життя навколишнє природне середовище, недопущення дій, які порушують здатність екосистем до саморегулювання та самовідновлення. А природно-ресурсний потенціал держави необхідно розглядати як фундамент життєдіяльності, збереження якого є обов'язковою умовою функціонування соціально-економічної системи.

Соціальна складова спрямована на збереження стабільності існуючих соціальних систем і забезпечення справедливого розподілу ресурсів та можливостей серед усіх членів суспільства, що передбачає гарантування належного рівня життя для кожної людини, а також збереження такого права для майбутніх поколінь.

Економічна складова передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів та екологічно чистих і, водночас, ресурсо- і енергозберігаючих технологій, у тому числі видобування та переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію, переробку та знищення відходів. У сучасних умовах, коли вітчизняна промисловість втрачає конкурентоспроможність на світовому ринку, це питання набуває виняткової актуальності.

Термін «сталий розвиток» є офіційним українським відповідником англійського терміна «sustainable development», дослівним перекладом якого з урахуванням контексту може бути словосполучення «життєздатний розвиток», а за сенсом – «самопідтримуваний розвиток». Інколи цей термін тлумачать як всебічно збалансований розвиток. За визначенням Комісії ООН зі сталого розвитку, його мета – задовольняти потреби сучасного суспільства, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Сталий розвиток – це такий розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво та споживання, а також інші види діяльності

суспільства відбуваються в межах, що визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішніх і майбутніх поколінь [4].

На Конференції ООН основними ознаками сталого розвитку визначено такі: перехід від екстенсивного характеру розвитку до інтенсивного при дотриманні умов якісного зростання та динамічного розвитку; врахування соціально-економічних аспектів виробничої й іншої господарської діяльності на індивідуальному, локальному, регіональному, національному та глобальному рівнях; зростання екологічної свідомості, що дає змогу забезпечити розумну поведінку людини як біоособистості.

Теорія сталого розвитку є альтернативою парадигмі економічного зростання, яка ігнорує екологічну небезпеку від розвитку за екстенсивною моделлю. Основою сталого розвитку є паритетність відносин у тріаді «людина – господарство – природа». Сталий розвиток узагальнює в собі процес виживання та відтворення генофонду нації, активізацію ролі кожної окремої людини в суспільстві, забезпечення її прав і свобод, збереження навколишнього природного середовища, формування умов для відновлення біосфери та її локальних екосистем, орієнтацію на зниження рівня антропогенного впливу на природне середовище та гармонізацію розвитку людини в природі.

Повноцінна реалізація концепції сталого розвитку нерозривно пов'язана з відповідним її забезпеченням на різних рівнях управління, елементи якого мають передбачати повну взаємну узгодженість для максимізації отримання корисного результату від управління складовими соціо-, еколого- й економічного розвитку. Таким чином, реалізацію концепції сталого розвитку можна подати у вигляді ланцюга: індивідуум – суб'єкт господарювання (підприємство) – регіон – держава – планета (рис. 1.1).

Рівні реалізації сталого розвитку на рівні держави

Рисунок 1.1 – Місце підприємства у реалізації концепції сталого розвитку на рівні держави

Джерело: побудовано автором на основі [5]

На індивідуальному рівні особливо важливою є реалізація заходів щодо підвищення статусу освіти та виховання загалом й екологічної їх складової зокрема. Це дасть змогу змінити стиль життя й індивідуальну свідомість, а також ставлення кожної людини до природи як до основи існування цивілізації.

Особливої уваги заслуговує дослідження реалізації концепції сталого розвитку саме на рівні підприємства.

Поняття «сталого розвитку підприємства» трактується неоднозначно. На думку М. Микитась, «стійкий розвиток передбачає можливість системи взаємопов'язаних елементів підприємства забезпечити життєздатність і зростання економічної ефективності, враховуючи вплив різних чинників навколишнього середовища» [6].

Н. Дойсан-Коровьонкова стверджує, що сталий розвиток – це система взаємоузгоджених управлінських, економічних, соціальних, природоохоронних заходів, спрямованих на формування системи суспільних відносин, яка самоудосконалюється (за рахунок внутрішнього потенціалу) на засадах довіри, партнерства, солідарності, етичних цінностей, безпечного навколишнього

середовища, сталості економічного розвитку. А забезпечення сталого розвитку національної економіки, сфер економічної діяльності та конкретних підприємств можливе на основі антикризового менеджменту [7].

На нашу думку, сталий розвиток підприємства – це поступова зміна або ж підтримання на належному рівні всіх показників стійкості підприємства, здатного протистояти негативним чинникам зовнішнього середовища, використовуючи внутрішній потенціал і зберігаючи при цьому цілісність і основні властивості. Отже, можна стверджувати, що стійкий розвиток підприємства забезпечується на основі врахування впливу зовнішнього середовища та вдосконалення стратегічного управління всередині підприємства з метою підвищення ефективності його діяльності та безперервного розвитку.

Для підприємств сталий розвиток означає ухвалення бізнес-стратегій та утвердження видів діяльності, які не лише відповідають потребам ринку та зацікавлених сторін, а й захищають, підтримують і зміцнюють людські та природні ресурси, що будуть необхідні в майбутньому.

Розробка ефективної структури управління сталим розвитком суб'єкта господарювання вимагає інтеграції усіх функціональних складових – бізнес-планування, організації, обліку, аналізу та контролю.

Розвиток підприємства полягає в правильному балансі економічного зростання та стійкості підприємства. При цьому розвиток має бути стійким, тобто стабільним. «Стабільність» (від латинського *stabilis*) означає «міцність, незмінність, приведення в постійний, стійкий стан або підтримка цього стану, а також сам стан постійності, стійкості» [8, с. 167]. Стійкий розвиток несумісний з проявами революційних, катастрофічних змін і розрахований на тривалий час у своєму русі та підтримку цього стану надалі.

Зміст терміна «сталий розвиток» був визначений на конференції в Ріо-де-Жанейро у 1992 р. в рамках прийняття «Порядку денного на XXI століття» як «розвиток, що задовольняє потреби теперішнього часу, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби» [9]. Всі наступні визначення згаданого поняття базувалися саме на такому тлумаченні сталого

розвитку. Поняття сталого розвитку відповідає російському терміну «постоянное / стабильное развитие», проте у країнах СНД неабиякого поширення набуло словосполучення «устойчивое развитие». Англomовний оригінал розглянутого поняття – «sustainable development» – означає «підтримуваний розвиток». Доволі цікавим є французький варіант – «developpment durable» – «міцний / тривалий розвиток» [9].

Однак, з точки зору стратегічного управління, підприємство має орієнтуватися не стільки на підтримання високого кількісного рівня цільових показників (прибутку, частки ринку тощо), скільки на збереження їхнього високого потенціалу в майбутньому. Саме тому все більше з'являється досліджень, в яких акцентується увага на сталому розвитку підприємства.

Важливим етапом діагностики фінансової складової сталого розвитку підприємства є розрахунок допустимих та економічно обґрунтованих темпів зростання підприємства, адже перед підприємством стоїть завдання збалансування зростання прибутків, чистого доходу й активів, оскільки правило «чим більше, тим краще» справедливе не завжди. Так, швидке зростання може «виснажити» ресурси та без вмілого фінансового управління процесами зростання призвести до банкрутства. Фахівці зазначають, що до банкрутства підприємств призводить як надто швидка, так і надто повільна позитивна динаміка.

К. Уолш порівнює зростання для підприємства з ліками для пацієнта, які приносять користь лише за умови вживання певної дози, але коли перебрати міру, то вони стають небезпечними, якщо не фатальними. Отже, завжди потрібно шукати «золоту середину», а саме – оптимальний рівень стійкого зростання. В економічно розвинутих країнах у період стабільності достатнім вважається зростання максимум на 4% [10].

Отже, сталий розвиток – це такий розвиток країн і регіонів, коли економічне зростання, матеріальне виробництво та споживання, а також інші види діяльності суспільства здійснюються в межах, які визначаються здатністю екосистем відновлюватися, поглинати забруднення та підтримувати життєдіяльність теперішніх і майбутніх поколінь.

Питання сталого розвитку суспільства є неординарним і суперечливим. Концептуальні засади сталого розвитку, передусім, зводяться до екологізації економіки, гуманізації, запровадження певної системи принципів підходів до питань суспільної діяльності. Модель сталого розвитку, як і будь-яка соціальна модель, є системою інтегрованих компонентів, їх суттєвих відносин і зв'язків, що відображають основний зміст процесів збалансованого соціально- економічного та екологічного піднесення.

Сталий розвиток на макрорівні передбачає поступову зміну або ж підтримання на належному рівні всіх показників стійкості підприємства, виявляється у здатності протистояти негативним чинникам зовнішнього середовища, в успішній реалізації внутрішнього потенціалу та збереженні при цьому цілісності і основних властивостей. Стійкий економічний розвиток підприємств не обмежується лише стабілізацією виробництва, він охоплює також фінансовий механізм його забезпечення.

Значення фінансової стійкості окремих господарюючих суб'єктів для економіки і суспільства в цілому складається з кожного окремого елемента цієї системи:

- для держави в особі податкових та інших органів аналогічного
- призначення – своєчасна і повна сплата промисловим підприємством всіх податків і зборів до бюджетів різних рівнів. Від цього залежить виконання доходної частини бюджету;
- для позабюджетних фондів, які утворено державою – своєчасне та повне погашення існуючої заборгованості з відрахувань у ці фонди;
- для працівників промислового підприємства та інших зацікавлених осіб – своєчасна та повна виплата заробітної плати, забезпечення додаткових робочих місць;
- для споживачів, замовників продукції, робіт, послуг – стабільне функціонування, виконання договірних умов;
- для постачальників і підрядників – своєчасне і повне виконання зобов'язань. Для них ці моменти надзвичайно важливі, тому що їхній дохід від

основної діяльності формується з надходжень з боку покупців і замовників;

- для комерційних банків, які обслуговують підприємство – своєчасне та повне виконання зобов'язань згідно з умовами кредитного договору;
- для власників промислового підприємства – прибутковість, величина прибутку, яку спрямовано на виплату дивідендів;
- для інвесторів (у тому числі й потенційних) – вигідність і ступінь ризику вкладень в промислове підприємство. Чим стійкіше у фінансовому відношенні підприємство, тим менш ризиковані й більш вигідні інвестиції в нього.

Таким чином, значення фінансової стійкості підприємства відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні сталого розвитку, як окремих промислових підприємств, так й суспільства в цілому. Досягнення стійкого фінансового стану підприємства на основі ефективного управління капіталом і рухом коштів дозволяє стабільно розвиватися в існуючих ринкових умовах України у довгостроковій перспективі [11].

1.2. Визначення поняття фінансової стійкості та його трактування в працях вітчизняних вчених

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства. Саме фінансова стійкість підприємства характеризує ефективність операційного, фінансового та інвестиційного розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми боргами і зобов'язаннями.

Доцільно одразу розмежувати сутність понять «економічна стійкість» та «фінансова стійкість» [11, с. 33]. Економічна стійкість – це комплексне поняття, що пов'язане зі здатністю зберігати цілісність та рівновагу в умовах негативних та позитивних впливів різноманітних внутрішніх і зовнішніх факторів завдяки ефективному використанню ресурсів підприємства. Є недоцільним зведення економічної стійкості лише до фінансової стійкості, оскільки вона включає такі

вагомі фактори впливу на господарюючий суб'єкт, як ділова активність та стійкість персоналу.

Найчастіше фінансова стійкість пов'язана з платоспроможністю підприємства. Тобто, якщо понад п'ятдесят відсотків капіталу компанії покривається коштами, необхідними для нормального функціонування ринку компанії, підприємство вважається фінансово стабільним. Без платоспроможності неможливе стабільне існування бізнесу в умовах ринку, що постійно змінюються. Тобто можна сміливо стверджувати, що такі суміжні поняття, як платоспроможність і фінансова стійкість підприємства, відображають тенденцію переваги прибутку над витратами цього підприємства. Але ці принципи підприємництва визначаються не тільки доходами, витратами та результатами господарської діяльності, а й безперервністю виробничого процесу, раціональним використанням наявних ресурсів та успішністю реалізації продукції – тобто стабільно позитивним функціонуванням підприємства на всіх етапах своєї діяльності.

У працях вітчизняних та зарубіжних вчених немає єдиного трактування поняття фінансової стійкості. Слід зазначити, що більшість науковців фінансової сфери уподібнюють або споріднюють такі поняття, як «фінансовий стан», «фінансова стабільність», «фінансова рівновага» та «фінансова стійкість». [12, с. 218–223]. На нашу думку, необхідно детально розглянути визначення кожного з наведених показників.

Т.А. Обущак визначає фінансовий стан підприємства як сутнісну характеристику діяльності підприємств у певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатність ефективно здійснювати цю діяльність у майбутньому [13, с. 92].

На думку К.С. Салиги, фінансовий стан підприємства можна визначити як комплексне поняття, яке є результатом взаємодії усіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничогосподарських чинників і характеризується системою показників, що

відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [14, с. 215].

Ураховуючи два аспекти – необхідну кількість ресурсів та якість їх використання, – І.О. Бланк пропонує визначити фінансовий стан підприємства як рівень збалансованості окремих елементів активів і пасивів підприємства, а також рівень ефективності їх використання [15, с. 476].

М.Н. Крейніна розглядає фінансовий стан як показник економічної діяльності підприємства, що характеризує його ділову активність і надійність [16, с. 11]. На нашу думку, такі показники, як ділова активність та надійність, мають доповнювати інші показники діяльності підприємства, бо самотійно не дають можливості однозначно оцінити ефективність функціонування організації.

Г.Б. Поляк стверджує, що під фінансовим станом підприємства можна розуміти кінцеві результати його діяльності, що, на нашу думку, є недоцільним, адже не можна ототожнювати всі аспекти діяльності підприємства тільки з прибутком або збитком [17, с. 277].

Л.О. Коваленко, враховуючи більшість рис підприємства як господарюючого суб'єкта ринкових відносин, пропонує визначати фінансовий стан як характеристику його фінансової конкурентоспроможності, ефективність використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання [18, с. 411].

О.О. Терещенко зазначає, що фінансова рівновага передбачає, що грошові надходження підприємства дорівнюють або перевищують потребу в капіталі для виконання поточних платіжних зобов'язань [19, с. 277].

На думку М.Д. Білик, О.В. Павловської, Н.М. Притуляк та Н.Ю. Невмержицької, фінансова рівновага визначається як відповідність обсягів формування та споживання власних фінансових ресурсів [20, с. 228].

С.З. Мошенський та О.В. Олійник [21, с. 82], розглядаючи сутність фінансової стійкості, визначають основною передумовою її дотримання умов фінансової рівноваги між власними та запозиченими джерелами.

У своїх наукових працях О.С. Філімоненко [22, с. 304], Ю.С. Цал-Цалко [23,

с. 315], Н.Н. Селезньова та А.Ф. Іонова [24, с. 315] розглядають фінансову стабільність підприємства через аспект поняття платоспроможності, тобто фінансова стабільність підприємства є таким станом його активів та пасивів, який є достатнім для погашення усіх зобов'язань.

К. Друрі пропонує оцінювати фінансову стабільність підприємства через його фінансову незалежність, що пов'язана із загальною структурою підприємства, ступенем залежності від зовнішніх джерел фінансування [25, с. 113].

Досить цікавим, на нашу думку, є підхід до визначення фінансової стабільності підприємства представників американської школи менеджменту Дж.Ф. Маршалла та В.К. Бансала. Вони розглядають фінансові інновації та тенденції, що виступають зовнішнім чинниками та умовами стабільності підприємства. На їхню думку, прогнозування очікуваних значень фінансових показників і допустимих діапазонів їх похибки має орієнтуватися на нові фінансові продукти [26, с. 36].

Аналіз досвіду вітчизняних та зарубіжних учених дає змогу виокремити чотири основних напрями визначення фінансової стійкості:

1) як стан підприємства або ресурсів. Н.В. Алексеєнко стверджує, що фінансова стійкість підприємства – це стан його матеріальних, економічних і трудових ресурсів їх розподіл і використання, які забезпечують розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризиків [27, с. 56–65].

О.М. Зайцев розглядає фінансову стійкість підприємства як такий стан підприємства, за якого зберігається здатність ефективного функціонування і стабільного прогресивного розвитку за негативних впливів зовнішнього середовища [28, с. 23].

В.А. Медведєв пропонує розглядати фінансову стійкість як рівноважний збалансований стан економічних ресурсів, який забезпечує стабільну прибутковість і нормальні умови для розширеного відтворення в тривалій

перспективі з урахуванням найважливіших зовнішніх і внутрішніх чинників [29, с. 267];

2) як рівновага або здатність повертатись до неї. С.Н. Анохін розглядає фінансову стійкість як такий рівноважний стан промислового підприємства, за якого економічні й управлінські рішення здатні регулювати основні фактори стійкого положення підприємства: управління, виробництва, фінансів, персоналу і стратегії в заданих межах ризику [30, с. 40].

На думку О.М. Колодізева та К.М. Нужного, фінансова стійкість – це стан рівноваги або здатність повертатися у цей стан відкритої соціально-економічної системи (підприємство).

Ю.А. Сімах пропонує розглядати фінансову стійкість як потенційні можливості підприємства повернутися у стан рівноваги, в якому підприємство має позитивну динаміку функціонування або не виходить за межі встановлених границь [31, с. 12];

3) як здатність підприємства (системи). В.З. Бугай стверджує, що фінансовою стійкістю є здатність підприємства поглинати зовнішні й внутрішні дестабілізуючі фактори через ефективне застосування своїх ресурсів за рахунок використання й удосконалення економічного потенціалу [32, с. 34].

А.В. Василенко пропонує розглянути фінансову стійкість як здатність системи зберігати свій працездатний стан щодо досягнення запланованих результатів за наявності різних мінливих впливів [33, с. 39].

В.Л. Іванов розкриває фінансову стійкість як здатність економічної системи не відхилятися від свого стану (статистичного або динамічного) за різних внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих впливів за рахунок ефективного формування і використання фінансових, виробничих і організаційних механізмів [34, с. 28];

4) як комплекс складників. О.В. Ареф'єва, Д.М. Городянська розглядають фінансову стійкість як сукупність взаємозумовлених та взаємопов'язаних складників, які за будь-яких умов забезпечують здатність до ведення діяльності підприємств, запас ресурсів (ресурсного потенціалу) та збалансований процес

функціонування [35, с. 83–90].

А.І. Бурда пропонує розглянути фінансову стійкість як системне явище, яке виступає індикатором відхилень від потенційно можливого конкурентного стану на певному етапі життєдіяльності підприємства [36, с. 141].

К.Г. Малінін стверджує, що під фінансовою стійкістю можна розуміти адекватність системи середовищу, як зовнішньому, так і внутрішньому, що передбачає знаходження параметрів системи в деякому допустимому колі, що забезпечує її функціонування і розвиток [37, с. 56].

Не можна не брати до уваги інші позиції вчених. Так, Г.В. Савицька стверджує, що фінансова стійкість організації – це її здатність функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу балансу в мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість [38, с. 320].

На думку О.Є. Журавльової, сутність фінансової стійкості проявляється у оптимальній структурі капіталу, що забезпечується домінуючою часткою власного капіталу в загальному обсязі авансованого в підприємство капіталу, що дає змогу підтримувати фінансову незалежність від зовнішніх кредиторів та забезпечити безперервний виробничо-господарський процес [39, с. 523].

М.Я. Коробов зауважує: якщо параметри діяльності підприємства і розміщення його фінансових ресурсів відповідають критеріям позитивної характеристики фінансового стану, це свідчить про фінансову стійкість підприємства [40, с. 274].

В.Й. Плиса та І.І. Приймак запропонували під фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання розуміти його спроможність функціонувати впродовж тривалого періоду, одержуючи достатній для відтворення потенціалу, виплати дивідендів і стабільного розвитку прибутку, забезпечуючи при цьому економічно обґрунтоване співвідношення джерел фінансування та активів і збалансоване надходження й виплату грошових коштів попри вплив внутрішніх та зовнішніх чинників [41, с. 98].

І.Г. Ловінська зазначає, що фінансова стійкість являє собою певний стан

рахунків підприємства, що гарантує його постійну платоспроможність [42, с. 252]. Варто зазначити, що, на нашу думку, таке визначення фінансової стійкості не може певною мірою задовольнити потребу в оцінці ефективності діяльності підприємства.

О.А. Островська визначає фінансову стійкість підприємства як здатність підприємства функціонувати та розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів та пасивів у мінливому внутрішньому та зовнішньому середовищі, яка гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику [43, с. 182].

В.Г. Артеменко та М.В. Беллендир характеризують фінансово стійке підприємство як таке, де існує стабільне перевищення доходів над витратами, вільне маневрування грошовими коштами та ефективне їх використання в безперервному процесі виробництва та реалізації [44, с. 120].

Л.А. Костирко розкриває значення фінансової стійкості як інтегральну характеристику здатності підприємства як системи трансформувати фінансові ресурси з максимальною економічною вигодою і мінімальним ризиком [45, с. 122].

На думку А.Д. Шеремета, стійкість та стабільність фінансового стану залежить від результатів операційної та фінансово-інвестиційної діяльності підприємства, а стійкий фінансовий стан, своєю чергою, здійснює позитивний вплив на діяльність організації [46, с. 208].

М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк та Н.Ю. Невмержицька позиціонують фінансову стійкість підприємства як такий стан його фінансових ресурсів, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення [20, с. 323].

Г.О. Крамаренко стверджує, що фінансова стійкість – це такий економічний стан підприємства, за якого платоспроможність зберігає тенденцію до стійкості, а співвідношення власного та позикового капіталу перебуває у межах, що забезпечують платоспроможність [47, с. 90].

В.В. Ковальов та О.Н. Волкова стверджують, що одна з найважливіших характеристик фінансового стану підприємства – стабільність його діяльності у довгостроковій перспективі. Вона пов’язана із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів і інвесторів. Отже, фінансова стійкість характеризується співвідношенням власних і позикових коштів. Хоча, розглядаючи аналіз майнового становища, В.В. Ковальов вважає, що його стійкість значною мірою залежить від доцільності й правильності вкладення фінансових ресурсів у активи [48, с. 240].

Н.А. Мамонтова характеризує фінансову стійкість як такий стан підприємства, за якого забезпечуються стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції [49, с. 16].

Колектив авторів на чолі з А.М. Поддєрьогіним визначає фінансову стійкість підприємства як такий його стан, що дає змогу за рахунок власних і позикових коштів забезпечити поточну виробничу діяльність та інвестиційно-інноваційний розвиток підприємства, зберігаючи темпи приросту власного капіталу, платоспроможність та кредитоспроможність [50, с. 14].

Вищенаведені дефініції узагальнені в табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Визначення поняття «фінансова стійкість підприємства»

Автор	Напрямок	Визначення
1	2	3
Н.В. Алексеєнко, О.М. Зайцев, В.А. Медведев	як стан підприємства або ресурсів	Стан матеріальних, економічних і трудових ресурсів підприємства, їх розподіл і використання, які забезпечують розвиток підприємства на основі зростання прибутку і капіталу за збереження платоспроможності та кредитоспроможності в умовах допустимого рівня ризиків
С.Н. Анохін, О.М. Колодізєв, К.М. Нужний, Ю.А. Сімех	як рівновага або здатність повертатись до неї	Стан рівноваги або здатність повертатися у цей стан відкритої соціально-економічної системи (підприємство)

Продовження табл. 1.1

1	2	3
В.З. Бугай, А.В. Василенко, В.Л. Іванов	як здатність підприємства (системи)	Здатність економічної системи не відхилятися від свого стану (статистичного або динамічного) за різних внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих впливів за рахунок ефективного формування і використання фінансових, виробничих і організаційних механізмів
О.В. Ареф'єва, Д.М. Городянська, А.І. Бурда, К.Г. Малінін	як комплекс складників	Сукупність взаємозумовлених та взаємопов'язаних складників, які за будь-яких умов забезпечують здатність до ведення діяльності підприємств, запас ресурсів (ресурсного потенціалу) та збалансований процес функціонування
М.Я. Коробов		Якщо параметри діяльності підприємства і розміщення його фінансових ресурсів відповідають критеріям позитивної характеристики фінансового стану, це свідчить про фінансову стійкість підприємства
Н.А. Мамонтова		Такий стан підприємства, за якого забезпечуються стабільна фінансова діяльність, постійне перевищення доходів над витратами, вільний обіг грошових коштів, ефективне управління фінансовими ресурсами, безперервний процес виробництва і реалізації продукції.
В.Й. Плиса, І.І. Приймак		Спроможність суб'єкта господарювання функціонувати впродовж тривалого періоду, одержуючи достатній для відтворення потенціалу, виплати дивідендів і стабільного розвитку прибутку, забезпечуючи при цьому економічно обґрунтоване співвідношення джерел фінансування та активів і збалансоване надходження й виплату грошових коштів попри вплив внутрішніх та зовнішніх чинників.
М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька		Стан фінансових ресурсів підприємства, за якого раціональне розпорядження ними є гарантією наявності власних коштів, стабільної прибутковості та забезпечення процесу розширеного відтворення.
Л.А. Костирко		Інтегральна характеристика здатності підприємства як системи трансформувати фінансові ресурси з максимальною економічною вигодою і мінімальним ризиком.
В.В. Ковальов	аналіз майнового становища	Стійкість підприємства значною мірою залежить від доцільності й правильності вкладення фінансових ресурсів у активи.

Джерело: побудовано автором на основі [12]

Аналіз вищенаведених дефініцій дає можливість зробити висновок, що поняття «фінансовий стан», «фінансова рівновага» та «фінансова стійкість» є незалежними один від одного показниками функціонування підприємства. На нашу думку, варто розглядати фінансову стійкість як комплексне поняття, в якому відображається стабільний фінансовий стан підприємства, за якого ефективно

формуються, розподіляються та використовуються фінансові ресурси, забезпечуються фінансова автономія, платоспроможність, дохідність та рентабельність, розвиток діяльності на поточний та майбутній періоди.

Нинішні умови господарювання, що характеризуються високим рівнем економічної невизначеності, досягнення стратегічних фінансових цілей та забезпечення довгострокової фінансової стійкості підприємства неможливі без:

- створення ефективної системи стратегічного фінансового менеджменту, невід’ємним елементом якого є механізми та системи управління ризиками зниження фінансової стійкості;
- мінімізації негативного впливу зовнішнього та внутрішнього середовища на діяльність підприємства;
- створення передумов ефективної реалізації запланованих дій.

1.3. Класифікація факторів впливу на фінансову стійкість підприємства

Фінансова стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану, що формується у процесі виробничої та фінансово-інвестиційної діяльності. Аналіз факторів, що впливають на фінансову стійкість підприємства, дає змогу визначити рівень фінансового ризику, що пов’язаний із формуванням структури джерел капіталу, а, відповідно, і міру стабільності фінансової бази розвитку підприємства на перспективу.

Для управління окремими із цих факторів, посилення чи послаблення впливу на фінансову стійкість підприємства їх можна об’єднати в групи (табл. 1.2).

Фінансові кризи різних рівнів генерують значну кількість факторів, які впливають на фінансову стійкість підприємства, що ускладнює їх систематизацію та класифікацію.

Таблиця 1.2 – Класифікація факторів, що впливають на фінансову стійкість

підприємства

Прізвище автора	Групи факторів (чинників)
М.Д. Білик, О.В. Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмержицька [20, с. 323]	– чинники першого рівня (базові) – чинники другого рівня (похідні): зовнішні, внутрішні; – чинники третього рівня (деталізуючі)
І.О. Бланк [15, с. 477]	– чинники, що пов'язані з операційною діяльністю; – чинники, що пов'язані з інвестиційною діяльністю; – чинники, що пов'язані з фінансовою діяльністю
В.І. Оспіщев, І.В. Нагорна [51, с. 367– 368]	– економічні; – соціально-політичні; – фінансові; – демографічні; – науково-технічний прогрес
В.В. Хачатрян, Л.С. Усова [52, с. 155]	– зовнішні (міжнародні, національні, ринкові); – внутрішні (якісні; кількісні)
Є.В. Мних, Н.С. Барабаш [53, с. 98]	– за місцем виникнення; – за масштабом впливу; – за структурою; – за можливістю прогнозування; – за важливістю результату; – за ступенем впливу на діяльність підприємства; – за часом; – за ймовірністю реалізації.

Джерело: побудовано автором на основі [15, 20, 51, 52, 53]

Зазвичай поділяють чинники, що впливають на фінансову стійкість підприємства на незалежні від діяльності підприємства (зовнішні або екзогенні чинники) та залежні від діяльності підприємства (внутрішні або ендогенні чинники). До зовнішніх чинників впливу на фінансову діяльність підприємства відносяться такі три основні групи як загальноекономічні, ринкові та інші. До загальноекономічних чинників ми віднесли темпи росту ВВП, темпи росту інфляції, характер податкової системи, аспекти чинного законодавства, темпи росту реальних доходів населення, темпи росту безробіття. Ринкові чинники впливу на фінансову стійкість підприємства включають в себе рівень монополізму на ринку, рівень попиту та пропозиції, стан валютного ринку, рівень активності фондового ринку. Також ми виділили таку категорію чинників як інші до яких віднесли політичну ситуацію в країні, демографічну ситуацію, стихійні лиха, криміногенну ситуацію.

Тобто, зовнішні чинники – це такі, які пов'язані із характером державного

регулювання і їхній вплив на фінансову стійкість підприємства пов'язаний безпосередньо із економічною ситуацією в країні. Внутрішні чинники впливу на фінансову стійкість підприємства ми класифікували за такими групами як організаційні, інвестиційні та фінансові. До організаційних чинників ми віднесли: рівень маркетингу на підприємстві, рівень використання основних засобів, диверсифікованість асортименту продукції, рівень виробничого менеджменту. Інвестиційні чинники включають в себе рівень використання інвестиційних ресурсів, величину отриманих обсягів прибутку по запланованим проектам, інвестиційний менеджмент на підприємстві. Фінансові чинники містять в своєму складі характер фінансової стратегії, величину частки позикового капіталу, величину частки дебіторської заборгованості, рівень вартості капіталу, рівні фінансових ризиків, фінансовий менеджмент на підприємстві. Як очевидно, вплив внутрішніх чинників проявляється безпосередньо в середині самого підприємства і нерозривно пов'язаний із ефективністю здійснення основної діяльності на підприємстві.

На сьогоднішній день найбільше впливають на фінансову стійкість підприємства економічні та фінансові чинники. Вони можуть зумовити виникнення кризових явищ, банкрутство і ліквідацію підприємства. Необхідно зауважити, що на сучасному етапі розвитку економіки України фінансова стійкість багатьох підприємств істотно погіршилася. Основними чинниками цього є світова фінансово-економічна криза, зростання інфляції, нестабільна державна податкова і кредитна політика. Нестабільність економічної ситуації в Україні зумовлює погіршення інвестиційного клімату в державі.

Значний вплив на фінансову стійкість підприємств справляє також зовнішньоекономічна політика держави, яка охоплює експортну та імпорتنу політику. Така політика повинна бути спрямована на створення сприятливих умов для українських товаровиробників на світовому ринку. Особливо актуальною стала проблема підвищення ефективності цієї політики зі вступом України до СОТ. Її належна реалізація може сприяти покращенню економічної ситуації в країні і, як наслідок, – підвищенню фінансової стійкості підприємств.

Наступною складовою формування фінансової стійкості є фаза економічного циклу, в якій перебуває економіка держави. У період кризи існує відставання темпів реалізації продукції від темпів її виробництва, що спостерігається сьогодні в Україні. Зменшуються інвестиції в товарні запаси, що ще більше скорочує збут. Зменшуються також і доходи суб'єктів господарської діяльності, падають обсяги прибутку. Все це зумовлює зниження ліквідності підприємств, їхньої платоспроможності та формує передумови для масових банкрутств. Звісно, підприємство може управляти безпосередньо лише внутрішніми чинниками впливу на фінансову стійкість. Саме тому найбільшій уваги необхідно приділяти саме цій групі чинників, адже забезпечення оптимального співвідношення між постійними і змінними витратами, вибір виду діяльності і структури продукції, ефективне управління не обіговими активами, забезпечення раціональної структури капіталу, правильний вибір стратегії і тактики управління фінансовими ресурсами і прибутком, впровадження нових технологічних моделей та забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції, дослідження і розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі – чинники, які повністю або частково залежать від підприємств.

Окрім того, фінансова стійкість залежить від фінансового потенціалу підприємства. Фінансовий потенціал визначається обсягом власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпоряджатися для здійснення поточних та перспективних витрат. Зважаючи на це, ефективність управління фінансовою стійкістю підприємства залежить від раціональності управління його фінансовим потенціалом.

Одним з важливих компонентів фінансової стійкості є також наявність необхідної кількості фінансових ресурсів, які можна сформувати лише за умови ефективної роботи підприємства та отримання прибутку. Саме прибуток підприємство використовує для погашення своїх зобов'язань перед банками та іншими фінансово-кредитними установами, а також зобов'язань перед акціонерами й інвесторами. Окрім цього, прибуток є одним із основних джерел

фінансування розширення діяльності підприємства, реконструкції і модернізації обладнання чи його заміни. В свою чергу, для досягнення і підтримання фінансової стійкості важливий не тільки обсяг прибутку, але і його рівень щодо вкладеного капіталу або витрат, тобто рентабельність діяльності підприємства.

Варто зауважити, що величина чистого прибутку підприємства (як важливий показник фінансової стійкості) залежить від багатьох чинників. Одним із найважливіших з них є структура фінансових ресурсів. Для залучення коштів на підприємстві часто використовують позиковий капітал, оскільки в сучасних умовах саме він дає змогу акумулювати значні обсяги фінансових ресурсів, щоб реалізувати інвестиційні проекти. Однак у разі залучення таких ресурсів у великих обсягах, на підприємстві виникають фінансові витрати, пов'язані зі сплатою відсотків за кредит, що призводить до зменшення чистого прибутку, а отже, і до зниження рентабельності капіталу. Це, в свою чергу, зумовлює зниження фінансової стійкості підприємства. Тому, для зміцнення своєї стійкості суб'єкту господарювання необхідно формувати оптимальне співвідношення між обсягами позикових і власних коштів.

Вплив наведених чинників на фінансову стійкість підприємства може мати як позитивний так і негативний характер. Тому проаналізуємо наслідком впливу яких саме чинників є зростання фінансової стійкості на підприємстві.

Найбільше темпи росту показників фінансової стійкості залежать від рентабельності продажу, обіговості капіталу, фінансової активності зі залучення коштів, норми розподілу прибутків на інвестиційні потреби. В умовах становлення ринкових відносин кожен суб'єкт господарювання повинен володіти достовірною інформацією про фінансову стійкість як власного підприємства, так і своїх партнерів. Оцінка фінансової стійкості дає змогу зовнішнім суб'єктам аналізу (банкам, партнерам із договірних відносин, контролюючим органам) визначити фінансові можливості підприємства на перспективу, дати оцінку фінансової незалежності від зовнішніх джерел, скласти в загальній формі прогноз майбутнього фінансового стану. У процесі управління підприємством вагоме місце виділяють стратегічному аналізу фінансової стійкості, який має опиратись

на сучасне методологічне забезпечення економічного аналізу, завданням якого є розкриття причинно-наслідкових зв'язків між рівнем фінансової стійкості підприємства та факторами, що його обумовлюють. Аналіз фінансової стійкості дає змогу визначити фінансові можливості підприємства на відповідну перспективу.

На фінансову стійкість впливають різні чинники, як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Серед цих факторів можна виділити головні, такі як структура та динаміка витрат, галузева належність, структура послуг, розмір уставного капіталу, стан майна і фінансових ресурсів, рівень платоспроможного попиту, конкуренція, економічні умови господарювання, зовнішньоекономічні зв'язки, податкова, кредитно-фінансова, облікова, інвестиційна політика тощо. Важливими чинниками, від яких залежить фінансова стійкість підприємства, є саме внутрішні чинники, такі, як якість управління прибутком підприємства та структурою його позикових і власних коштів. На підприємстві необхідно формувати ефективну систему управління фінансовою стійкістю, на основі застосування методів прогнозування, планування, регулювання, контролю та аналізу фінансової стійкості. Для зростання ефективності діяльності підприємства необхідно найретельніше аналізувати вплив тих чи інших чинників на фінансову стійкість протягом певного конкретного періоду для обґрунтування тих чи інших стратегій управління, складання прогнозів, виконання планів. На нашу думку, даний підхід підвищить рівень фінансової стійкості на підприємстві та унеможливить його банкрутство.

Аналіз фінансової стійкості може бути доповнений детальним аналізом забезпеченості й ефективності використання оборотних коштів підприємства за їх видами, зокрема виробничих запасів, дебіторської заборгованості та грошових коштів.

Бюджет є головним інструментом управлінського обліку, який дає змогу контролювати діяльність центру витрат. Витрати, які не знаходяться під впливом керівників нижніх рівнів управління, слід включати до бюджетів (звітів про виконання) та сфер відповідальності більш високих рівнів або ж виділяти їх

окремо.

Послідовність дій щодо досягнення фінансової стійкості для менеджменту компанії виглядатиме наступним чином:

- встановлення цілей та планів;
- розроблення чіткого алгоритму задля досягнення цілей та виконання планів;
- контроль над кожним етапом сформованого алгоритму;
- контроль над кожною статтею витрат;
- мінімізація витрат;
- навчання та заохочування персоналу, розроблення бонусної системи;
- забезпечення сучасного програмного та технічного обладнання.

Вказаний перелік доволі повний, проте не є вичерпним, оскільки його потрібно доповнювати згідно з політикою і напрямом діяльності підприємства.

Отже, можна сказати, що процес забезпечення фінансової стійкості має бути спрямований на мінімізацію негативного впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на діяльність підприємства.

Окрім того, фінансова стійкість підприємства полягає у його здатності вистояти, протистояти і адаптуватися до дії екзогенних та ендогенних чинників. Багато науковців погоджуються з тим, що фінансова стійкість – це властивість підприємства, яка відображає в процесі взаємодії зовнішніх і внутрішніх чинників досягнення стану фінансової рівноваги і його здатність розвиватися. З даного визначення чітко випливає, що на фінансову стійкість підприємства впливають зовнішні і внутрішні чинники, ступінь впливу яких залежить від кон'юнктури фінансового ринку і зміни економіко-політичної ситуації в країні.

Схематична класифікація чинників представлена на рис. 1.2.

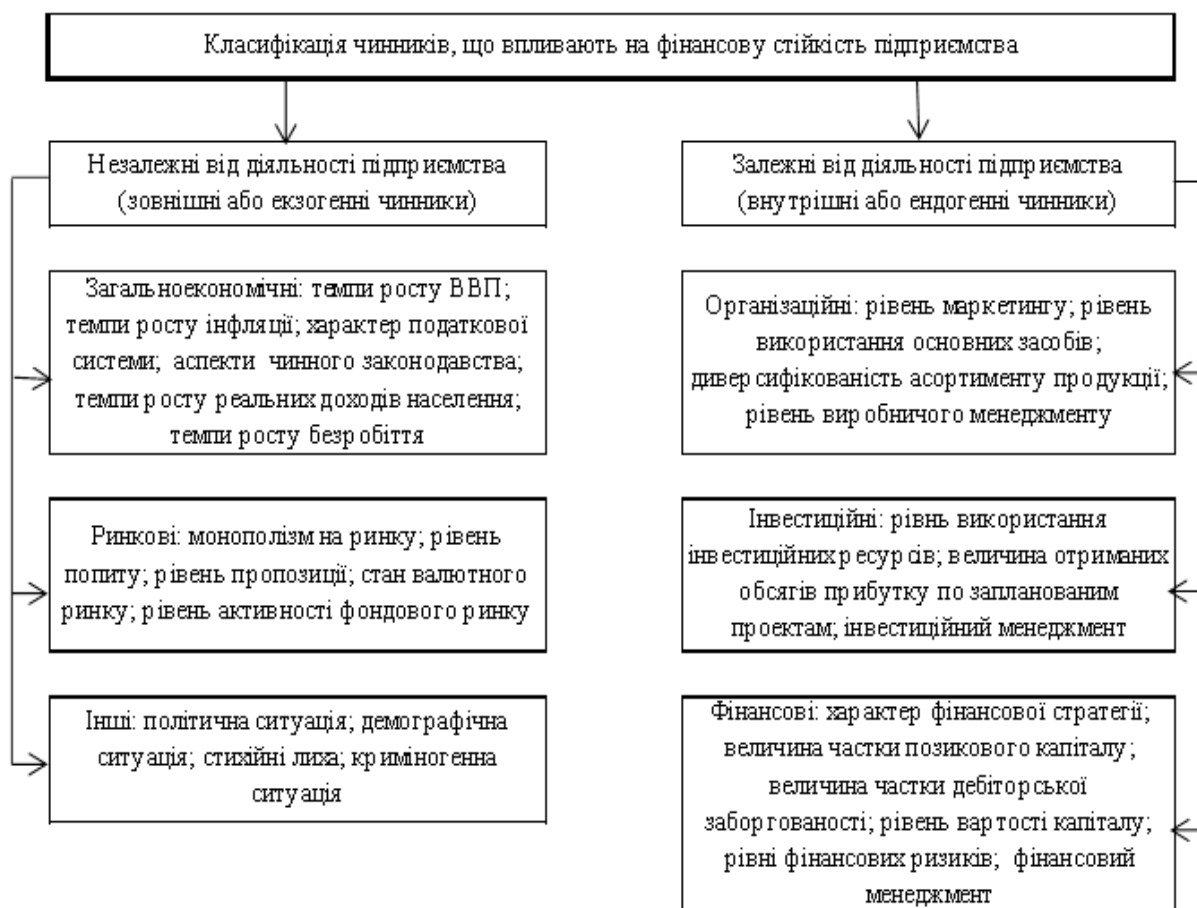

Рисунок 1.2 – Класифікація чинників, що впливають на фінансову стійкість підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [51]

Аналізуючи усі наведені групи факторів впливу на фінансову стійкість підприємства, можна дійти висновку, що фінансова стійкість підприємства залежить від ефективного управління фінансовими ресурсами і визначається оптимальною структурою активів, співвідношенням власних і позикових коштів, співвідношенням активів та джерел їх фінансування, від обраної стратегії діяльності та управління, галузі господарювання підприємства, стадії його життєвого циклу, а також від загального рівня економічного розвитку країни.

Обов'язковими умовами поліпшення фінансового стану підприємств у ринкових умовах господарювання є постійний аналіз і своєчасна діагностика змін, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства, а

також своєчасне та максимально ефективно реагування на такі зміни для забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства.

1.4. Показники та методи визначення фінансової стійкості підприємства

Стійке (збалансоване) зростання підприємства – це зростання, за якого підприємство не завдає шкоди своїм фінансовим ресурсам і не змінює ступінь фінансового ризику [54, с. 163]. Для стійкого зростання характерним є врівноважений рух коштів (ні нестачі, ні надлишку). Щоб підвищити обсяги реалізації, необхідно збільшити майно підприємства, а це можливе за умови нарощення власного та позикового капіталу. Так, згідно із «золотим правилом» економіки, яке є індикатором ділової активності підприємства в ринковому просторі, відповідна динаміка та співвідношення темпів зростання абсолютних показників має бути таким:

$$100\% < TA < TЧД < TЧП \quad (1.1)$$

де TA – темп зростання активів;

$TЧД$ – темп зростання чистого доходу;

$TЧП$ – темп зростання чистого прибутку.

Розглянемо основні складові нерівності (1) та їхній економічний зміст:

– $100\% < TA$ показує, що підприємство нарощує економічний потенціал і масштаби своєї діяльності;

– $TA < TЧД$ свідчить про те, що виручка зростає швидше від економічного потенціалу. З цього можна зробити висновок про підвищення інтенсивності використання ресурсів на підприємстві;

– $TЧД < TЧП$ означає, що прибуток зростає швидше від обсягів реалізації та сукупного капіталу внаслідок підвищення рівня рентабельності продажів.

Залежно від обраної суб'єктом господарювання фінансової політики роль різних фінансових ресурсів неоднакова. Основними джерелами збільшення позикового капіталу є випуск облігацій та залучення кредитів банків, а головними джерелами підвищення власного капіталу є нерозподілений прибуток і додаткова емісія власних акцій.

Індикаторами в управлінні стійким зростанням є коефіцієнти зростання [54, с. 163–166]. Можливість підприємств нарощувати оборотні та необоротні активи за рахунок внутрішніх джерел фінансування показує коефіцієнт внутрішнього зростання (КВнЗр).

Для збалансованого зростання за рахунок внутрішніх джерел фінансування підприємство має узгодити співвідношення реінвестованого чистого прибутку, активів і темпів зростання реалізації (чистого доходу), тобто:

$$КВнЗр = \frac{ЧП - Д}{Ап} * \Delta ЧД = 1 \quad (1.2)$$

де $\Delta ЧД$ – темп зростання чистого доходу;

ЧП – чистий приток;

Д – дивіденди, виплачені акціонерам;

Ап – активи на початок звітної періоду.

Звідси, коефіцієнт внутрішнього зростання дорівнює:

$$КВнЗр = \frac{ЧП - Д}{Ап} = \frac{ЧП^{ПП}}{Ап} = \frac{р.2350\Phi.2 - р.4200\Phi.4}{р.1900\Phi.1} \quad (1.3)$$

де ЧПРП – реінвестований чистий прибуток.

Коефіцієнт внутрішнього зростання характеризує максимальний темп приросту обсягу реалізації, який може мати підприємство без зовнішнього фінансування.

Якщо: $КВнЗр = 1$, то грошовий потік нейтральний, тобто внутрішніх джерел

достатньо для фінансування потреб підприємства; $KВнЗр > 1$ – надлишок коштів; $KВнЗр < 1$ – нестача коштів.

Наприклад, якщо вказаний коефіцієнт дорівнює 0,3, то це означає, що підприємство може розширювати свою діяльність без зовнішнього фінансування з максимальним темпом приросту обсягу реалізації 30%.

У фаховій літературі стійке зростання підприємства характеризується як максимально можливе зростання без зміни фінансового ризику. При цьому допускається збільшення зобов'язань, але пропорційно підвищенню власного капіталу, що забезпечує незмінність фінансового ризику [55, с. 142].

Звідси випливає, що темпи зростання обсягів реалізації визначаються темпами збільшення власного капіталу, а темпи стійкого зростання – це і є темпи підвищення власного капіталу. Однак, якщо підприємство відмовляється від додаткової емісії акцій, то єдиним джерелом зміни власного капіталу є реінвестований чистий прибуток.

Отже, коефіцієнт стійкого зростання ($KСтЗр$) визначається як співвідношення реінвестованого чистого прибутку до власного капіталу на початок звітного періоду та характеризує максимальний темп приросту обсягу реалізації, який може мати підприємство без зміни ступеня фінансового ризику:

$$KСтЗр = \frac{ЧП - Д}{ВКп} = \frac{ЧП^{ПП}}{ЕКп} \quad (1.4)$$

де $ВКп$ – власний капітал на початок звітного періоду.

Якщо фактичні темпи зростання обсягу реалізації більші за темпи стійкого зростання, то підприємство стикається з нестачею грошових коштів. Така ситуація характерна для швидко прогресуючих підприємств. Підприємства, які зростають повільно, мають темпи фактичного підвищення реалізації нижчі за темпи стійкого зростання, що призводить до надлишку грошових коштів.

Для кожного суб'єкта господарювання важливо не просто зберігати стійкість, а й домагатися сталого розвитку. Щоб забезпечити стійке зростання та

можливість сталого розвитку підприємства, необхідно проаналізувати чинники, що впливають на збалансованість такого зростання.

Оцінити вплив кожного показника на загальну стійкість можна за багаточинниковими моделями коефіцієнта стійкого зростання. Відповідно до обраної моделі, підприємство може обрати ті з чинників і в тих пропорціях, у яких доцільно їх мобілізувати для забезпечення стійкості зростання та підвищення ділової активності.

Перша модель. Коефіцієнт стійкого зростання можна подати через коефіцієнт фінансової політики, а саме – коефіцієнт реінвестування чистого прибутку ($K_{рп}$) та коефіцієнт рентабельності власного капіталу:

$$K_{СтЗр} = \frac{ЧП^{рп}}{ВКп} = \frac{ЧП^{рп}}{ЧП} / \frac{ВКп}{ЧП} \quad (1.5)$$

Або

$$K_{СтЗр} = K_{рп} * P_{ВК} \quad (1.6)$$

де $P_{ВК}$ – рентабельність власного капіталу, розрахована щодо власного капіталу на початок звітного періоду ($ЧП/ВКп$).

Друга модель. Доволі розповсюджена така модель коефіцієнта стійкого зростання:

$$K_{СтЗр} = K_{рп} * P_{ЧР} * K_{ОА} * K_{ФЗ} \quad (1.7)$$

де $P_{ЧР}$ – чиста рентабельність реалізації ($ЧП/ЧД$);

$K_{ОА}$ – оборотність активів ($ЧД/А$);

$K_{ФЗ}$ – коефіцієнт фінансової залежності, розрахований щодо власного капіталу на початок звітного періоду ($А/ВКп$).

У цій моделі коефіцієнт чистої рентабельності реалізації стосується

операційної діяльності та характеризує її результативність. Оборотноість активів відображає ефективність інвестування ресурсів в активи підприємства. Коефіцієнт фінансової залежності показує ступінь залежності підприємства від залученого капіталу. Коефіцієнт реінвестування можна визначити як різницю між одиницею та коефіцієнтом дивідендних виплат. Звідси випливає, що коефіцієнт реінвестування відображає ставлення керівництва компанії до розподілу дивідендів. Разом коефіцієнти реінвестування та фінансової залежності унаочнюють принципи фінансової політики, обраної підприємством.

Третя модель. Оскільки добуток чистої рентабельності реалізації та оборотноість активів дорівнює рентабельності активів, то формула для визначення коефіцієнта стійкого зростання набуде такого вигляду:

$$K_{Cm3p} = K_{pn} * PA * K_{\Phi3} \quad (1.8)$$

де PA – рентабельність активів.

Четверта модель. Розширена факторна модель для розрахунку коефіцієнта стійкості зростання має такий вигляд:

$$K_{Cm3p} = K_{PP} * P_{\text{ЧР}} * K_{OPK} * K_{ЗРК} * K_{ПЛ} * K_{КЗ} * K_{\Phi3} \quad (1.9)$$

де K_{OPK} – оборотноість робочого капіталу (ЧД/РК);

K_{ЗРК} – забезпеченість робочим капіталом (РК/ПА);

K_{ПЛ} – коефіцієнт поточної ліквідності (поточні активи (ПА)/ поточні пасиви (ПП));

K_{КЗ} – частка поточних зобов'язань у загальному капіталі (активах) підприємства (ПП/А).

Наведена модель описує як операційну (2-й і 3-й та інші чинники), так і фінансову діяльність (1-й і 4-й та інші чинники) суб'єкта господарювання.

Якщо темпи фактичного зростання підприємства тривалий час перевищують темпи стійкого зростання, то необхідно забезпечити притік

грошових коштів різними способами: за рахунок додаткової емісії акцій, тимчасового збільшення фінансового левериджу, зниження виплати дивідендів, ліквідації малорентабельних операцій, аутсорсингу (передачі іншим підприємствам неключових операцій, що вивільнює активи), збільшення ціни, злиття з «товстим гаманцем» фінансово стійкою компанією.

Якщо ж темпи фактичного зростання менші за темпи стійкого зростання, то виникає необхідність пошуку ефективних засобів використання надлишку грошових коштів. Керівництво підприємства може почати скуповувати на ринку власні акції, підвищити виплату дивідендів, знизити заборгованість, збільшити активи чи придбати інші підприємства (швидко зростаючі малі фірми).

Кожне підприємство вимушене визначити для себе найбільш адекватний набір критеріїв для оцінки ефективності своєї діяльності і на його основі визначати міру її стійкості та розробляти заходи щодо управління сталим розвитком підприємства.

Варто відмітити, що вибір індикаторів і критеріїв сталого розвитку підприємства залежить від фази його життєвого циклу – на різних етапах діяльності змінюється значущість, а також характер поведінки показників різних груп. Такий підхід дасть змогу акцентувати увагу керівників і фінансових аналітиків на тих індикаторах, аналіз яких найбільш важливий на конкретному етапі функціонування та розвитку підприємства.

Висновки до розділу 1

Визначено, що фінансова стійкість підприємства – це головний компонент загальної стійкості підприємства, який являє собою об'єкт фінансового управління господарською діяльністю та характеризує такий стан фінансових ресурсів, їх формування та використання, який забезпечує пропорційний, збалансований розвиток підприємства при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику. У вузькому розумінні

– фінансова стійкість підприємства – це результат ефективного управління структурою капіталу, активів та грошових потоків підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства використовується наступна класифікація показників:

I. За елементами оцінки: часткові показники оцінки фінансової стійкості, до яких відносяться показники оцінки структури капіталу, активів, грошових потоків, інтегральні показники оцінки фінансової стійкості, розрахунок яких дозволяє визначити рівень фінансової стійкості підприємства.

II. За рівнем значимості: основні показники фінансової стійкості, розрахунок яких є обов'язковим для оцінки фінансової стійкості підприємства в поточному періоді; допоміжні показники фінансової стійкості, що можуть бути використані для більш детальної оцінки окремих складових фінансової стійкості підприємства.

III. За характером визначення: абсолютні показники фінансової стійкості, що характеризують забезпеченість запасів різними видами джерел фінансування та забезпеченість підприємства різними видами активів; відносні показники фінансової стійкості (коефіцієнти), що характеризують співвідношення різних складових активів, капіталу та грошових потоків підприємства.

IV. За можливістю визначення нормативного значення: показники, для яких визначається нормативне значення – коефіцієнти структури капіталу та допоміжні коефіцієнти фінансової стійкості; показники, для яких нормативні значення, як правило, не встановлюються – коефіцієнти покриття, показники оцінки структури активів та грошових потоків.

Забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку та функціонування забезпечується формуванням раціональної структури джерел фінансування та активів, підтриманням на необхідному рівні платоспроможності, забезпеченням кредитоспроможності, формуванням достатніх обсягів грошових ресурсів, забезпечення оптимальної структури грошових потоків та їх збалансування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

2.1. Організаційна характеристика ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

Комбінат «Запоріжсталь» був збудований в 1933-1939 роках, повністю зруйнований під час Великої Вітчизняної війни і відновлений в 1945-1951 роках. 4 січня 1997 року державне підприємство «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» було перетворено у відкрите акціонерне товариство із стовідсотковим державним капіталом.

Таблиця 2.1 – Економічний паспорт ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» станом на 30.09.2021 року

Назва	Характеристика
Повне найменування підприємства	Публічне акціонерне товариство «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь»
Скорочена назва підприємства	ПАТ «Запоріжсталь»
Місцезнаходження	м. Запоріжжя, Південне шосе, 72
Організаційно-правова форма	Акціонерне товариство
Форма власності	Недержавна власність
Дата реєстрації	18.04.2000 (22 роки 9 місяців)
Код за ЄДРПОУ	00191230
Статутний капітал	660 920 444,75 грн.
Чисельність працівників	11704 чол.
Активи	82304274 тис.грн.
Чистий дохід	65970447 тис.грн.
Чистий збиток	16203637 тис.грн.
Види діяльності за КВЕД	Основний: 24.10 Виробництво чавуну, сталі та феросплавів Інші: 46.39 Неспеціалізована оптова торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами 46.72 Оптова торгівля металами та металевими рудами 49.20 Вантажний залізничний транспорт

Джерело: побудовано автором на даних ПАТ «Запоріжсталь»

Основними видами продукції, які виробляє підприємство є:

- прокат листовий гарячекатаний та холоднокатаний товщиною 0,5-8,0 мм в листах і рулонах з вуглецевих, низьколегованих та легованих сталей;
- переробний та ливарний чавун у чушках вагою 15-18 кг.;
- сляби з вуглецевих, низьколегованих та легованих сталей;
- холодногнуті профілі;
- жерсть чорна;
- стрічка сталева;
- граншлак та щебінь.

Основними клієнтами на внутрішньому ринку є: ПАТ «Комінмет»; ТОВ «Метінвест СМЦ»; ТОВ «Інтерпайп НМТЗ»; ТОВ «АВ Метал груп»; ТОВ «Модуль Україна»; ТОВ «МД Істейт»; ПрАТ «ТЗ «ТРУБОСТАЛЬ»; СТ «Славсант»; ТОВ «Байда 2015»; ПАТ «Дніпроспецсталь»; ТОВ «Залізний рух»; ТОВ «ЗЛМЗ» та інші.

Основними клієнтами на зовнішньому ринку є: ТОВ «Метінвест Євразія»; ТОВ «Метінвест СМЦ»; ТОВ «Метінвест Дистрибуція»; ТОВ «ЮгСталь»; Метінвест Інтернейшнл С.А. та інші.

Найважливішими перевагами продукції ПАТ «Запоріжсталь» перед конкурентами є:

- розвинена структура збуту продукції як на Україні, так і за кордоном;
- раціональне співвідношення ціни металопродукату та його якості;
- клієнтоорієнтовність при реалізації продукції.

Основними постачальниками сировини для ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» є підприємства вітчизняного ГМК, склад і питома вага яких показаний у табл. 2.2.

Структура управління підприємства розроблена таким чином, щоб оперативно впливати на процес виробництва, починаючи із забезпечення його матеріально-технічними ресурсами і закінчуючи процесом реалізації готової продукції, складанням статистичної звітності та обліком витрат на виробництво, а також забезпеченням ритмічної та рентабельної діяльності у напрямках, передбачених Статутом.

Таблиця 2.2 – Основні постачальники сировини ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» за 2021 рік

Постачальники	Сировина	%
Інгулецький гірничо-збагачувальний комбінат	залізорудний концентрат	10,6
Криворізький залізорудний комбінат	аглоруда	3,4
Алчевський коксохімзавод («ДІС»)	кокс	37,1
Інші	залізорудний концентрат, аглоруда, окатиши	42,6
Всього		100

Джерело: побудовано автором на даних ПАТ «Запоріжсталь»

Підпорядкованість організаційних одиниць підприємства утворюють організаційну структуру управління. Для реалізації поставлених цілей на ПАТ «Запоріжсталь» діє організаційна структура управління.

Згідно із Статутом ПАТ «Запоріжсталь» до обов'язків генерального директора належить:

- забезпечувати ефективне використання грошових коштів;
- забезпечувати необхідні фінансово-економічні умови для успішного виконання планів виробництва, технологічних, для своєчасного проведення грошових розрахунків по ним, виконання фінансових планів і платіжної дисципліни;
- інші обов'язки передбачені посадою генерального директора.

На загальних зборах право голосу мають учасники товариства або призначені ними представники. Також учасник товариства може передати свої повноваження на зборах іншому учаснику або представнику іншого учасника організації. Учасники товариства мають таку кількість голосів на загальних зборах, яка відповідає розміру їх часток у статутному фонді. До повноважень загальних зборів учасників відноситься обрання генерального директора.

Рисунок 2.1 – Організаційна структура

ПАТ«Запоріжсталь»

Дирекція товариства на чолі з генеральним директором вирішує усі питання діяльності організації, за виключенням тих, що належать до виключної компетенції загальних зборів учасників. Генеральний директор має право діяти від імені товариства без відповідної довіреності, в межах повноважень встановлених законодавством та установчими документами. Генеральний директор не має права головувати на загальних зборах учасників товариства.

Бухгалтерія є самостійним структурним підрозділом Товариства на правах відділу. В адміністративному відношенні підпорядковується безпосередньо генеральному директору підприємства, а фундаментально – головному бухгалтеру підприємства.

Враховуючи обсяги і складність задач, що вирішуються на підприємстві, у складі організаційної структури функції фінансової служби покладені на такі підрозділи (рис. 2.2).

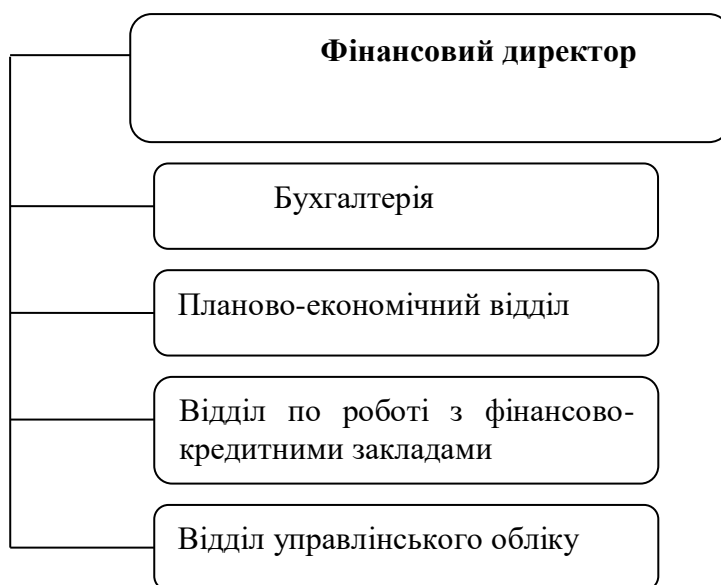

Рисунок 2.2 – Структура фінансового відділу ПАТ «Запоріжсталь»

Джерело: побудовано автором на даних ПАТ «Запоріжсталь»

Як бачимо зі рис. 2.2, фінансове управління та фінансовий контролінг на підприємстві здійснюється за допомогою бухгалтерії ПАТ «Запоріжсталь», планово-економічного відділу, відділу по роботі з фінансово-кредитними закладами, відділу управлінського обліку.

Основні завдання фінансової служби:

- організація фінансової діяльності з метою забезпечення та ефективного управління фінансовими ресурсами компанії;
- вироблення і здійснення єдиної політики компанії в галузі фінансів, розробка принципів, методології та форм управління фінансами організації;
- фінансове планування, контроль виконання показників;
- організація інформаційного забезпечення в розрізі об'єктів фінансового управління, управлінських процесів (планування, аналіз, прогноз);
- забезпечення своєчасності податкових платежів, розрахунків з кредиторами і постачальниками
- складання, аналіз, контроль, перевірка консолідованих бюджетів;
- складання платіжного-календаря на квартал, місяць, тиждень, день, одночасно аналізуючи фактичні показники;
- контроль грошових потоків у загальному розрізі.

Розподіл бюджетів по центрах фінансової відповідальності на ПАТ «Запоріжсталь» наведений в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Розподіл бюджетів по центрах фінансової відповідальності фінансового менеджменту на ПАТ «Запоріжсталь»

Структурний підрозділ	ЦФВ	Бюджет
1	2	3
Департамент персоналу	Центр витрат	Бюджет необхідності в персоналі натурально-вартісний підхід Бюджет витрат
Департамент маркетингу та реклами	Центр витрат	Бюджет витрат
Адміністративний департамент	Центр витрат	Бюджет витрат
Фінансовий департамент	Центр витрат	Бюджет доходів та витрат Бюджет надходжень
ІТ департамент	Центр витрат	Бюджет витрат
Департамент логістики	Центр витрат	Бюджет витрат

Продовження табл. 2.3

1	2	3
Фінансовий відділ	Центр прибутку	Бюджет доходів та витрат (P&L) Бюджет Cash-flow Бюджет балансу
Департамент роздрібно́ї торгівлі	Центр доходу	Бюджет доходів Бюджет надходжень Бюджет продажів товарів натурально-вартісний Бюджет продажів послуг натурально-вартісний Бюджет залишків на кінець/початок періода
Департамент оптової торгівлі	Центр доходу	Бюджет доходів Бюджет надходжень Бюджет продажів товарів натурально-вартісний Бюджет продажів послуг натурально-вартісний Бюджет залишків на кінець/початок періода
Відділ виробництва	Центр витрат	Бюджет витрат Бюджет закупівель натурально-вартісний
Компанія	Центр інвестицій	Бюджет доходів та витрат (P&L) Бюджет Cash-flow Бюджет балансу Бюджет продажів основних засобів та нематеріальних активів натурально-вартісний Бюджет закупівель основних засобів та нематеріальних активів натурально-вартісний

Джерело: побудовано автором на даних ПАТ «Запоріжсталь»

Функціональні бюджети утворюють бюджетну структуру, у відповідності з якою формуються основні підсумкові бюджети:

Структуру і штат бухгалтерії затверджує генеральний директор відповідно до типових структур апарата управління і нормативами чисельності працівників, робітників та службовців у межах встановлених лімітів по праці й обліком обсягів і особливостей роботи.

Головний бухгалтер приймається на посаду і звільняється з посади до Статуту. Головний бухгалтер забезпечує організацію бухгалтерського обліку в установі і контроль за раціональним, ощадливим використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.

Рішення щодо вартісно-орієнтованого управління на ПАТ «Запоріжсталь» приймається фінансовим директором, який погоджує дане рішення з генеральним директором компанії та власниками. Фінансовий директор приймає рішення щодо необхідності фінансування на основі прогнозу руху грошових коштів та потреби

в обігових коштах, яку готує фахівець планово-економічного відділу компанії. Також фінансовим департаментом готується інформація про можливі джерела залучення фінансових ресурсів і вартість цих джерел для компанії. Схема прийняття рішення щодо фінансування на ПАТ «Запоріжсталь» представлена на рис. 2.3.

Рисунок 2.3 – Порядок прийняття рішення щодо фінансування на ПАТ «Запоріжсталь»

Джерело: побудовано автором на даних ПАТ «Запоріжсталь»

Інструменти/методи вартісно-орієнтованого управління, які використовуються в компанії: система бюджетування, трансфертне ціноутворення, система мотивації управлінського персоналу.

Основні недоліки фінансової структури та пропозиції щодо удосконалення.

Структура підприємства чітко налагоджена, однак потребує деякого розширення і покращення, зокрема:

- в компанії відсутній відділ фінансового контролінгу, що створює проблему

у координації стратегічних і оперативних цілей, функції фінансового контролінгу виконують працівники фінансового відділу, але частково за браком часу, оскільки мають свою поточну роботу;

- маркетинговий відділ потребує розширення, оскільки компанія займається роздрібною торгівлею і є необхідність у якісній маркетинговій стратегії, що забезпечить ефективний попит на ринку на її товари;

- ПАТ «Запоріжсталь» немає конкретної посадової особи, яка б виконувала завдання ризик-менеджера та здійснювала управління фінансовими ризиками. Управління ризиками в компанії потребує значно більшої концентрації зусиль.

В таблиці 2.4 наведемо основні техніко-економічні показники діяльності підприємства за 2018-2020 роки та III кв. 2021 року.

Таблиця 2.4 – Основні техніко-економічні показники ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр.

Назва показника	Роки				Абсолютне відхилення			Темп приросту		
	2018	2019	2020	III кв. 2021 р.	2019/2018	2020/2019	2021/2020	2019/2018	2020/2019	2021/2020
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Чистий дохід, тис. грн.	58878342	46493395	45630637	65970447	-12384947	-862758	20339810	-21,03	-1,86	44,57
Повна собівартість, тис. грн.	52895864	52612917	49270047	50727328	-282947	-3342870	1457281	-0,53	-6,35	2,96
Основні засоби, тис. грн.	24836532	24605308	24129630	22775486	-231224	-475678	-1354144	-0,93	-1,93	-5,61
Оборотні активи, тис. грн.	34828851	34578461	35818166	53246680	-250390	1239705	17428514	-0,72	3,59	48,66
Фонд оплати праці, тис. грн.	2282005	2924753	2919914	2368277	642748	-4839	-551637	28,17	-0,17	-18,89
Чисельність працівників, чол.	10440	12484	10452	11704	2044	-2032	1252	19,58	-16,28	11,98
Чистий фінансовий результат, тис. грн.	5 053 802	-4332802	-3678076	16203637	-9386604	654726	19881713	-185,73	-15,11	540,55
Витрати на 1 грн. доходу, грн.	0,90	1,13	1,08	0,77	0,23	-0,05	-0,31	25,96	-4,58	-28,79

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Фондовіддача основних засобів	2,37	1,89	1,89	2,90	-0,48	0,00	1,01	-20,29	0,08	53,17
Місткість основних засобів	0,42	0,53	0,53	0,35	0,11	0,00	-0,18	25,46	-0,08	-34,71
Озброєність основними засобами	2378,98	1970,95	2308,61	1945,96	-408,03	337,67	-362,66	-17,15	17,13	-15,71
Середня заробітна плата, грн./чол.	18215,24	19523,34	23280,35	16862,30	1308,11	3757,00	-6418,04	7,18	19,24	-27,57
Коефіцієнт оборотності активів	1,69	1,34	1,27	1,24	-0,35	-0,07	-0,03	-20,46	-5,25	-2,75
Тривалість 1 обороту активів, днів	212,95	267,74	282,59	290,57	54,79	14,84	7,98	25,73	5,54	2,82
Рентабельність продажу, %	9,55	-8,24	-7,47	31,94	-17,79	0,77	39,41			
Чиста рентабельність діяльності, %	8,58	-9,32	-8,06	24,56	-17,90	1,26	32,62			
Продуктивність праці, тис. грн./чол.	5639,69	3724,24	4365,73	5636,57	-1915,45	641,49	1270,84	-33,96	17,22	29,11

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

З даних таблиці 2.4 видно, що відбувається зростання чистого доходу у III кв. 2021 року на 20339810 тис. грн. (44,57%) порівняно з 2020 роком, у 2020 році зменшується на 862758 тис. грн. (1,86%) порівняно з 2019 роком. У 2021 році темпи зростання чистого доходу значно зросли. Зменшення чистого доходу у 2019-2020 рр. можна пояснити запровадженням карантинних заходів та скороченням обсягів реалізації продукції підприємства.

Відповідно до зростання обсягів реалізації відбувається збільшення собівартості у III кв. 2021 році на 2,96% та зменшення собівартості у 2020 році на 6,35%, а у 2019 році на 0,53% (менші темпи зростання, ніж чистого доходу, що є позитивним).

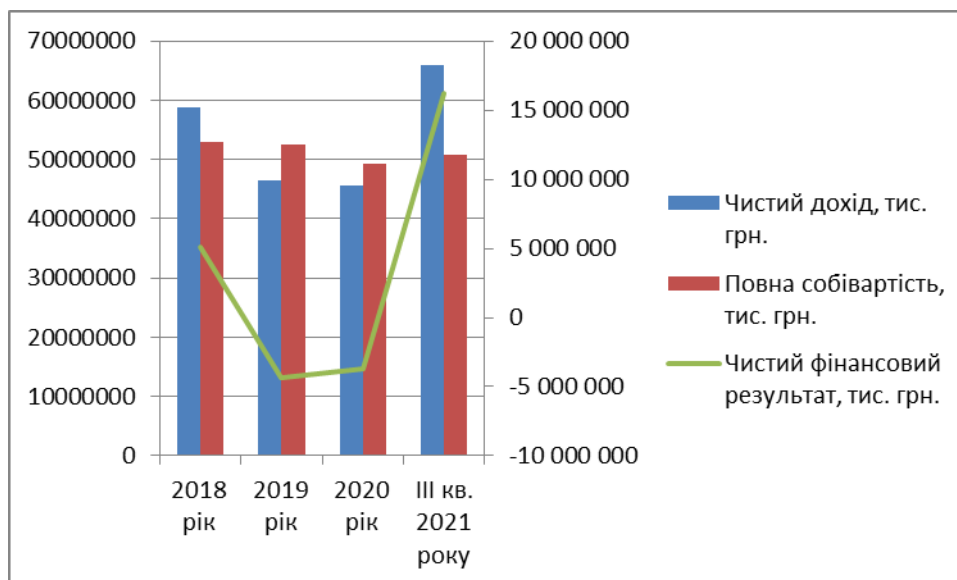

Рисунок 2.4 – Динаміка зростання доходів та витрат ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Позитивним є зростання чистого фінансового результату діяльності підприємства у III кв. 2021 року із 5 053 802 тис. грн. у 2018 році до 16 203 637 тис. грн. у III кв. 2021 року, темпи зростання становлять 198,81713 тис. грн. та 540,45%.

Під впливом вище вказаних показників значно збільшилась рентабельність продаж у III кв. 2021 року на 39,41% та рентабельність діяльності на 32,62%. Витрати на 1 грн. чистого доходу реалізації у 2021 році мають тенденцію до зменшення із 0,9 у 2018 році до 0,77 у III кв. 2021 року, що вказує на покращення операційної діяльності підприємства. У 2019-2020 рр. повні витрати перевищують чисті доходи підприємства: 1,13 та 1,08 відповідно.

Із зростанням обсягів виробництва збільшуються оборотні активи на 3,59% у 2020 році та на 48,66% у III кв. 2021 року. Вартість основних засобів має тенденцію до скорочення із 248 365 322 тис. грн. у 2018 році до 227 754 862 тис. грн. у III кв. 2021 року, що свідчить про зменшення виробничих потужностей підприємства та старіння виробничої бази. Із зростанням обсягів виробництва продукції відбувається збільшення оборотних коштів підприємства із 348 288 512 тис. грн. у 2018 році до 532 466 802 тис. грн. у III кв. 2021 року. Динаміку зміни

основних фондів та оборотних активів показано на рис. 2.5.

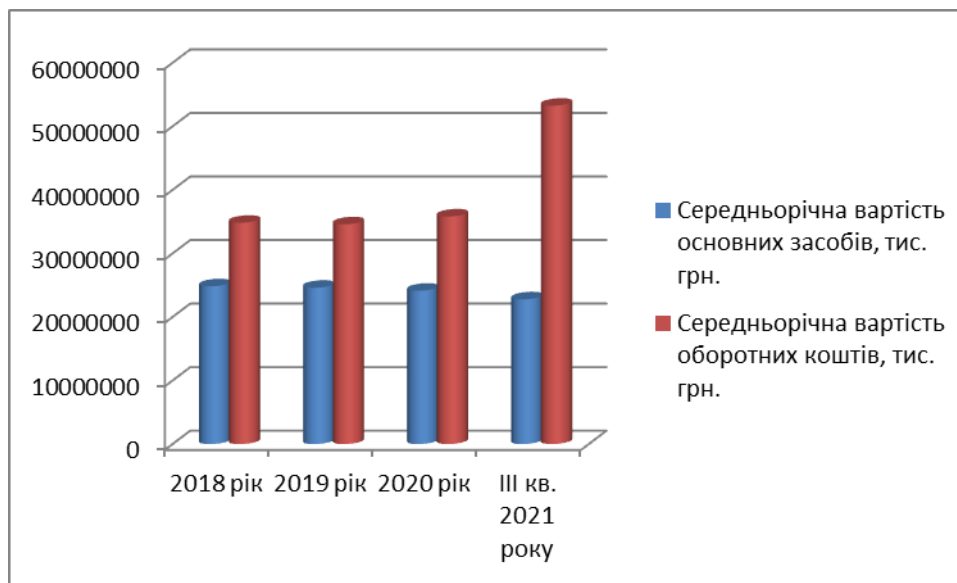

Рисунок 2.5 – Динаміка зростання середньорічної вартості основних засобів та оборотних коштів ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр., тис. грн.

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Із рис. 2.5 видно, що оборотні кошти значно зростають протягом досліджуваного періоду, а основні засоби мають негативну тенденцію до скорочення.

Негативним є зменшення віддачі основних фондів із 2,37 у 2018 році до 1,89 у 2019-2020 рр., тобто зменшується дохід на 1 грн. основних фондів на 0,48 грн. на 1 грн. основних засобів. Із аналізу показників ефективності основних засобів можна зробити висновок, що основні засоби мають ступінь зносу майже нормативного значення (за нормативом менше 50%), фондівіддача та рентабельність мають високі значення (хоча негативним є зменшення даних показників у 2019-2020 рр.). Динаміку зміни основних показників ефективності використання основних засобів показано на рис. 2.6.

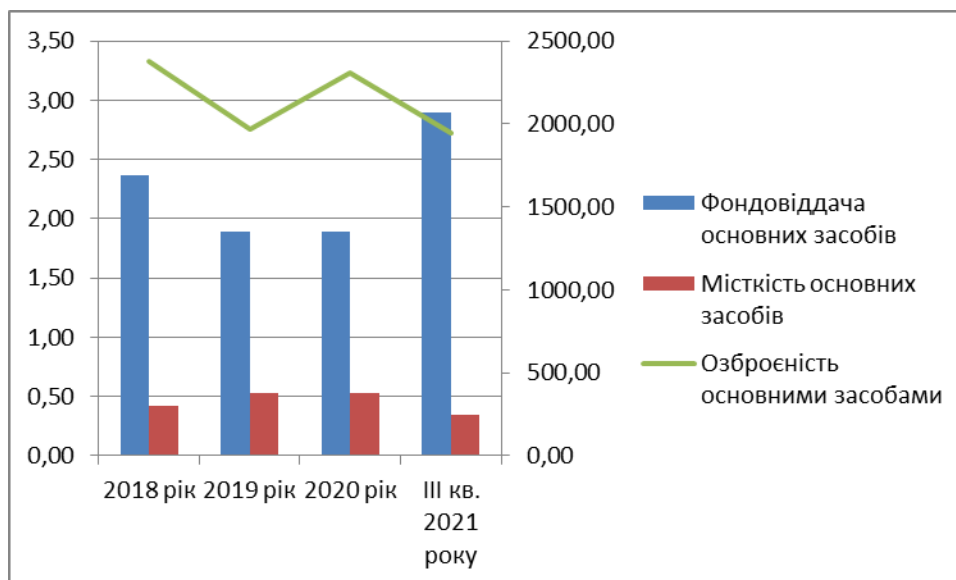

Рисунок 2.6 – Динаміка зміни показників ефективності використання основних засобів ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Із рис. 2.6 видно, що у III кв. 2021 року показники ефективності використання основних засобів значно покращуються: фондovіддача зростає на 53,17%, місткість основних засобів зменшується на 34,71% порівняно із 2020 роком.

Коефіцієнт оборотності активів говорить про те, скільки товарів і послуг продано за досліджуваний період на кожну гривню використаних активів.

Так, проаналізувавши дані таблиці 2.4 можна констатувати щорічне зменшення коефіцієнта оборотності активів за період 2018-2020 рр. з 1,69 до 1,24 у III кв. 2021 року відповідно. Тенденція зменшення значення коефіцієнта протягом періоду дослідження є негативною характеристикою ділової активності підприємства та призвела до зростання терміну оборотності активів із 212,95 днів у 2018 році до 290,57 дні в III кв. 2021 року.

У 2020 році збільшується продуктивність праці за рахунок скорочення чисельності персоналу на 16,28% та доходів на 1,86%. Негативним є поступове скорочення чисельності персоналу в 2020 році на 2032 особи, в III кв. 2021 року чисельність зростає на 1252 особи. Скорочення чисельності персоналу можна пояснити запровадженням карантинних заходів, які спричинили скорочення

виробництва та вивільнення персоналу.

Фонд оплати праці у 2020 році зменшується на 0,17% та середньомісячна заробітна плата зростає на 19,24%. Так середньомісячна заробітна плата збільшується із 18215,24 грн. у 2018 році до 23280,35 грн. у 2020 році.

В цілому можна зазначити, що діяльність підприємства є ефективною та прибутковою у III кв. 2021 року, показники продуктивності праці та рентабельності в 2021 році зростають порівняно із 2019-2020 рр.

2.2. Аналіз фінансових ресурсів підприємства та джерел їх формування

Аналіз динаміки змін основних показників суб'єкта господарювання став основою для формування табл. 2.5. Показники взяті з додатків Ф№1; Ф№2.

Таблиця 2.5 – Аналіз основних фінансових показників господарської діяльності ПАТ «Запоріжсталь» у за 2018 - III кв. 2021 рр.

Показники	Роки			III кв. 2021 р.	Відхилення			
	2018	2019	2020		2019/2018		2020/2019	
					абс., (+,-)	%	абс., (+,-)	%
Валюта балансу	64877338	61389313	62300409	82304274	- 3488025	-5,38	911096	1,48
Середня величина необоротних активів	30048222	26810587	26481978	29057329	- 3237635	- 10,77	-328609	-1,23
Середня величина оборотних активів	34828851	34578461	35818166	53246680	-250390	-0,72	1239705	3,59
Середня величина власного капіталу	33168502	29944704	27181476	47085757	- 3223798	-9,72	- 2763228	-9,23
Середня величина залученого капіталу	31708836	31444609	35118933	35218517	-264227	-0,83	3674324	11,69

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності ПАТ «Запоріжсталь»

За аналізовані періоди валюта балансу збільшилась, вартість оборотних активів зросла в активах підприємства, вартість оборотних активів значно перевищує вартість необоротних активів. Дане перевищення вказує на значну частку запасів та дебіторської заборгованості. У III кв. 2021 року спостерігається

значне зростання валюти балансу за рахунок зростання оборотних активів та власного капіталу підприємства.

Негативним показником є перевищення вартості позикового капіталу над власним капіталом, що певною мірою свідчить про низьку фінансову стійкість аналізованого підприємства.

Формування активів та пасивів ПАТ «Запоріжсталь» дослідимо у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Горизонтальний аналіз балансу ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр., тис. грн.

Показник	Роки				Темп приросту		
	2018	2019	2020	III кв. 2021 р.	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020
I. Необоротні активи	30048222	26810587	26481978	29057329	-10,77	-1,23	9,72
Нематеріальні активи:	41439	39438	42508	43857	-4,83	7,78	3,17
Незавершені капітальні інвестиції	1139333	1118934	126847	1851331	-1,79	-88,66	1359,50
Основні засоби	24836532	24605308	24129630	22775486	-0,93	-1,93	-5,61
Інвестиційна нерухомість:	6741	6741	6741	6741	0,00	0,00	0,00
інші фінансові інвестиції	4022312	1038362	1038382		-74,18	0,00	-100
Інші необоротні активи	1865	1804	1870	2215	-3,27	3,66	18,45
II. Оборотні активи	34828851	34578461	35818166	53246680	-0,72	3,59	48,66
Запаси	4849316	4639175	4814500	7914804	-4,33	3,78	64,40
Виробничі запаси	1877021	1788302	1955916	2505074	-4,73	9,37	28,08
Незавершене виробництво	954313	851962	792343	2074571	-10,73	-7,00	161,83
Готова продукція	2016586	1897584	2066003	3335060	-5,90	8,88	61,43
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	8463927	8536090	8603858	19185502	0,85	0,79	122,99
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1296431	1291376	982826	936535	-0,39	-23,89	-4,71
з бюджетом	1023217	1018390	1164853	1413676	-0,47	14,38	21,36
з нарахованих доходів	872	872	42680	2693445	0,00	4794,50	6210,79

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
Інша поточна дебіторська заборгованість	18371479	18375974	18757533	18664931	0,02	2,08	-0,49
Гроші та їх еквіваленти	111864	110580	157594	757081	-1,15	42,52	380,40
Витрати майбутніх періодів	455887	452495	526780	587796	-0,74	16,42	11,58
Інші оборотні активи	255858	253509	767542	1092910	-0,92	202,77	42,39
Баланс	64877338	61389313	62300409	82304274	-5,38	1,48	32,11
Пасив							
I. Власний капітал	33168502	29944704	27181476	47085757	-9,72	-9,23	73,23
Зареєстрований (пайовий) капітал	660920	660920	660920	660920	0,00	0,00	0,00
Капітал у дооцінках	13003055	12993190	12941174	12084460	-0,08	-0,40	-6,62
Резервний капітал	506200	15784394	13073182	506200	3018,21	-17,18	-96,13
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	18988327			33834177	-100		
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	3743708	3721512	3329124	4435941	-0,59	-10,54	33,25
Відстрочені податкові зобов'язання	1044386	1053644	432875	174041	0,89	-58,92	-59,79
Довгострокові кредити банків	473235	473235	363470		0,00	-23,19	-100
Інші довгострокові зобов'язання	4505	4505	28328	2966	0,00	528,81	-89,53
Довгострокові забезпечення	2221239	2189785	2504142	2691650	-1,42	14,36	7,49
Цільове фінансування	343	343	309	284	0,00	-9,91	-8,09
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	27965128	27723097	31789809	30782576	-0,87	14,67	-3,17
Короткострокові кредити банків	2632465	2632465	3482251	2604475	0,00	32,28	-25,21
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	13516	13516	4505		0,00	-66,67	-100
за товари, роботи, послуги	24178583	24014755	27106196	25868817	-0,68	12,87	-4,56

Продовження табл. 2.6

1	2	3	4	5	6	7	8
за розрахунками з бюджетом	98889	86666	90038	1292117	-12,36	3,89	1335,08
за розрахунками зі страхування	19981	18552	19136	21445	-7,15	3,15	12,07
за розрахунками з оплати праці	112214	103862	89340	100704	-7,44	-13,98	12,72
за одержаними авансами	29787	28448	9264	8567	-4,50	-67,44	-7,52
за розрахунками з учасниками	13974	13974	13974	13974	0,00	0,00	0,00
Поточні забезпечення	216761	199365	269189	207995	-8,03	35,02	-22,73
Доходи майбутніх періодів	497	432	410	514	-13,08	-5,09	25,37
Інші поточні зобов'язання	648461	611062	705506	663968	-5,77	15,46	-5,89
Баланс	64877338	61389313	62300409	82304274	-5,38	1,48	32,11

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

На основі аналізу табл. 2.6 можна відзначити наступне:

- у 2019 році активи підприємства мали тенденцію до спадання на 3488025 тис. грн., або на 5,38%, що відбувалося за рахунок зменшення оборотних активів на 250390 тис. грн., або на 0,72% за рахунок зменшення запасів на 4,33% та скорочення грошових коштів підприємства на 1,15%; необоротні активи зменшуються на 10,77% або 3237635 тис. грн.;

- у 2020 році активи підприємства зростають на 1,48% або 911096 тис. грн. за рахунок зростання запасів та грошових коштів підприємства на 3,78% та 45,52% відповідно, дебіторська заборгованість продовжує зростати;

- у III кв. 2021 року активи підприємства значно зростають на 20003865 тис. грн., або на 32,11%.

У структурі активів значно переважають оборотні активи ПАТ «Запоріжсталь», частка яких скорочується із 46% у 2018 році до 35% у III кв. 2021 року. У III кв. 2021 року значно зростає частка необоротних активів до 65% за рахунок зростання незавершених капітальних інвестицій підприємства із 126847 тис. грн. у 2020 році до 18511331 тис. грн. Структуру активів підприємства наведено на рис. 2.7.

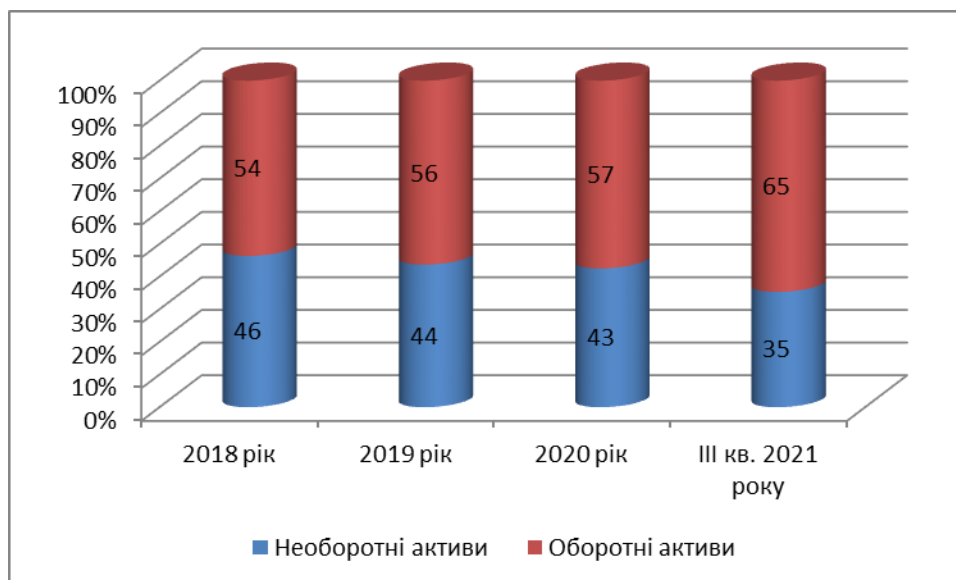

Рисунок 2.7 – Структура активів ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр.,%

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Далі проведемо аналіз пасивів підприємства. Негативною є тенденція зростання довгострокових зобов'язань підприємства у III кв. 2021 року на 33,25%, у 2019 році вони зменшилися на 0,59%.

Із аналізу рис. 2.8 видно, що частка власного капіталу зменшується та складає: у 2018 році 48,73%, у 2019 році – 25,98%, а у 2020 році – 17,65%.

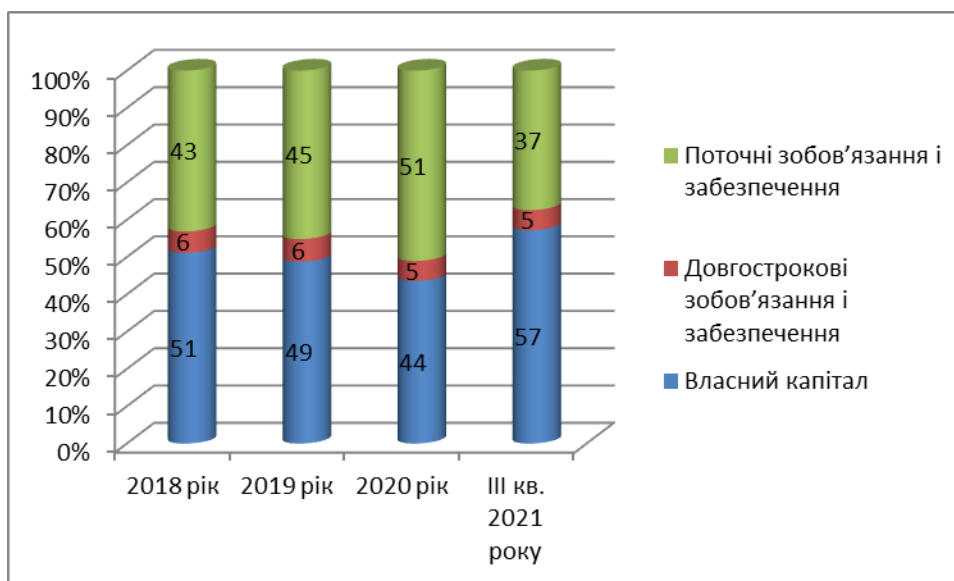

Рисунок 2.8 – Структура пасиву балансу ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр., %

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Таке зменшення негативно вплине на фінансову стійкість підприємства. Так у 2018 році за рахунок власного капіталу фінансувалося 48,73%, а в 2020 році – лише 17,65% пасивів, що становить загрозу платоспроможності підприємства.

За 2018-2020 рр. у структурі пасивів переважають зобов'язання, частка яких у 2018 році становила 48,43%, а в 2020 році – 68,73%. Така тенденція свідчить, що в умовах нестабільного зовнішнього становища, частина необоротних активів фінансується за рахунок коштів кредиторів, найчастіше короткострокових кредитів банків та збільшення поточної кредиторської заборгованості. При цьому відбувається зростання частки довгострокових зобов'язань, яка різко збільшується із 2,83% у 2018 році до 13,62% у 2020 році.

Проаналізуємо доходи та витрати за 2018-2020 роки (табл. 2.7).

Таблиця 2.7 – Аналіз доходів та витрат ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр.

Показники	Роки			III кв. 2021 р.	Абсолютне відхилення		Темп приросту	
	2018	2019	2020		2019/ 2018	2020/ 2019	2019/ 2018	2020/ 2019
Чистий дохід від реалізації товарів (послуг)	58878342	46493395	45630637	65970447	-12384947	-862758	-21,03	-1,86
Собівартість реалізованих товарів, послуг	49018754	48834211	43852136	46114216	-184543	-4982075	-0,38	-10,20
Валовий прибуток	9859588	-2340816	1778501	19856231	-12200404	4119317	-123,74	-175,98
Інші операційні доходи	155 562	1 684 511	175 239	2 325 749	1528949	-1509272	982,86	-89,60
Адміністративні витрати	987277	790656	539729	463943	-196621	-250927	-19,92	-31,74
Витрати на збут	2496299	2590652	2536941	2004331	94353	-53711	3,78	-2,07
Інші операційні витрати	393534	397398	2341241	2144838	3864	1943843	0,98	489,14
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	6 138 040	-4435011	-3464171	17568868	-10573051	970840	-172,25	-21,89
Інші фінансові доходи	117433	802670	23633	239536	685237	-779037	583,51	-97,06
Інші доходи	678	30	253618	12540	-648	253588	-95,58	845293,33
Фінансові витрати	621470	597550	1312700	502050	-23920	715150	-3,85	119,68

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Інші витрати	224947	716186	46	33688	491239	-716140	218,38	-99,99
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	6 027 702	-4946047	-4499666	19797151	-10973749	446381	-182,06	-9,03
Витрати (дохід) з податку на прибуток	973 900	613 245	821 590	3 593 514	-360655	208345	-37,03	33,97
Чистий фінансовий результат: прибуток	5 053 802	-4332802	-3678076	16203637	-9386604	654726	-185,73	-15,11

Джерело: розраховано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Чистий дохід від реалізації зменшився в 2019 році на 12384947 тис.грн (21,03%), в той же час собівартість продукції збільшилась на 184543 тис.грн (0,38%), як наслідок валовий прибуток від основної діяльності зменшився на 123,74% порівняно з 2018 роком.

Аналіз витрат підприємства буде здійснено на основі звіту про фінансові результати в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Динаміка витрат ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр., тис. грн.

Показники	Роки			III кв. 2021 р.	Абсолютне відхилення		Темп приросту	
	2018	2019	2020		2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Собівартість реалізованих товарів, послуг	49018754	48834211	43852136	46114216	-184543	-4982075	-0,38	-10,20
Адміністративні витрати	987277	790656	539729	463943	-196621	-250927	-19,92	-31,74
Витрати на збут	2496299	2590652	2536941	2004331	94353	-53711	3,78	-2,07
Інші операційні витрати	393534	397398	2341241	2144838	3864	1943843	0,98	489,14
Фінансові витрати	621470	597550	1312700	502050	-23920	715150	-3,85	119,68
Інші витрати	224947	716186	46	33688	491239	-716140	218,38	-99,99
Витрати (дохід) з податку на прибуток	973 900	613 245	821 590	3 593 514	-360655	208345	-37,03	33,97
Всього витрат	54716181	54539898	51404383	54856580	-176283	-3135515	-0,32	-5,75

Джерело: розраховано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Відбулось зниження адміністративних витрат на 196621 тис. грн (19,92%) та зростання витрат на збут на 94353 тис. грн. (3,78%). Однак прибуток від операційної діяльності зменшився на 172,25%.

У III кв. 2021 року господарська діяльність значно підвищила про що свідчить зростання фінансових результатів від операційної діяльності та формування чистого фінансового результату у розмірі 16203637 тис. грн. У 2019-2020 роках діяльність підприємства була збитковою.

У 2020 р. порівняно з 2019 р. спостерігається збільшення загального обсягу витрат підприємства на 14747,4 тис. грн., або на 63,77%, у т. ч. за рахунок збільшення собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) на 13390 тис. грн., або на 68,37%, збільшення адміністративних витрат на 348 тис. грн., або на 37,46%, витрат на збут – на 121 тис. грн., або на 14,25%, зменшення інших операційних витрат – на 137,1 тис. грн., або на 17,26%, збільшення інших витрат – на 465,2 тис. грн., або на 102,06%, податку на прибуток на 560,3 тис. грн., або на 108,65%.

Динаміка структури витрат ПАТ «Запоріжсталь» проаналізована у табл. 2.9.

Таблиця 2.9 – Структура витрат ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр., %

Показники	Роки			III кв. 2021 р.	Абсолютне відхилення		
	2018	2019	2020		2019/ 2018	2020/ 2019	2021/2020
Собівартість реалізованих товарів, послуг	89,59	89,54	85,31	84,06	-0,05	-4,23	-1,24
Адміністративні витрати	1,80	1,45	1,05	0,85	-0,35	-0,40	-0,20
Витрати на збут	4,56	4,75	4,94	3,65	0,19	0,19	-1,28
Інші операційні витрати	0,72	0,73	4,55	3,91	0,01	3,83	-0,64
Фінансові витрати	1,14	1,10	2,55	0,92	-0,04	1,46	-1,64
Інші витрати	0,41	1,31	0,00	0,06	0,90	-1,31	0,06
Витрати (дохід) з податку на прибуток	1,78	1,12	1,60	6,55	-0,66	0,47	4,95
Всього витрат	100	100	100	100	0	0	0

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Собівартість продукції і прибуток знаходяться в обернено пропорційній

залежності: зниження собівартості приводить до відповідного росту суми прибутку, і навпаки. Зміна рівня середньореалізаційних цін і величина прибутку знаходяться в прямо пропорційній залежності: при збільшенні рівня цін сума прибутку зростає, і навпаки.

Найбільшу частку у структурі витрат ПАТ «Запоріжсталь» становить собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), яка відповідно склала 89,54% структури витрат у 2019 р. та 85,31% у 2020 р., тобто спостерігається її зменшення на 4,23%.

На обсяг операційного прибутку підприємства значний вплив справляє динаміка елементів операційних витрат, що знайшла відображення у табл. 2.10. Таким чином, у 2020 р. порівняно з 2019 р. спостерігається зменшення загального обсягу елементів операційних витрат ПАТ «Запоріжсталь» на 3342870 тис. грн., або на 6,35%, у т.ч. за рахунок зменшення матеріальних затрат на 5022662 тис. грн., або на 11,72%, витрат на оплату праці – на 4839 тис. грн., або на 0,17%, відбулося зростання амортизації – на 478682 тис. грн., або на 23,75% та інших операційних витрат – на 1195562 тис. грн., або на 28,44%.

Таблиця 2.10 – Динаміка елементів операційних витрат ПАТ «Запоріжсталь»

за 2018 - III кв. 2021 рр., тис. грн.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	III кв. 2021 р.	Абсолютне відхилення (+,-)			Відносне відхилення, %			
					2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	
Матеріальні затрати	45143613	42859987	37837325	40923154	-2283626	-5022662	3085829	-5,06	-	11,72	8,16
Витрати на оплату праці	2282005	2924753	2919914	2368277	642748	-4839	-551637	28,17	-0,17	-	18,89
Відрахування на соціальні заходи	475819	608862	619249	508252	133043	10387	-110997	27,96	1,71	-	17,92
Амортизація	2038810	2015890	2494572	1920026	-22920	478682	-574546	-1,12	23,75	-	23,03
Інші операційні витрати	3292310	4203425	5398987	3367613	911115	1195562	-	27,67	28,44	-	37,63
Разом	53232557	52612917	49270047	49087322	-619640	-3342870	-182725	-1,16	-6,35	-	-0,37

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

У III кв. 2021 року всі операційні витрати мали тенденцію до скорочення, окрім матеріальних витрат, які зросли на 3085829 тис. грн., або на 8,16%; в цілому операційні витрати зменшилися на 182725 тис. грн., або на 0,37% порівняно із 2020 роком.

Динаміка структури елементів операційних витрат ПАТ «Запоріжсталь» наведена у табл. 2.11.

Таблиця 2.11 – Динаміка структури елементів операційних витрат ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр., %

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	III кв. 2021 р.	Абсолютне відхилення (+,-)		
					2019/2018	2020/2019	2021/2020
Матеріальні затрати	84,80	81,46	76,80	83,37	-3,34	-4,67	6,57
Витрати на оплату праці	4,29	5,56	5,93	4,82	1,27	0,37	-1,10
Відрахування на соціальні заходи	0,89	1,16	1,26	1,04	0,26	0,10	-0,22
Амортизація	3,83	3,83	5,06	3,91	0,00	1,23	-1,15
Інші операційні витрати	6,18	7,99	10,96	6,86	1,80	2,97	-4,10
Разом	100	100	100	100	0	0	0

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Таким чином, матеріальні затрати становлять найбільшу частку у структурі елементів операційних витрат ПАТ «Запоріжсталь» (81,46% структури у 2019 р. та 76,8% у 2020 р., 83,37% у III кв. 2021 року). При цьому спостерігається зменшення даної частки витрат на 4,67% у 2020 році та зростання на 6,57% у III кв. 2021 року.

Розвиток підприємства можна прослідкувати на основі визначення темпів зростання чистого прибутку, чистого доходу та активів підприємства, що формують золоте правило економіки, яке зображає наступні співвідношення:

$$T_{\text{ЧП}} > T_{\text{ЧД}} > T_{\text{А}} > 1 \text{ (золоте правило економіки підприємства).}$$

де $T_{\text{ЧП}}$ – темп росту чистого фінансового результату,

$T_{\text{ЧД}}$ – темп росту чистого доходу,

$T_{\text{А}}$ – темп росту сукупних активів.

$T_A > 100\%$ означає, що економічний потенціал підприємства зростає, тобто розширюються масштаби його діяльності.

$T_{чд} > T_A$ означає, що зростання чистого доходу випереджає зростання величини активів, що свідчить про підвищення ефективності використання майнових ресурсів.

$T_{чп} > T_{чд}$ означає, що прибуток зростає швидше, ніж чистий дохід, що може бути результатом зменшення собівартості продукції або підвищення її рентабельності.

За 2020-2018 рр. не виконується жодна із умов золотого правила економіки. Можливі відхилення від золотого правила економіки підприємства не завжди слід розглядати з негативних позицій. Зокрема, впровадження нових технологій, технічне переоснащення, модернізація діючого обладнання зазвичай не дають швидко вигоди, але у перспективі можуть окупитися.

Таблиця 2.12 – Показники виконання золотого правила економіки ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр.

Рік	Темп росту чистого фінансового результату	Темп росту чистого доходу	Темп росту активів
2019/2018	-0,86	0,79	0,95
2020/2019	0,85	0,98	1,01
III кв. 2021/2020	4,41	1,45	1,32

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

У III кв. 2021 року порівняно із 2020 роком темпи зростання чистого фінансового результату перевищують темпи зростання чистого доходу, що свідчить про ефективність виробничої діяльності підприємства. Тобто у III кв. 2021 року діяльність підприємства значно покращилася, а темпи зростання відповідають умові «золотого правила».

2.3. Аналіз ліквідності та платоспроможності

Ліквідність балансу – ступінь покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких на грошові кошти відповідає строку погашення платіжних зобов'язань. Таким чином ліквідність балансу полягає в узгодженості обсягів та рівня ліквідності активів та строків погашення зобов'язань [60, с.205].

Наступним етапом буде дослідження ліквідності балансу підприємства в табл. 2.13.

Побудова розрахункової таблиці, в якій шляхом порівняння відповідних груп активів та пасивів (А1 – П1, А2 – П2, А3 – П3, А4 – П4) визначаються надлишки (нестачі) платіжних засобів для покриття зобов'язань.

Таблиця 2.13 – Аналіз ліквідності балансу ПАТ «Запоріжсталь» у 2018 - III кв. 2021 рр.

Показники	Роки			III кв. 2021 р.
	2018	2019	2020	
Активи				
Найбільшліквідні (А1)	111864	110580	157594	757081
Швидко реалізовані (А2)	29411784	29476211	30319292	43986999
Повільно реалізовані (А3)	4849316	4639175	4814500	7914804
Важко реалізовані (А4)	30504109	27263082	27008758	29645125
Пасиви				
Найтерміновіші зобов'язання (П1)	25072102	24848871	28024190	27961025
Короткострокові (П2)	2645981	2645981	3486756	32286598
Довгострокові (П3)	1522126	1531384	824673	26223432
Постійні (П4)	35390581	32135264	29686337	1636749
Надлишок (+), нестача (-)				
А1-П1	-24960238	-24738291	-27866596	-27203944
А2-П2	26765803	26830230	26832536	11700401
А3-П3	3327190	3107791	3989827	-18308628
П4-А4	4886472	4872182	2677579	28008376

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності ПАТ «Запоріжсталь»

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконуються наступні умови:

$$A1 \geq P1$$

$$A2 \geq П2$$

$$A3 \geq П3.$$

Баланс є меншою мірою або більшою мірою ліквідним, якщо не виконується одна або дві з наведених вище умов.

Порівняння $A1 - П1$ та $A2 - П2$ відображає поточну ліквідність балансу, зіставлення $A3 - П3$ відображає перспективну ліквідність, що дає змогу прогнозувати платоспроможність а основі порівняння майбутніх надходжень і платежів.

У 2018-2020 рр. умові ліквідності не відповідає зіставлення $A1 - П1$, що свідчить про нестачу найбільш ліквідних активів підприємства.

У III кв. 2021 року умові ліквідності не відповідає два співвідношення $A1 - П1$ та $A3 - П3$. Що свідчить про нестачу найбільш ліквідних активів у розмірі 27203944 тис. грн., а повільно реалізовуваних активів – 18308628 тис. грн. Тобто за даний період порушено умову поточної та перспективної ліквідності підприємства.

$A1 < П1$ трапляється за такими причинами:

-недоцільністю за високої інфляції утримувати у складі активів значну частку грошових коштів та їх еквівалентів, оскільки вони швидко будуть знецінюватися.;

-в умовах високої інфляції підприємству не вигідно своєчасно погашати кредиторську заборгованість, оскільки виникає непряме кредитування підприємства.

Проаналізуємо показники ліквідності й платоспроможності у досліджуваному підприємстві (табл. 2.14).

За даними табл. 2.14 спостерігається збільшення частки оборотних коштів в активах: так у 2020 році вона зросла на 0,03 порівняно з 2018 роком та збільшилась на 0,01 порівняно з 2019 роком.

Таблиця 2.14 – Аналіз показників ліквідності й платоспроможності ПАТ «Запоріжсталь» у 2018 - III кв. 2021 рр.

Показники	Розрахунок	Роки			III кв. 2021 р.	Відхилення		
		2018	2019	2020		2019	2020	III кв. 2021 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Кошти / Поточні пасиви	0,004	0,004	0,005	0,025	0	0,001	0,02
Коефіцієнт термінової (швидкої) ліквідності	(Поточні активи - Запаси) / Поточні пасиви	1,06	1,07	0,95	1,44	0,01	-0,12	0,49
Коефіцієнт поточної (загальної) ліквідності	Поточні активи / Поточні пасиви	1,25	1,25	1,13	1,73	0	-0,12	0,6
Доля обігових коштів в активах	Оборотні активи / Активи	0,54	0,56	0,57	0,65	0,03	0,01	0,5
Доля виробничих запасів в активах	Виробничі запаси / Активи	0,14	0,13	0,13	0,10	-0,01	0	-0,93

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності ПАТ «Запоріжсталь»

Результати аналізу даних таблиці 2.13 вказують на погіршення фінансового стану підприємства. Про це свідчить, зокрема, значення коефіцієнта загальної ліквідності: чим вище цей показник, тим кращий фінансовий стан підприємства. Значення цього показника в 2020 році нижче норми, яка коливається від 1,5 до 2,5. Це означає, що за необхідності компанія не може повернути свої борги за результатами власної діяльності. На неї припадало 1,43 гривні оборотних активів на кожну гривню короткострокових зобов'язань. Таким чином, у 2020 році коефіцієнт загальної ліквідності зменшився порівняно з 2019 роком на 0,12.

Значення коефіцієнта швидкої ліквідності (у 2018 р. його значення становило 1,06, у 2019 р. 1,07 та у 2020 р. – 0,95) дозволяє оцінити можливість погашення компанією короткострокових зобов'язань у разі її критичного стану та визначає цю динаміку як негативний. У нашому випадку в 2020 році значення коефіцієнта швидкої ліквідності нижче норми (> 1). Це можна оцінити негативно, оскільки відбулося збільшення дебіторської заборгованості.

Найсудовішим критерієм платоспроможності та ліквідності підприємства є коефіцієнт абсолютної ліквідності. У 2020 році значення цього показника нижче норми, яка коливається від 0,2 до 0,35, і становила 0,005. Це свідчить про те, що у

компанії недостатньо грошових коштів, і частина короткострокових зобов'язань не може бути негайно покрита за їх рахунок. Таким чином, ця компанія, хоча і з покращенням деяких показників, не є рідкою та платоспроможною.

У III кв. 2021 року всі показники ліквідності значно покращили, коефіцієнт швидкої ліквідності вище нормативного, а коефіцієнт поточної ліквідності майже досягає нормативного значення.

2.4. Аналіз рентабельності та прибутковості

Таблиця 2.15 – Показники рентабельності ПАТ «Запоріжсталь»
у за 2018 - III кв. 2021 рр.

Показник	Розрахунок	Значення показника				Відхилення		
		2018 р.	2019 р.	2020 р.	III кв. 2021 р.	2018р.	2019р.	2020р.
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	ФР до оподаткування / Активи	0,09	-0,08	-0,07	0,24	-0,17	0,01	0,31
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	Чистий прибуток / Активи	0,08	-0,07	-0,06	0,20	-0,15	0,01	0,26
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	0,15	-0,14	-0,14	0,34	-0,29	0	0,48
Рентабельність виробничих фондів	Чистий прибуток / Виробничі фонди	0,20	-0,18	-0,15	0,71	-0,38	0,03	0,86
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	ФР від операційної діяльності / Чистий дохід	10,42	-9,54	-7,59	26,63	-19,96	1,95	34,22
Рентабельність витрат	Чистий прибуток / Собівартість	10,31	-8,87	-8,39	35,14	-19,18	0,48	43,53
Коефіцієнт реінвестування	Чистий прибуток / Чистий дохід	8,58	-9,32	-8,06	24,56	-17,9	1,26	32,62
Період окупності капіталу	360 / Коефіцієнт оборотності активів	396,68	475,34	491,52	449,13	78,66	16,18	-42,39
Період окупності власного капіталу	360 / Коефіцієнт оборотності власного капіталу	202,80	231,86	214,45	256,95	29,06	-17,41	42,5

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності ПАТ «Запоріжсталь»

Проаналізуємо рентабельність підприємства, а отримані результати

розрахунків розмістимо в табл. 2.15.

Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування у 2020р. склала $-0,07\%$. Сума прибутку від звичайної діяльності на одиницю коштів, вкладених в активи, порівняно з 2018 роком зменшилась на $0,17$, а відносно 2019 року – на $0,01$.

Відзначимо, що рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком у 2020 р. склала $-0,06\%$, що нижче за 2018р. на $0,14$ пунктів. В цілому відбулися наступні зміни:

- рентабельність капіталу за аналізований період має тенденцію до зниження. Тобто власники підприємства отримали зменшення прибутку від вкладеного власного капіталу;

- виробничі фонди підприємства використовуються неефективно, про що свідчить зменшення показника рентабельності виробничих фондів. У 2020р. даний показник становив $-0,15\%$;

- загальна динаміка фінансово-економічної діяльності досліджуваного підприємства надає підстави стверджувати, що, в цілому, за рахунок неефективного використання коштів підприємство функціонує збитково.

У III кв. 2021 року всі показники рентабельності мають позитивну тенденцію до зростання за рахунок значного покращення господарської діяльності та отримання чистого фінансового результату, в 2019-2020 рр. підприємство отримувало чисті збитки.

2.5. Аналіз ділової активності

Проаналізуємо ділову активність підприємства. Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється насамперед у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає у вивченні рівнів та динаміки різних коефіцієнтів обороту (табл. 2.16). Аналізуючи показники ділової активності можна зробити наступні висновки: оборотність активів за аналізований період знизилась. Приміром у 2020р. відносно 2018р. – на $0,15$, відносно 2019р. –

на 0,02, що свідчить про зниження ділової активності підприємства. На нашу думку, для покращення ділової активності необхідно підвищити оборотність активів та капіталу підприємства.

Таблиця 2.16 – Показники ділової активності ПАТ «Запоріжсталь» у за 2018 - III кв. 2021 рр.

Показники	Розрахунок	2018р.	2019р.	2020р.	III кв. 2021р.	Відхилення		
						від 2018р.	від 2019р.	від 2020р.
Оборотність активів	Чистий дохід / Активи	0,91	0,76	0,73	0,8	-0,15	-0,02	0,07
Коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороті)	Чистий дохід / Обігові кошти	1,69	1,34	1,27	1,24	-0,35	-0,07	-0,03
Період одного обороту обігових коштів (днів)	360 / Коефіцієнт оборотності обігових коштів	212,95	267,74	282,59	290,57	54,79	14,84	7,98
Коефіцієнт оборотності запасів (обороті)	Собівартість реалізації / Запаси	10,11	10,53	9,11	3,35	0,42	-1,42	-5,76
Період одного обороту запасів (днів)	360 / Коефіцієнт оборотності запасів	35,61	34,20	39,52	107,38	-1,41	5,32	67,86
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Чистий дохід / ДЗ	2,02	1,59	1,55	1,54	-0,43	-0,04	-0,01
Період погашення дебіторської заборгованості (днів)	360 / Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	178,26	226,27	232,81	234,07	48,00	6,54	1,26
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (оборотів)	Чистий дохід / КЗ	2,41	1,92	1,67	2,42	-0,49	-0,25	0,75
Період погашення кредиторської заборгованості (днів)	360 / Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	149,31	187,64	215,34	149,01	38,33	27,70	-66,33
Період операційного циклу (днів)	Сума періодів запасу і дебіторської заборгованості	213,88	260,47	272,33	341,45	46,59	11,87	69,12
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Чистий дохід / Власний капітал	1,78	1,55	1,68	1,40	-0,22	0,13	-0,28

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності ПАТ «Запоріжсталь»

Оборотність обігових коштів також вповільнилась, а період одного обороту збільшився у 2020р. відносно 2018р. на 54,79 дня, відносно 2019р. – на 14,84 днів, що свідчить про погіршення використання оборотних коштів, зниження попиту на продукцію підприємства.

Зниження ефективності використання запасів і дебіторської заборгованості призвело до підвищення періоду операційного циклу у 2020р. відносно 2018р. – на 46,59 днів, відносно 2019р. – на 11,87 днів, що є негативним показником і свідчить про підвищення потреби підприємства в оборотних коштах.

Отже, в завершенні можна сказати, що ділова активність досліджуваного підприємства у 2020р. відносно 2018-2019 рр. дещо погіршилась.

2.6. Коефіцієнтний аналіз фінансової стійкості підприємства

Проведемо аналіз основних показників фінансової стійкості підприємства ПАТ «Запоріжсталь», а отримані значення фінансових показників помістимо у табл. 2.17.

Показники розраховані за даними додатків Ф№1 – Баланс. З табл. 2.17 бачимо як в динаміці показників фінансової стійкості досліджуваного підприємства за три роки спостерігається зменшення частки власних коштів, спрямованих на діяльність підприємства, порівняно з 2018 роком та збільшення порівняно з 2019 роком. У 2020 році – 44% коштів, направлених на діяльність компанії, були власними, а 56% – позиковими.

Тобто компанія є фінансово залежною, оскільки вважається, що нижня межа коефіцієнта концентрації власного капіталу повинна становити 0,5, а в нашому випадку в 2020 році – 0,44. Той самий висновок можна зробити щодо коефіцієнта концентрації позикового капіталу, оскільки його верхня межа вважається 0,50, а в нашому випадку – 0,52.

Таблиця 2.17 – Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»
у 2018 - III кв. 2021 рр.

Показники	Розрахунок	Роки				Відхилення		
		2018	2019	2020	III кв. 2021 р.	2019	2020	III кв. 2021 р.
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	Власний капітал / Валюта балансу	0,51	0,49	0,44	0,57	- 0,02	- 0,05	0,14
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	Позиковий капітал / Валюта балансу	0,45	0,47	0,52	0,39	0,02	0,05	-0,13
Коефіцієнт фінансового ризик	Позиковий капітал / Власний капітал	0,88	0,97	1,19	0,69	0,09	0,22	-0,50
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Довгострокові зобов'язання / Власний капітал і довгострокові зобов'язання	0,04	0,05	0,03	0,04	0,00	- 0,02	0,01
Коефіцієнт страхування бізнесу	Резервний капітал / Валюта балансу	0,01	0,26	0,21	0,01	0,25	- 0,05	-0,20
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Власні оборотні кошти / Власний капітал	0,09	0,10	0,03	0,38	0,01	- 0,08	0,36
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами	Оборотні активи / Власні оборотні кошти	0,09	0,09	0,02	0,34	0,00	- 0,07	0,32
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	Власні оборотні кошти / Запаси	0,32	0,34	0,07	1,14	0,02	- 0,27	1,07

Джерело: побудовано автором на основі фінансової звітності ПАТ «Запоріжсталь»

Отже, приходимо до висновку, що у 2020 році фінансовий стан підприємства можна вважати залежним від зовнішніх інвесторів. Про цю ситуацію свідчить значення коефіцієнта фінансового ризику, а саме: в динаміці його величина змінилася з 0,88 у 2018 році до – 1,99 у 2020 році. Тобто підприємство працює переважно за рахунок позикових коштів. Зменшення ризиків для нього може бути досягнуто прискоренням формування власного капіталу.

Дані виявлені при розрахунку коефіцієнта маневрування власного оборотного капіталу і засвідчують, що управлінський персонал діє у вірному напрямку. Залежність даного підприємства від кредиторів демонструє також значення коефіцієнта співвідношення залученого і власного капіталу, величина якого збільшується у динаміці.

Отже, в загальному, усі визначені коефіцієнти фінансової залежності за 2018-2020 рр. в динаміці характеризуються негативно. Оскільки зменшення частки власного капіталу і збільшення долі залученого капіталу негативно характеризує діяльність підприємства, це свідчить про його незадовільний фінансовий стан.

За результатами діяльності у III кв. 2021 року показники фінансової стійкості значно покращилися. Коефіцієнт автономії має значення більше 0,5, частка власного капіталу у структурі пасивів становить 57%, а частка позичкового капіталу - 37%.

Для загальної оцінки стану фінансової підсистеми підприємства з урахуванням показників фінансової стійкості, ліквідності та рентабельності, необхідно визначити інтегральний індикатор фінансової стійкості. Вітчизняні економісти рекомендують проводити інтегральну оцінку фінансової стійкості на основі методики скорингового аналізу, що вперше була запропонована американським економістом Д. Дюраном. Сутність цієї методики полягає у визначенні класу фінансової стійкості підприємства, виходячи з фактичного рівня фінансових показників та рейтингу кожного з показників, вираженого в балах на основі експертних оцінок [60, с.457].

Таблиця 2.18 – Інтегральна оцінка фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» на основі скорингового аналізу за 2018 - III кв. 2021 рр.

Показники	2018 р.		2019 р.		2020 р.		III кв. 2021 року	
	фактичний рівень	у балах	фактичний рівень	у балах	фактичний рівень	у балах	фактичний рівень	у балах
Рентабельність сукупного капіталу	9,29	19	-8,06	0	-7,22	0	19,69	34
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,25	5	1,25	5	1,13	5	1,73	20

Продовження табл. 2.18

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,31	5	0,15	0	0,16	0	0,57	15
Всього балів (інтегральний індикатор фінансової стійкості)		29	x	5	x	5		69
Клас фінансової стійкості	IV клас - нестійке фінансове положення		V клас - кризовий фінансовий стан		V клас - кризовий фінансовий стан		II клас - нормальна фінансова стійкість	

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Визначимо, до якого класу фінансової стійкості належить ПАТ «Запоріжсталь» (табл. 2.18).

Дані табл. 2.18 показують, що стан фінансової підсистеми ПАТ «Запоріжсталь», оцінений за методикою скорингового аналізу, відповідає IV класу фінансової стійкості, а в 2020 році має кризовий фінансовий стан.

ПАТ «Запоріжсталь» відноситься до великих підприємств металургійної промисловості. Відповідно розрахунок спроможності буде проводитися за наступною формулою:

Таблиця 2.19 – Оцінка ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр.

Показник	Роки			III кв. 2021 року
	2018	2019	2020	
K1 – коефіцієнт покриття	1,25	1,25	1,13	1,73
K2 – проміжний коефіцієнт покриття	1,06	1,07	0,95	1,44
K3 – коефіцієнт фінансової незалежності	0,31	0,15	0,16	0,57
K6 – коефіцієнт рентабельності продажів за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ)	0,10	-0,10	-0,08	0,27
K7 – коефіцієнт рентабельності операційної діяльності з фінансових результатів від звичайної діяльності до оподаткування фінансових витрат та нарахування амортизації (ЕВІТДА)	0,10	-0,11	-0,10	0,12
K8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	0,08	-0,07	-0,06	0,20
K9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,69	1,34	1,27	0,80
Показник Z	0,43	-0,45	-0,42	1,29
Клас	2	3	3	1

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

$$Z = 0,035 * K1 + 0,04 * K2 + 2,7 * K3 + 0,1 * K6 + 1,1 * K7 + 1,2 * K8 + 0,05 * K9 - 0,8$$

Розрахунок показників подано в таблиці 2.19.

Вибір класу визначається на основі табл. 2.20.

Таблиця 2.20 – Значення показника фінансового стану бенефіціара (великі та середні підприємства)

Види економічної діяльності	Класи за рівнем фінансового стану позичальника				
	клас 1	клас 2	клас 3	клас 4	клас 5
Металургія	більше ніж + 0,71	від + 0,7 до 0	від - 0,01 до - 0,70	від - 0,71 до - 3,4	менше ніж - 3,5

Джерело: побудовано автором на основі [61, с.224]

Отже, за аналізовані роки підприємство значно погіршило фінансову діяльність та відноситься до 3 класу, що вказує на ризиковий фінансовий стан підприємства.

У III кв. 2021 року підприємство відноситься до 1 класу, тобто є фінансово стійким та платоспроможним, ризики діяльності мінімізовані.

2.7. Оцінка фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» за абсолютними показниками

Важливими показниками, що характеризують фінансову стійкість підприємства, є показники забезпеченості запасів джерелами формування:

$$\begin{aligned} \pm E_c &= E_c - Z, \\ \pm E_r &= (E_c + K_r) - Z, \\ \pm E_H &= (E_c + K_r + K_v) - Z, \end{aligned} \quad (2.1)$$

де $\pm E_c$ – надлишок (брак) власних оборотних коштів, необхідних для формування запасів і покриття витрат, пов'язаних із господарською діяльністю;

E_c – сума власних оборотних коштів;

Z – сума запасів;

$\pm E_T$ – надлишок (брак) власних оборотних коштів і довгострокових джерел формування запасів;

K_T – довгострокові зобов'язання;

$\pm E_H$ – надлишок (брак) загальної величини оборотних коштів;

K_t – короткострокові кредити.

За допомогою цих показників визначається трьохкомпонентний показник типу фінансової стійкості підприємства:

$$S(E) = \begin{cases} 1, \text{ якщо } E > 0 \\ 0, \text{ якщо } E < 0 \end{cases}$$

Після проведення розрахунків наведених вище показників, за критерієм фінансової стійкості підприємство може бути віднесене до одного з чотирьох типів.

1. Абсолютна фінансова стійкість (трьохкомпонентний показник типу фінансової стійкості має вигляд: $S = \{1,1,1\}$). Такий тип фінансової стійкості характеризується тим, що всі запаси підприємства покриваються власними оборотними коштами, тобто підприємство не залежить від зовнішніх кредиторів.

2. Нормальна фінансова стійкість (показник типу фінансової стійкості - $S = \{0,1,1\}$). У цій ситуації підприємство використовує для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, також і довгострокові залучені кошти. Такий тип фінансування запасів є «нормальним» із точки зору фінансового менеджменту. Нормальна фінансова стійкість є найбільш бажаною для підприємства.

3. Нестійкий фінансовий стан (показник типу фінансової стійкості має вигляд: $S = \{0,0,1\}$). Така ситуація характеризується браком у підприємства джерел для фінансування запасів. У цій ситуації ще існує можливість відновлення рівноваги за рахунок поповнення джерел власних коштів, скорочення дебіторської заборгованості, прискорення оборотності запасів.

4. Кризовий фінансовий стан ($S = \{0,0,0\}$). Характеризується ситуацією, при якій підприємство має кредити і позики, не погашені в зазначений термін, а також прострочену кредиторську і дебіторську заборгованість. У цьому випадку можна говорити про те, що підприємство знаходиться на межі банкрутства.

Для того щоб визначити тип фінансової стійкості аналізованого підприємства, розрахуємо необхідні показники. Розрахунок подано в табл. 2.21.

Таблиця 2.21 – Розрахунок трьохкомпонентного показника типу фінансового стану ПАТ «Запоріжсталь» 2018 - III кв. 2021 рр.

Показник	Роки				Абсолютне відхилення		
	2018	2019	2020	III кв. 2021 року	2019 р.	2020 р.	2021 р.
1. Оборотні активи	34828851	34578461	35818166	53246680	-250390	1239705	17428514
2. Короткострокові зобов'язання	25332663	25090632	28307558	28178101	-242031	3216926	-129457
3. Власні обігові кошти	3120280	3134117	699498	18028428	13837	-2434619	17328930
4. Довгострокові зобов'язання	3743708	3721512	3329124	4435941	-22196	-392388	1106817
5. Наявність власних довгострокових джерел покриття запасів (р.3+р.4)	6863988	6855629	4028622	22464369	-8359	-2827007	18435747
6. Короткострокові кредити та позики	2632465	2632465	3482251	2604475	0	849786	-877776
7. Загальний розмір основних джерел покриття запасів (р.5+р.6)	9496453	9488094	7510873	25068844	-8359	-1977221	17557971
8. Запаси	4849316	4639175	4814500	7914804	-210141	175325	3100304
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (р.3-р.8)	-1729036	-1505058	-4115002	10113624	223978	-2609944	14228626
10. Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик (р.5-р.8)	2014672	2216454	-785878	14549565	201782	-3002332	15335443
11. Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (р.7-р.8)	4647137	4848919	2696373	17154040	201782	-2152546	14457667
Тип фінансової стійкості	Нормальна фінансова стійкість	Нормальна фінансова стійкість	Нестійкий фінансовий стан	Абсолютна фінансова стійкість			

Джерело: побудовано автором на основі даних ПАТ «Запоріжсталь»

Дані табл. 2.21 свідчать, що трьохкомпонентний показник типу фінансового стану ПАТ «Запоріжсталь» ($S(E)$) в 2018-2019 рр. має вигляд $\{0,1,1\}$, що характеризує нормальну фінансову стійкість, а в 2020 році – нестійкий фінансовий стан, який означає високий ступінь залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Але така ситуація навряд може розглядатися як негативна. Підприємству необхідно використовувати у своїй господарській діяльності більше позикових коштів довгострокового фінансування, що підвищить рентабельність власного капіталу.

У III кв. 2021 року спостерігається абсолютна фінансова стійкість, яка вказує на відсутність залежності від кредиторів.

Проведемо оцінку фінансової маржі у декілька етапів:

1) Визначення показника мінімального прибутку, який характеризує мінімально необхідний рівень прибутку, що є достатнім для простого відтворення виробництва:

$$P_{min} = \frac{(1 - ПДВ) \times (ТЗ + А)}{1 - ПДВ - ПП} \times \left(1 - \frac{Ті}{100}\right) \quad (2.2)$$

де, ТЗ – трудозатрати з відрахуванням у відповідні фонди,

А – амортизаційні відрахування,

ПДВ – ставка податку на додану вартість,

ПП – ставка податку на прибуток,

Ті – темп інфляції.

Розрахуємо мінімальний прибуток для ПАТ «Запоріжсталь» за табл. 2.22.

Розрахуємо прибуток мінімальний для ПАТ «Запоріжсталь»:

$$P_{min} = \frac{(1 - 0,2) \times (2876529 + 1920026)}{1 - 0,2 - 0,18} \times \left(1 + \frac{10}{100}\right) = 5570192,9 \text{ тис. грн}$$

П роз = 16203637 тис. грн.

Таблиця 2.22 – Показники для розрахунку мінімального прибутку ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр.

Показники	2018 рік	2019 рік	2020 рік	III кв. 2021 року
Чистий прибуток, тис. грн.	5 053 802	-4 332 802	-3 678 076	16 203 637
Витрати на заробітну плату та відрахування з фонду оплати праці, тис. грн.	2757824	3533615	3539163	2876529
Амортизаційні відрахування, тис. грн.	2 038 810	2 015 890	2 494 572	1 920 026
ПДВ, %	20	20	20	20
Податок на прибуток, %	18	18	18	18
Темп інфляції, %	9,8	4,1	5	10
Мінімальний прибуток	5582663,06	6867064,90	7396191,29	5570192,90

Джерело: розраховано автором на основі офіційних даних ПАТ «Запоріжсталь»

Порівнявши мінімальний прибуток з фактично отриманим розподіленим бачимо, що $Проз < P_{min}$, це говорить про схильність ПАТ «Запоріжсталь» до кризи.

2) Визначення інтенсивності експлуатації капіталу, що впливає на обсяг отриманого прибутку ПАТ «Запоріжсталь».

Для цього розраховуємо показник рентабельності активів (РА):

$$Pa = \frac{Пб + Вф}{A - ПIII} \times 100\% \quad (2.3)$$

де, Пб – чистий прибуток підприємства,

Вф – фінансові витрати по зобов'язаннях,

A – валюта активів,

ПIII – пасиви третього розділу.

Розрахуємо рентабельність активів ПАТ «Запоріжсталь» за табл. 2.23.

Відповідно рентабельність активів у III кв. 2021 року складе:

$$Pa = \frac{16203637 + 502050}{82304274 - 30782576} \times 100\% = 32,42\%$$

Таблиця 2.23 – Показники для розрахунку рентабельності активів ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	III кв. 2021 року
Чистий прибуток, тис. грн.	5 053 802	-4 332 802	-3 678 076	16 203 637
Валюта активів балансу, тис. грн.	64877338	61389313	62300409	82304274
Пасиви третього розділу тис. грн.	27965128	27723097	31789809	30782576
Фінансові витрати по заборгованостям, тис. грн.	621470	597550	1312700	502050
Обсяг продажу	58878342	46493395	45630637	65970447
Рентабельність активів, %	15,38	-11,09	-7,75	32,42

Джерело: розраховано автором на основі офіційних даних ПАТ «Запоріжсталь»

3) Для визначення визначальних факторів наявності відповідного рівня рентабельності активів необхідно зробити факторний аналіз даного показника. Розкладемо його на два показники:

- комерційна маржа;
- коефіцієнт трансформації.

Комерційна маржа (КМ) – характеризується як оборотність активів і представляє собою рентабельність об'єму продажу.

$$KM = \frac{Пб + Вф}{Обсягпродажу} * 100\% \quad (2.4)$$

Коефіцієнт трансформації (КТ) – відображає швидкість обороту сукупного капіталу підприємства, тобто показує, скільки разів за аналізований період відбувається повний цикл виробництва й обіг, що приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна одиниця активів:

$$KT = \frac{Обсягпродажу}{Ва - ПIII} \quad (2.5)$$

Отже, подамо дані в табл. 2.24.

Таблиця 2.24 – Оцінка комерційної маржі та коефіцієнта трансформації
ПАТ «Запоріжсталь» за 2018 - III кв. 2021 рр.

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	III кв. 2021 року
Чистий дохід, тис. грн	58878342	46493395	45630637	65970447
Чистий прибуток, тис. грн.	5 053 802	-4 332 802	-3 678 076	16 203 637
Різниця між валютою активів балансу та пасивами третього розділу, тис. грн.	36912210	33666216	30510600	51521698
Комерційна маржа, %	9,64	-8,03	-5,18	25,32
Коефіцієнт трансформації	1,60	1,38	1,50	1,28

Джерело: розраховано автором на основі офіційних даних ПАТ «Запоріжсталь»

Відповідно комбінації можна визначити зону формування прибутку.

Таблиця 2.25 – Визначення зони формування прибутку підприємства

Рівень показника	КМ	КТ
Низький	< 5 %	< 0,25
Середній	5 - 20%	0,25 – 1,2
Високий	> 20%	> 1,2

Джерело: побудовано автором на основі [59, с.169]

Відповідно до зон формування прибутку підприємства можна визначити його зону функціонування за табл. 2.26.

Таблиця 2.26 – Визначення зони формування прибутку ПАТ «Запоріжсталь»

КМ \ КТ	Високий	Середній	Низький
Високий	Ідеальна зона	Нормальна зона	Зона коефіцієнту трансформації
Середній	Нормальна зона	Нормальна зона	Зона коефіцієнту трансформації
Низький	Зона комерційної маржі	Зона комерційної маржі	Небезпечна зона

Джерело: побудовано автором на основі [59, с.172]

Відобразимо підприємство на відповідній матриці. ПАТ «Запоріжсталь» знаходиться в нормальній зоні відтворення прибутку (рис. 2.8).

КМ КТ	Високий	Середній	Низький
Високий	III кв. 2021	2018	2019-2020
Середній			
Низький			

Рисунок 2.8 – Місце ПАТ «Запоріжсталь» у матриці визначення зони формування прибутку за 2018 - III кв. 2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі офіційних даних ПАТ «Запоріжсталь»

На основі даного аналізу можна сказати, що ПАТ «Запоріжсталь» знаходиться у нормальній зоні формування прибутку, тобто на даному етапі підприємство характеризується нормальним рівнем економічної безпеки та достатнім обсягом чистого прибутку для покриття поточних зобов'язань, що і підтверджує абсолютну фінансову стійкість у III кв. 2021 року.

Висновки до розділу 2

Об'єктом дослідження дипломної роботи виступає ПАТ «Запоріжсталь». За аналізовані періоди валюта балансу збільшилась, вартість оборотних активів зростає в активах підприємства, вартість оборотних активів значно перевищує вартість необоротних активів. Дане перевищення вказує на значну частку запасів та дебіторської заборгованості. Негативним показником є перевищення вартості позикового капіталу над власним капіталом, що певною мірою свідчить про низьку фінансову стійкість аналізованого підприємства.

Відбувається зростання чистого доходу у III кв. 2021 року на 20339810 тис. грн. (44,57%) порівняно з 2020 роком, у 2020 році зменшується на 862758 тис. грн. (1,86%) порівняно з 2019 роком. У 2021 році темпи зростання чистого доходу

значно зросли. Зменшення чистого доходу у 2019-2020 рр. можна пояснити запровадженням карантинних заходів та скороченням обсягів реалізації продукції підприємства. Позитивним є зростання чистого фінансового результату діяльності підприємства у III кв. 2021 року із 5 053 802 тис. грн. у 2018 році до 16203637 тис. грн. у III кв. 2021 року, темпи зростання становлять 19881713 тис. грн. та 540,45%. Під впливом вище вказаних показників значно збільшилась рентабельність продаж у III кв. 2021 року на 39,41% та рентабельність діяльності на 32,62%. Витрати на 1 грн. чистого доходу реалізації у 2021 році мають тенденцію до зменшення із 0,9 у 2018 році до 0,77 у III кв. 2021 року, що вказує на покращення операційної діяльності підприємства. У 2019-2020 рр. повні витрати перевищують чисті доходи підприємства: 1,13 та 1,08 відповідно.

У 2018-2020 рр. умові ліквідності не відповідає зіставлення А1 – П1, що свідчить про нестачу найбільш ліквідних активів підприємства. У III кв. 2021 року умові ліквідності не відповідає два співвідношення А1 – П1 та А3 – П3. Що свідчить про нестачу найбільш ліквідних активів у розмірі 27203944 тис. грн., а повільно реалізовуваних активів – 18308628 тис. грн. Тобто за даний період порушено умову поточної та перспективної ліквідності підприємства.

Оборотність обігових коштів також вповільнилась, а період одного обороту збільшився у 2020р. відносно 2018р. на 54,79 дня, відносно 2019р. – на 14,84 днів, що свідчить про погіршення використання оборотних коштів, зниження попиту на продукцію підприємства. Зниження ефективності використання запасів і дебіторської заборгованості призвело до підвищення періоду операційного циклу у 2020р. відносно 2018р. – на 46,59 днів, відносно 2019р. – на 11,87 днів, що є негативним показником і свідчить про підвищення потреби підприємства в оборотних коштах. Отже, в завершенні можна сказати, що ділова активність досліджуваного підприємства у 2020р. відносно 2018-2019 рр. дещо погіршилась. Компанія є фінансово залежною, оскільки вважається, що нижня межа коефіцієнта концентрації власного капіталу повинна становити 0,5, а в нашому випадку в 2020 році – 0,44. Той самий висновок можна зробити щодо коефіцієнта концентрації позикового капіталу, оскільки його верхня межа вважається 0,50, а в

нашому випадку – 0,52. Приходимо до висновку, що у 2020 році фінансовий стан підприємства можна вважати залежним від зовнішніх інвесторів. Про цю ситуацію свідчить значення коефіцієнта фінансового ризику, а саме: в динаміці його величина змінилася з 0,88 у 2018 році до – 1,99 у 2020 році. Тобто підприємство працює переважно за рахунок позикових коштів. Зменшення ризиків для нього може бути досягнуто прискоренням формування власного капіталу. В загальному, усі визначені коефіцієнти фінансової залежності за 2018-2020 рр. в динаміці характеризуються негативно. Оскільки зменшення частки власного капіталу і збільшення долі залученого капіталу негативно характеризує діяльність підприємства, це свідчить про його незадовільний фінансовий стан. За результатами діяльності у III кв. 2021 року показники фінансової стійкості значно покращилися. Коефіцієнт автономії має значення більше 0,5, частка власного капіталу у структурі пасивів становить 57%, а частка позичкового капіталу - 37%.

РОЗДІЛ 3

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Політика управління фінансовою стійкістю підприємства

Процес управління фінансовою стійкістю підприємства як об'єктивно існуюча специфічна, упорядкована сукупність взаємопов'язаних елементів управління фінансовою стійкістю, що існує у рамках інформаційних зв'язків, закріплених існуючою організаційною структурою підприємства, комплекс цілеспрямованих, послідовних дій, необхідних для забезпечення бажаного стану його фінансової стійкості у різні моменти часу.

Схематично послідовність здійснення процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» наведено на (рис. 3.1).

Ефективність процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь», в першу чергу, залежить від системи його інформаційного забезпечення. Адже, її формування забезпечує обґрунтування альтернативних варіантів рішень і здійснення на цій основі безперервного цілеспрямованого підбору (моніторингу) відповідних інформативних показників, необхідних для проведення аналізу, прогнозування і підготовки оперативних управлінських рішень за всіма аспектами управління фінансовою стійкістю підприємства.

Одним із найбільш важливих етапів процесу управління фінансовою стійкістю підприємства є, на наш погляд, її аналіз. Аналіз фінансової стійкості підприємства – це найважливіша характеристика його діяльності та фінансово-економічного добробуту, яка характеризує результат його поточного, інвестиційного та фінансового розвитку, містить необхідну інформацію для інвесторів, а також відображає здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями і нарощувати економічний потенціал.

Рисунок 3.1 – Етапи процесу управління фінансовою стійкістю
ПАТ «Запоріжсталь»

Джерело: побудовано автором на основі [34]

Аналіз фінансової стійкості підприємства являє собою процес її дослідження з метою виявлення резервів її підвищення (відновлення, підтримання на необхідному рівні) та забезпечення на цій основі фінансової безпеки та стабільності його функціонування і розвитку в поточному та перспективному періодах. Етапи наведені в додатку А.

Відповідно, на підготовчому етапі аналізу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» відбувається визначення мети та формулювання задач, що передбачає: конкретизацію аналітичної задачі (наприклад, аналіз структури капіталу, активів, грошових потоків), визначення інформаційної та

методологічної баз аналізу та розробка плану аналізу (черговості чи пріоритетності його проведення у розрізі визначених раніше задач).

Етап аналітичного моделювання передбачає розробку та використання аналітичних моделей фінансової стійкості на основі визначення загальних характеристик аналізованої системи в цілому та її окремих складових, визначення основних факторів, що формують ті чи інші показники моделі, прийняття певних припущень (в даному випадку стосовно достовірності інформації, ризиковості діяльності та інше), та уточнення параметрів тієї чи іншої моделі (переліку показників, їх нормативних значень, взаємозв'язку та інше).

Розрахунковий етап аналізу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» передбачає безпосереднє проведення розрахунків показників та оцінку факторів, що визначають стан його фінансової стійкості, на основі розроблених аналітичних моделей з використанням відповідного інформаційного, методологічного та програмного забезпечення цього процесу.

Вбачається за доцільне запропонувати аналізувати фінансову стійкість ПАТ «Запоріжсталь» виходячи з аналізу головних передумов ведення його фінансово-господарської діяльності, а саме:

1. Ситуаційний аналіз – визначення ситуації, в якій знаходиться підприємство, або місця, яке воно займає в загальному бізнес-просторі, основних факторів, що впливають на його функціонування, а також узагальнюючих характеристик в цілому.

Таблиця 3.1 – Схема ситуаційного аналізу в процесі управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь»

Напрямок аналізу	Зміст	Джерело інформації
SWOT – аналіз	Виявлення, аналіз та оцінка сильних та слабких сторін підприємства, його можливостей та загроз, виходячи зі стану зовнішнього середовища	Інформація про зовнішнє середовище та внутрішні можливості підприємства
Аналіз стратегічної позиції	Вияв та аналіз стратегічних зон господарювання і стратегічного портфелю в цілому	Інформація про зовнішнє середовище, показники діяльності підприємства, організаційна структура

Продовження табл. 3.1

1	2	3
Аналіз сегментів ринку	Визначення та аналіз ринкових сегментів, на яких функціонує підприємство, аналіз попиту та купівельної спроможності покупців	Зовнішня ринкова інформація (маркетингові дослідження)
Аналіз конкуренції	Визначення та аналіз основних факторів конкуренції, переліку основних конкурентів та конкурентної позиції підприємства	Зовнішня ринкова інформація (маркетингові дослідження)
Позиційний аналіз	Визначення та аналіз місця, яке займає підприємство, його продукція, окремі торгові марки та товари по відношенню до інших підприємств, марок та товарів	Зовнішня ринкова інформація (маркетингові дослідження), інформація про товари, що реалізуються на підприємстві

Джерело: побудовано автором на основі [34]

2. Організаційно-управлінський аналіз – дослідження поточного стану системи управління ПАТ «Запоріжсталь», тобто сукупності активних соціальних та пасивних технічних суб'єктів і об'єктів, що реалізують процеси управління в рамках існуючої організаційної структури і культури (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Схема організаційно-управлінського аналізу в процесі управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь»

Напрямок аналізу	Зміст	Джерело інформації
Аналіз системи цілей підприємства та стратегії їх досягнення	Виявлення та аналіз місії підприємства, цілей та обмежень в їх досягненні, визначення та аналіз стратегії підприємства	Організаційна документація, інтерв'ю, планова документація, результати стратегічного аналізу
Аналіз організаційної структури підприємства	Дослідження існуючих організаційно-структурних одиниць та їх взаємозв'язку	Організаційна та інша документація, спостереження, інтерв'ю, анкетування
Аналіз процесів управління на підприємстві	Ідентифікація, моделювання та аналіз процесів на підприємстві	Організаційна документація, інтерв'ю, результати аналізу організаційної структури підприємства
Аналіз структури інформації підприємства	Аналіз та структуризація інформації, що циркулює на підприємстві	Документація підприємства

Джерело: побудовано автором на основі [34]

3. Фінансово-економічний аналіз – орієнтується на оцінку фінансового стану ПАТ «Запоріжсталь», фінансових результатів та ефективності його

діяльності в цілому і за окремими напрямками (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Схема фінансово-економічного аналізу в процесі управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь»

Напрямок аналізу	Зміст	Джерело інформації
Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства	Аналіз обсягів реалізації товарів, суми та структури доходів, витрат та прибутків підприємства від різних видів діяльності, оцінка факторів, що їх визначають	Фінансова звітність підприємства
Аналіз грошових потоків підприємства	Аналіз джерел та напрямків використання грошових коштів підприємства, аналіз грошових потоків в процесі операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства	Фінансова звітність підприємства
Аналіз фінансового стану підприємства	Загальна оцінка фінансового стану, аналіз ділової активності підприємства, кредитоспроможності та інше	Фінансова звітність підприємства
Аналіз ефективності діяльності підприємства	Аналіз показників рентабельності	Фінансова звітність підприємства
Аналіз ефективності інвестиційних проектів підприємства	Оцінка ефективності окремих інвестиційних проектів підприємства та програм інвестицій	Фінансова звітність підприємства, розрахункові показники

Джерело: побудовано автором на основі [34]

4. Господарський аналіз передбачає оцінку рівня ефективності використання підприємством наявних матеріальних та трудових ресурсів (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Складові господарського аналізу в процесі управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь»

Напрямки аналізу	Зміст
Аналіз використання основних засобів	Аналіз розміру, структури основних засобів, динаміки їх розвитку, аналіз оборотності та ефективності використання основних засобів, аналіз ефективності витрат щодо утримання основних засобів
Аналіз використання матеріальних ресурсів	Аналіз забезпеченості матеріальними ресурсами, виявлення їх дефіцитності, аналіз господарських зв'язків підприємства, розрахунок транспортних витрат та інше

Продовження табл. 3.4

1	2
Аналіз використання трудових ресурсів та зарплати	Аналіз динаміки чисельності, складу, структури працівників, рівня їх кваліфікації, аналіз впливу чисельності працівників та обсяги та результати діяльності підприємства, оцінка ефективності використання трудових ресурсів підприємства, аналіз фонду зарплати, темпів його роту та інше

Джерело: побудовано автором на основі [34]

5. Аналіз кадрового потенціалу – орієнтований на виявлення резервів колективу, структури індивідуально-психологічних і соціальних якостей персоналу, управлінських факторів. Завдання та цілі оцінки кадрового потенціалу ПАТ «Запоріжсталь» в процесі управління фінансовою стійкістю наведено у табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Показники та цілі оцінки кадрового потенціалу ПАТ «Запоріжсталь» в процесі управління фінансовою стійкістю

Показники	Оцінка результатів роботи	Якість та кількість роботи, ініціативність, здатність до керівництва, підготовка підлеглих	
	Оцінка характеру	Поведінка на службі: дисциплінованість, почуття відповідальності, комунікабельність, ступінь ухилення від обов'язків	
	Оцінка здібностей	Особливі здібності	Знання, навички, здоров'я
		Психологічні здібності	Здатність до розуміння, судження, прийняття рішень; здатність до самовираження; ведення переговорів; планування; керівництва; управління
Цілі	Виявлення переваг та недоліків; дослідження стану виконання робіт; оптимальна та справедлива поведінка	Виявлення не проявлених здібностей, керівництво роботою, визначення розміру зарплати, необхідності переведення на іншу посаду, просування по службі	

Джерело: побудовано автором на основі [34]

Етап узагальнення передбачає проведення аналізу окремих параметрів кожної аналітичної моделі, визначення ступеню їх взаємозв'язку та взаємовпливу, узагальнення результатів аналізу та формування цілісної картини фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» в поточному періоді.

Заключний етап аналізу передбачає за результатами етапу узагальнення

формулювання загальних рекомендацій щодо фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» в прогностичному періоді.

Процес управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» має носити цільовий характер, тобто передбачає постановку та досягнення певних цілей. Будучи чітко вираженими, цільові параметри управління фінансовою стійкістю стають важливим засобом її покращення, координації та контролю, а також базою для прийняття управлінських рішень на всіх стадіях діяльності ПАТ «Запоріжсталь».

Система цільових параметрів управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» повинна являти собою описані у формалізованому вигляді бажані показники, які б дозволяли забезпечувати необхідний стан фінансової стійкості в довгостроковій перспективі та ефективність процесу управління нею.

Безпосереднє формування системи цільових параметрів пропонується здійснювати за наступними етапами:

Ретроспективний аналіз тенденцій фінансової стійкості підприємства у поєднанні з динамікою факторів зовнішнього середовища і параметрами внутрішнього економічного потенціалу (схему його проведення детально розглянуто вище);

Формулювання головної мети управління фінансовою стійкістю підприємства. На даному етапі головна мета управління фінансовою стійкістю конкретизується в певному показнику і отримує кількісний вираз;

Визначення бажаних та можливих тенденцій окремих показників фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь», які забезпечують досягнення головної мети. В процесі цього визначається, які основні показники фінансової стійкості, можуть бути оптимізовані за рахунок сприятливих умов середовища функціонування підприємства;

Визначення небажаних, але можливих тенденцій змін окремих показників фінансової стійкості підприємства, які перешкоджають досягненню головної мети. Така робота проводиться на основі проведеної вище оцінки умов діяльності підприємства на базі ситуаційного аналізу з метою завчасного запобігання

негативного впливу окремих факторів внутрішнього та зовнішнього середовища на його фінансову стійкість;

Формування системи основних цілей управління фінансовою стійкістю підприємства, що передбачає їх структуру на оперативні, тактичні та стратегічні (табл. 3.6). Таким чином, оперативні цілі управління фінансовою стійкістю підприємства є короткостроковими та базуються на принципі «відсіку від зайвого», тобто вони позбавлені будь-яких кардинальних, наступальних управлінських дій і стосуються вирішення окремих проблем та напрямків управління фінансовою стійкістю в поточному періоді. Тактичні цілі, використовуючи окремі захисні заходи, зазвичай являють собою наступальну тактику, яка спрямована на подолання несприятливих тенденцій фінансової стійкості та її відтворення і вихід підприємства на межу фінансової рівноваги. Стратегічні цілі, як правило, довгострокові та виключно наступального стратегічного характеру, що забезпечує оптимізацію необхідних параметрів фінансової стійкості, підтримання фінансової рівноваги у довгостроковому періоді та, як результат, фінансову безпеку та стабільність.

Таблиця 3.6 – Структуризація цілей управління фінансовою стійкістю

ПАТ «Запоріжсталь»

Цілі управління фінансовою стійкістю підприємства		
Стратегічні	Тактичні	Оперативні
Забезпечення фінансової безпеки та стабільності функціонування і розвитку підприємства в поточному та перспективному періодах (базується на використанні моделей фінансової рівноваги та підтримки прискореного росту)	Відтворення фінансової стійкості підприємства (базується на використанні моделей управління фінансовою стійкістю)	Забезпечення оптимальної структури капіталу Забезпечення оптимальної структури активів Забезпечення постійної платоспроможності та ліквідності Забезпечення кредитоспроможності Збалансування та оптимізація структури грошових потоків Забезпечення відповідності обсягу капіталу, що залучається, сумі потреби в активах, що формуються

Джерело: побудовано автором на основі [34]

Взаємоузгодження всіх цільових параметрів та побудова дерева цілей процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» (додаток Б).

Кінцева індивідуалізація всіх цільових параметрів управління фінансовою стійкістю підприємства, тобто перевірка коректності формування окремих цілей з врахуванням їх зв'язку.

Першим етапом прогнозу можливих управлінських рішень щодо перспективної фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» є вибір стратегії управління нею. Для більш глибокого її розуміння постає необхідність висвітлення з різних точок зору таких категорій як «стратегія підприємства» та «фінансова стратегія підприємства», тим більше, що останнім часом спостерігаються досить активні спроби їх дослідження.

Стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства – один із важливих видів фінансової стратегії підприємства, який являє собою процес формування генерального перспективного напрямку його розвитку на основі ефективного управління фінансовою стійкістю шляхом формулювання довгострокових цілей, вибір найбільш ефективних шляхів їх досягнення, адекватне коригування фінансової стійкості при зміні умов зовнішнього середовища.

Безперечно, кожен з авторів виділяє і різні види стратегій підприємства. Вважаємо за доцільне у сучасних умовах функціонування підприємства, синтезувавши всі існуючі підходи, виділити наступні види стратегій управління фінансовою стійкістю:

I. Залежно від масштабу розробки:

Загальна (генеральна) стратегія, яка являє собою процес розробки узагальнюючих концептуальних засад подальшого управління фінансовою стійкістю підприємства та забезпечує досягнення стратегічних цілей управління нею в довгостроковій перспективі;

Допоміжні (підтримуючі) стратегії, в ході розробки та реалізації яких визначаються заходи та програми, необхідні для досягнення основної стратегічної мети підприємства щодо управління його фінансовою стійкістю. За

функціональним принципом їх можна поділити на наступні основні види:

- 2.1. Стратегія забезпечення оптимальної структури капіталу;
- 2.2. Стратегія забезпечення оптимальної структури активів;
- 2.3. Стратегія збалансування та забезпечення оптимальної структури грошових потоків;
- 2.4. Стратегія забезпечення кредитоспроможності;
- 2.5. Стратегія забезпечення постійної платоспроможності та ліквідності.

II. Залежно від темпів розвитку:

Стратегія стійкого зростання фінансової стійкості, коли підприємство має стійку тенденцію до росту та розширення діяльності;

Стратегія підтримки фінансової стійкості (стабілізація), що використовується в умовах нестабільної діяльності та застосовується у випадку, коли керівництво підприємства задоволено станом його фінансової стійкості;

Стратегія подолання нестійкості (виживання), яку варто використовувати за умови, якщо показники фінансової стійкості підприємства набувають стійкої тенденції до погіршення.

III. Залежно від способів забезпечення фінансової стійкості:

Стратегія концентрованого розвитку передбачає, що подальший розвиток підприємства та забезпечення бажаного стану його фінансової стійкості може проводитися за рахунок удосконалення діяльності у межах освоєного ринку функціонування (ринкової ніші);

Стратегія диверсифікованого розвитку передбачає удосконалення процесу управління фінансовою стійкістю підприємства та його розвиток за рахунок диверсифікації діяльності і освоєння нових ринків збуту;

Стратегія інтегрованого розвитку передбачає, що за рахунок утворення нових структурних підрозділів, розвитку нових видів діяльності, застосування різноманітних форм інтеграції зі своїми контрагентами, можна досягти бажаного стану фінансової стійкості.

Розробка програми дій щодо управління фінансовою стійкістю підприємства базується, з одного боку, на обраній раніше стратегії, а з іншого – на

системі його внутрішнього планування. Вона тісно пов'язана з місією підприємства та генеральною стратегією діяльності і визначених на плановий період основних показниках його фінансово-економічної діяльності.

На даному етапі, пропонується головний акцент зробити саме на процесі планування, який доцільно, розглядати як систему, що дозволить представити його у вигляді трьохмірної моделі, яка буде пов'язувати стадії планування, види планів та об'єкти планування. Дана модель дозволить встановити зв'язки узгодження за будь-якими двома парами координат: стадії планування–об'єкти планування; стадії планування–види планування; види планування–об'єкти планування. Для цього з моделі необхідно виділити досліджувану пару координат та побудувати для неї так звану модель узгодженості планів.

Як результат, програма дій щодо управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» може передбачати, наприклад, за умови вибору стратегії подолання нестійкості, наступні заходи:

I. Доведення значень часткових фінансових коефіцієнтів до нормативного рівня, встановленого для підприємства з відповідним профілем діяльності (або ж оптимального для даного підприємства);

II. Забезпечення фінансової стійкості в середньостроковій перспективі, що виявляється в стабільному надходженні коштів від реалізації товарів, достатньому рівні ліквідності та платоспроможності, раціональній структурі джерел фінансування та ефективності їх розміщення, для чого необхідно оцінити можливості щодо залучення додаткових внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування і забезпечити достатність фінансових ресурсів для покриття поточних зобов'язань;

III. Досягнення необхідного рівня фінансової стійкості підприємства в довгостроковій перспективі, тобто забезпечення його перспективної стійкості.

Заключним етапом прогнозу можливих результатів управлінських дій стосовно фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» є оцінка результативності розробленої програми дій (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7 – Параметри оцінки результативності процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь»

Параметри	Сутність
1. Узгодженість процесу управління фінансовою стійкістю із загальною стратегією розвитку підприємства	Виявлення ступеню узгодженості цілей, напрямків та етапів у реалізації як процесу управління фінансовою стійкістю, так і в процесі реалізації загальної стратегії розвитку підприємства
2. Узгодженість процесу управління фінансовою стійкістю з можливими (очікуваними) змінами зовнішнього середовища	Визначення ступеню відповідності розробленого процесу управління фінансовою стійкістю прогнозованому розвитку економіки України та змінам кон'юнктури фінансового та товарного ринків у розрізі окремих їх сегментів
3. Узгодженість процесу управління фінансовою стійкістю з внутрішнім потенціалом підприємства	Визначення взаємозв'язку параметрів фінансової стійкості підприємства з іншими напрямками його фінансової діяльності, кваліфікацією фінансових менеджерів, організаційною структурою та культурою, іншими параметрами внутрішнього потенціалу підприємства
4. Внутрішня збалансованість етапів проведення процесу управління фінансовою стійкістю підприємства	Визначення ступеню узгодженості окремих цілей та цільових параметрів фінансової стійкості, узгодженості між собою етапів та часу проведення заходів щодо їх реалізації
5. Реалізованість розробленого процесу управління фінансовою стійкістю підприємства	Розгляд потенціальних можливостей підприємства щодо забезпечення реалізації кожного етапу процесу управління фінансовою стійкістю, а також його організаційних та технічних можливостей
6. Прийнятність рівня фінансових ризиків, пов'язаних з реалізацією процесу управління фінансовою стійкістю підприємства	Визначення того, наскільки рівень прогнозованих фінансових ризиків, пов'язаних з управлінням фінансовою стійкістю, забезпечує достатню фінансову рівновагу підприємства в процесі його розвитку та відповідає економічному менталітету власників і менеджерів. Оцінка прийнятності ризиків з позиції можливого розміру фінансових втрат та генерування загрози банкрутства підприємства
7. Економічна ефективність реалізації розробленого процесу управління фінансовою стійкістю підприємства	Здійснюється на основі прогнозних розрахунків раніше розглянутої системи цільових параметрів та співставлення їх з базовим рівнем
8. Зовнішньоекономічна ефективність реалізації процесу управління фінансовою стійкістю підприємства	Врахування росту ділової репутації підприємства, підвищення рівня керованості фінансово-господарською діяльністю, підвищення рівня матеріальної та соціальної зацікавленості (задоволення) менеджерів

Джерело: побудовано автором на основі [34]

Процес управління фінансовою стійкістю підприємства повинен передбачати побудову та використання системи контролінгу. Контролінг дозволяє запропонувати власне трактування сутності контролінгу фінансової стійкості

підприємства як функціонально відокремленого напрямку фінансової діяльності та певної контролюючої системи, що забезпечує концентрацію контрольних дій на найбільш пріоритетних напрямках процесу управління фінансовою стійкістю, своєчасний вияв відхилень фактично досягнутих значень її показників від передбачених чи бажаних та прийняття оперативних, тактичних та стратегічних управлінських рішень, які б забезпечували нормалізацію стану фінансової стійкості підприємства в поточному та перспективному періодах.

Відповідно, займаючи особливе місце в системі управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь», контролінг повинен здійснювати інформаційне забезпечення прийняття рішень з метою оптимального використання наявних можливостей, об'єктивної оцінки сильних та слабких сторін підприємства, а також з метою запобігання кризових ситуацій (потрапляння в зону катастрофічного фінансового положення). Тому, на нашу думку, метою контролінгу в даному випадку є забезпечення фінансової стійкості підприємства шляхом виявлення причинно-наслідкових зв'язків в процесі управління нею, прийняття заходів щодо регулювання відхилень фактичних її значень від запланованих та оптимізації співвідношення на шкалі «прибутковість-стійкість». Контролінг фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» не повинен обмежуватися здійсненням лише внутрішнього контролю за її станом в цілому та окремими визначаючими показниками, але й бути ефективною координуючою системою забезпечення взаємозв'язку між формуванням системи інформаційного забезпечення, аналізом, прогнозуванням та внутрішнім контролем фінансової стійкості.

Не менш важливою складовою процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» є побудова системи моніторингу. Тут варто зазначити, що прийнята до реалізації стратегія управління фінансовою стійкістю підприємства забезпечить досягнення оптимальних результатів його функціонування, якщо буде діяти стійкий механізм зворотного зв'язку між вхідними та вихідними параметрами процесу управління нею. В загальному випадку відхилення фінансових показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства,

будуть відображати якість функціонування всього процесу управління нею та ступінь досягнення сукупності поставлених цілей. Крім того, отримані значення відхилень будуть виступати в якості основи для застосування регулюючих та компенсаційних дій з боку будь-якого суб'єкта управління на фінансову стійкість. Конкретним втіленням механізму зворотного зв'язку в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства є його моніторинг: механізм постійного спостереження за контрольованими показниками, визначення розмірів відхилень фактичних результатів від передбачених та виявлення причин цих відхилень.

Моніторинг фінансової стійкості підприємства повинен передбачати систематичне відстеження та співставлення фактичних показників фінансової стійкості з бажаними чи запланованими в умовах динамічного середовища функціонування, визначення розмірів та виявлення причин їх відхилень.

Кінцевою метою процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» є досягнення бажаного її стану, тому аналіз якості управління таким процесом можна виконати лише на основі розрахунку та аналізу досягнутих показників фінансової стійкості і, відповідно, фінансовий моніторинг набуває першочергового значення. Окрім цього, в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства складаються стійкі взаємозв'язки між даним процесом та іншими. В кінцевому результаті ці взаємозв'язки і визначають зв'язок вхідних фінансових показників та проміжних параметрів, що характеризують фінансову стійкість. Наприклад, прагнення підвищити платоспроможність підприємства за рахунок зменшення суми короткострокових кредитних ресурсів та забезпечити бажаний рівень фінансової стійкості, може, в кінцевому підсумку, призвести до дефіциту грошових коштів та власного оборотного капіталу, що, в свою чергу, призведе до зменшення обсягів діяльності та погіршення ділової активності.

Отже, побудова та впровадження у практичну діяльність ПАТ «Запоріжсталь» процесу управління їх фінансовою стійкістю за наведеною схемою дозволить забезпечити прийняття ефективних оперативних та стратегічних управлінських фінансових рішень, пов'язаних із забезпеченням такого стану фінансових ресурсів, їх формування та розподілу, які б дозволили

розвиватися на основі зростання прибутку та капіталу при збереженні платоспроможності і кредитоспроможності та забезпечення і підтримання фінансової рівноваги підприємства.

Політика управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» має бути спрямованою на покращення структури капіталу підприємства та прискорення швидкості обігу активів, що в цілому призведе до більш швидкого обороту оборотних коштів та їх вивільнення для формування зростаючого фінансового результату.

У діяльності ПАТ «Запоріжсталь» можна виділити низку проблем, які пов'язані з управлінням запасами. До них належать:

- збереження платоспроможності підприємства, яке полягає в управлінні запасами й потоками фінансових джерел, що пов'язане зі зростанням частки залученого капіталу у джерелах фінансування оборотних активів до 74% у структурі пасивів

- управління оборотністю з метою її прискорення, що дасть змогу скоротити операційний цикл;

- управління запасами, у тому числі рішенням щодо їх зберігання і використання в процесі виробництва;

- відсутність чіткої інформації про витрати на придбання й зберігання запасів, що заважає плануванню запасів;

- існування власної політики з управління запасами у кожній функціональній ланки організаційної структури ПАТ «Запоріжсталь» розробляє свою власну політику запасів, що не завжди узгоджується на більш високому рівні.

В управлінні запасами ПАТ «Запоріжсталь» прагне до виробничої незалежності. Зокрема, рівень запасів сировини на підприємстві постійно підтримується в такому обсязі, щ вистачить на 3 місяці повного завантаження виробничих потужностей без додаткового постачання. Це, у свою чергу, призводить до зростання витрат на зберігання, страхування запасів на підприємстві, на виплати складським працівникам, але захищає від

незапланованих зупинок виробництва через несвоєчасне постачання сировини та матеріалів. Тимчасово вільні кошти мають характер виробничих активів, які втрачають свою вартість у часі, в результаті інфляції, особливо це характерно для 2019-2020 рр. Через це доцільно своєчасно їх конвертувати у високоліквідні короткотермінові цінні папери, котрі у разі потреби можна швидко реалізувати.

- відсутність чіткої інформації про витрати на придбання й зберігання запасів, що заважає плануванню запасів;

- існування власної політики з управління запасами у кожній функціональній ланці організаційної структури ПАТ «Запоріжсталь» розробляє свою власну політику запасів, що не завжди узгоджується на більш високому рівні.

У процесі господарської діяльності, кожен власник прагне отримати якнайбільший прибуток. Цього можна досягти, прискоривши операційний грошовий потік, тобто скоротити операційний цикл, що є безпосередньо пов'язаним із управлінням оборотними активами, у тому числі запасами.

Ще однією метою управління оборотними активами є зміцнення фінансового стану підприємства та зростання його ринкової вартості. Таким чином, стратегія управління оборотними активами має бути узгодженою із генеральною стратегією підприємства.

Оскільки, у 2 розділі дипломної роботи було проаналізовано минулі показники діяльності ПАТ «Запоріжсталь» для уже існуючих власників та інвесторів, доцільно провести аналіз майбутньої діяльності підприємства для потенційних інвесторів та власників.

Запаси ПАТ «Запоріжсталь» було проаналізовано із позиції зовнішнього експерта, тож доцільно повести їхній аналіз на підставі прогнозованих показників. Із цією метою нами було розроблено прогноз трьох варіантів розвитку подій у 2022 році: оптимістичний, реалістичний та песимістичний.

На підставі планових показників реалізації продукції підприємством, складемо агреговані Баланс та Звіт про фінансові результати, використовуючи метод відсоткової залежності від обсягу реалізації. Він базується на ідеї, що

окремі елементи звітності становлять фіксований відсоток обсягу реалізації. Тому, склавши прогноз чистого доходу на початку процесу бюджетування, можна далі визначити необхідний приріст активів і пасивів, тобто елементи балансу, і визначити потребу в додатковому фінансуванні за рахунок зовнішніх джерел, щоб забезпечити прогнозний обсяг реалізації.

Задамо певні параметри прогнозу: здійснимо наступні розрахунки параметрів прогнозу: за реалістичного – зростання чистого доходу від реалізації на 20%, за оптимістичного – на 40%, за песимістичного – зростання на 5 %, відносно рівня 2021 року(рядок 20000 прогнозного ЗФР).

Таким чином, планові показники чистого доходу від реалізації за трьома варіантами розвитку подій будуть наступними:

Оптимістичний: $65970447 * 1,4 = 92358625,8$ тис. грн.

Реалістичний: $65970447 * 1,2 = 79164536,4$ тис. грн.

Песимістичний: $65970447 * 1,05 = 69268969,35$ тис. грн.

Визначимо, скільки активів (пасивів) припадало у ПАТ «Запоріжсталь» на 1 грн. чистого доходу в базовому році, тобто коефіцієнт фондомісткості (коефіцієнтом інтенсивності капіталу):

$$K_{фм.} = \frac{\text{Середня вартість активів за звітний період}}{\text{Чистий дохід за звітний період}} \quad (3.1)$$

Підставляючи числові дані з балансу одержуємо:

$$K_{фм.} = ((62300409 + 82304274) / 2) / 65970447 = 1,1$$

Що більший цей коефіцієнт, то більш капіталомістким є виробництво продукції. Якщо припустити, що цей коефіцієнт для ПАТ «Запоріжсталь» сталий, то зростання чистого доходу на 1 тис. грн. має збільшити активи на 1,1 тис. грн.

Оскільки, виробничі потужності досліджуваного підприємства недозавантажені, то у разі збільшення обсягу виробництва до проектного досягається без зростання основних засобів, збільшуватимуться тільки оборотні активи.

Отже, збільшення активів у плановому періоді за кожним із трьох варіантів розрахуємо за наступною формулою:

$$\Delta A = K_{фм.} \times d \times \Delta ЧДР \quad (3.2)$$

де ΔA – приріст активів підприємства у плановому періоді, порівняно зі звітним;

$K_{фм.}$ – коефіцієнт фондомісткості;

d – частка оборотних активів у загальній сумі активів;

$\Delta ЧДР$ – приріст чистого доходу від реалізації у плановому періоді, порівняно зі звітним.

Відповідно, питома вага оборотних активів підприємства (d) у загальній сумі активів на кінець III кв. 2021 року становила 0,65 (65%).

Підставляючи числові дані по нашому підприємству, одержуємо наступні показники приросту активів підприємства за 3-ма прогнозами:

Оптимістичний: $1,1 * 0,65 * 26388179 = 18867548$ тис. грн.

Реалістичний: $1,1 * 0,65 * 13194089 = 9433774$ тис. грн.

Песимістичний: $1,1 * 0,65 * 3298522 = 2358443$ тис. грн.

Тепер з'ясуємо, як зміняться пасиви ПАТ «Запоріжсталь» за кожного із варіантів і як забезпечити джерелами фінансування приріст активів, необхідний для досягнення запланованого обсягу реалізації.

У пасиві балансу разом зі зміною обсягу реалізації змінюватимуться такі елементи, як кредиторська заборгованість за товари (роботи, послуги) та поточні зобов'язання за розрахунками (з бюджетом, зі страхування, з оплати праці). У балансі ПАТ «Запоріжсталь» їх частка в загальній сумі пасивів становитиме 33% або 0,33.

Отже, за рахунок цих статей, із зростанням чистого доходу, пасиви автоматично збільшаться на величину $\Delta П$, яка розраховується наступним чином:

$$\Delta П = K_{фм.} \times d_{п} \times \Delta ЧДР \quad (3.3)$$

де $d_{п.}$ – частка змінних елементів пасивів у загальній сумі пасивів.

Розрахуємо величину приросту пасивів ПАТ «Запоріжсталь» за 3-ма варіантами:

Оптимістичний: $1,1 * 0,33 * 26388179 = 9578909$ тис. грн.

Реалістичний: $1,1 * 0,33 * 13194089 = 4789454$ тис. грн.

Песимістичний: $1,1 * 0,33 * 3298522 = 1197364$ тис. грн.

Із інших джерел фінансування із зміною обсягу реалізації змінюватиметься нерозподілений прибуток. Для розрахунку цього елемента балансу потрібно визначити плановий чистий прибуток і плановий розмір дивідендів.

Плановий чистий прибуток можна розрахувати за формулою:

$$ЧП_{пл} = ЧДР_{пл} \times ROS \quad (3.4)$$

де ЧДР пл. – плановий чистий дохід від реалізації;

ROS – рівень рентабельності реалізації (відношення чистого прибутку до чистого доходу від реалізації).

Задамо наступні параметри прогнозу: для оптимістичного – зростання ROS на 3%, відносно рівня 2021 року, для реалістичного та песимістичного прогнозів залишимо рентабельність на рівні звітнього року – 25%.

Розрахуємо величину планового чистого прибутку ПАТ «Запоріжсталь» за 3-ма варіантами:

Оптимістичний: $0,28 * 92358625,8 = 25860415$ тис. грн.

Реалістичний: $0,25 * 79164536,4 = 19791134$ тис. грн.

Песимістичний: $0,25 * 69268969,35 = 17317242$ тис. грн.

Базуючись на політиці ПАТ «Запоріжсталь» у минулих роках, згідно якої підприємство, практично весь чистий прибуток спрямовує на реінвестування, припустимо, що 100% чистого прибутку буде спрямовано у нерозподілений.

Розрахуємо величину нерозподіленого прибутку ПАТ «Запоріжсталь» за 3-ма варіантами:

Оптимістичний: $33834177 + 25860415 = 59694592$ тис. грн.

Реалістичний: $33834177 + 19791134 = 53625311$ тис. грн.

Песимістичний: $33834177 + 17317242 = 51151419$ тис. грн.

Визначивши необхідний приріст активів у плановому періоді, а також внутрішні джерела його фінансування – приріст пасивів і нерозподілений прибуток, можна з'ясувати, чи потрібне буде компанії додаткове зовнішнє фінансування:

$$\Phi_{\text{дод.}} = \Delta A - \Delta П - \text{Пр.пл.н.} \quad (3.5)$$

де $\Phi_{\text{дод.}}$ – додаткова потреба у зовнішньому фінансуванні підприємства;

Пр.пл.н – приріст планового нерозподіленого прибутку.

Розрахуємо потребу підприємства у додатковому фінансуванні за усіма варіантами розвитку подій:

Оптимістичний: $112267 - 4789454 - 25860415 = -16571776$ тис. грн.

Реалістичний: $18867548 - 9578909 - 19791134 = -15146815$ тис. грн.

Песимістичний: $2358443 - 1197364 - 49898 = -16156162$ тис. грн.

Отже, за оптимістичного варіанту, який передбачає розширення виробництва і збуту продукції, підприємство не потребує залучення зовнішніх позик, щоб забезпечити збільшення чистого доходу від реалізації до 79164536,4 тис. грн. За реалістичного та песимістичного прогнозу розвитку подій результат також менший від нуля, що означає, що ПАТ «Запоріжсталь» не потребує зовнішнього фінансування, а вивільненні кошти можна спрямувати на погашення короткострокових зобов'язань.

При складанні прогнозних Балансів ПАТ «Запоріжсталь», були здійсненні такі припущення:

- зміни у агрегованих статтях необоротних активів підприємства не відбувається, оскільки, виробничі потужності є недозавантаженими, відповідно, нематеріальні активи підтримуються на рівні 43857 тис. грн., незавершені капітальні інвестиції – 1851331 тис. грн., основні засоби – 22775486 тис. грн. та інвестиційна нерухомість – 6741 тис. грн.

- сталими є статті власного капіталу підприємства, крім нерозподіленого прибутку, у тому числі зареєстрований капітал – 660920 тис. грн., капітал у дооцінках – 12084460 тис. грн.

- зміни у статтях довгострокових зобов'язань не виникають.

Таким, чином, агрегований Баланс ПАТ «Запоріжсталь» за оптимістичним, реалістичним ним та песимістичним варіантом розвитку подій матиме наступний вигляд (табл. 3.8).

Таблиця 3.8 – Плановий агрегований Баланс ПАТ «Запоріжсталь» за оптимістичним, реалістичним та песимістичним прогнозами

Показник	Факт III кв. 2021 р.	Оптимі- стичний	Реалі- стичний	Песимі- стичний
Актив				
I. Необоротні активи	29057329	29057329	29057329	29057329
II. Оборотні активи	53246680	72255745	62777836	55642781
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	265	265	265	265
Баланс	82304274	101313339	91835430	84700375
Пасив				
I. Власний капітал	47085757	60015965	56981324	55744378
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	4435941	4435941	4435941	4435941
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	30782576	36861433	30418165	24520055
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0	0	0	0
Баланс	82304274	101313339	91835430	84700375

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

Дослідимо співвідношення оборотних та необоротних активів у структурі прогнозних Балансів підприємства (рис. 3.2).

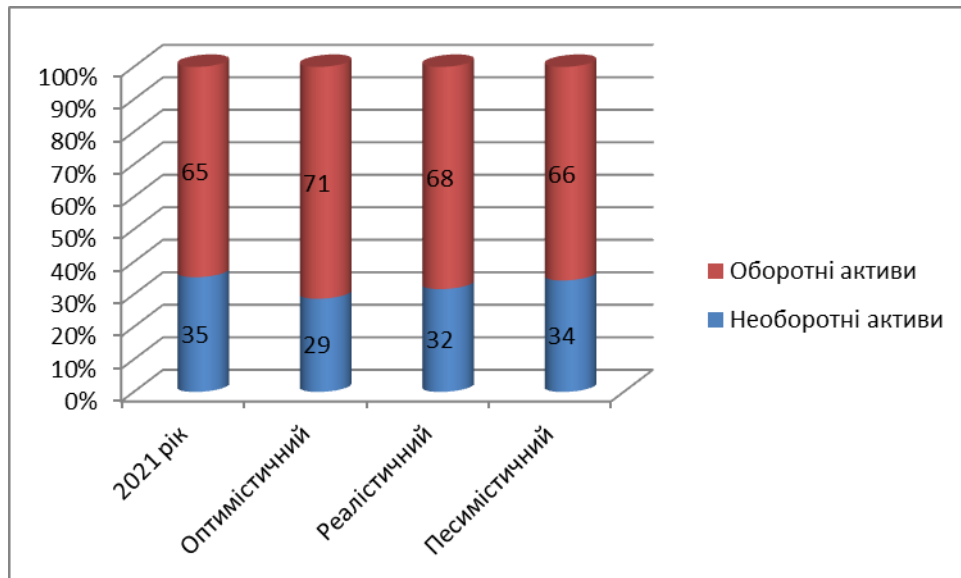

Рисунок 3.2 – Структура активу балансу ПАТ «Запоріжсталь» за оптимістичним, реалістичним та песимістичним прогнозами

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

Рис. 3.2 наглядно демонструє, що прогнозується збереження співвідношення складових активу підприємства на користь оборотних активів, оскільки виробництво є не дуже фондомістким. З реалістичного варіанту прогнозу, питома вага оборотних активів може скоротитися до 29% у структурі. Можна помітити, що частка необоротних активів поступово скорочується до 32% у структурі активів, що у підсумку повинно сприяти зростанню оборотності активів та нарощенню прибутковості.

Розглядаючи співвідношення складових пасиву (рис. 3.3), бачимо, що порівняно зі звітним періодом 2021 року, передбачається зростання частки власного капіталу у структурі до 59%, причому як за оптимістичним варіантом, так із песимістичним, оскільки планується реінвестування всього отриманого чистого прибутку у нерозподілений, що позитивно впливає на структуру джерел фінансування оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь».

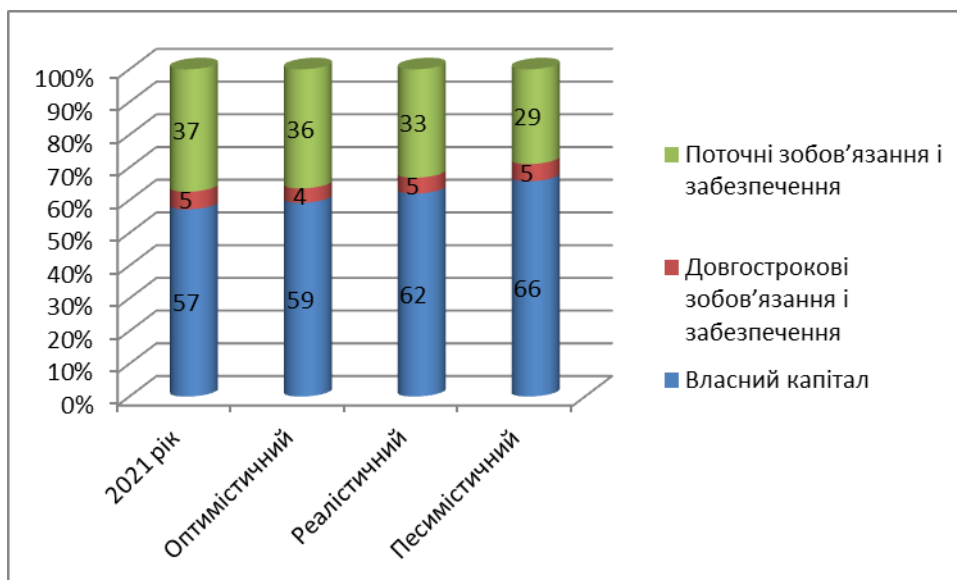

Рисунок 3.3 – Структура пасиву балансу ПАТ «Запоріжсталь» за оптимістичним, реалістичним та песимістичним прогнозами

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

При цьому, у структурі зобов'язань ПАТ «Запоріжсталь» скорочуються поточні зобов'язання, маючи невелику питому вагу у капіталі підприємства за реалістичного розвитку подій – 33%. Отже за даним, критерієм, оптимістичний варіант (33% поточні зобов'язання і 5% довгострокові) є найоптимальнішим за інших рівних умов для підприємства, оскільки сприяє посиленню фінансової стійкості.

Перейдемо до складання прогнозного Звіту про фінансові результати ПАТ «Запоріжсталь», аби оцінити, як запропоновані за різними варіантами структури капіталу відображаються на фінансових результатах підприємства.

Оскільки, розмір чистого доходу від реалізації продукції заданий умовами прогнозу, перейдемо до розрахунку планової собівартості реалізації продукції.

При прогнозі врахуємо, що частка постійних витрат у структурі собівартості становить 14%, решта – змінні, розмір яких залежить від обсягу реалізації.

Розрахуємо планову собівартість реалізованої продукції ПАТ «Запоріжсталь» за 3-ма варіантами розвитку подій:

Оптимістичний: $46114216 \cdot 0,14 + 46114216 \cdot 1,1 \cdot 1,4 = 77471883$ тис. грн.

Реалістичний: $46114216 \cdot 0,14 + 46114216 \cdot 1,1 \cdot 1,2 = 673226755$ тис. грн.

Песимістичний: $46114216 * 0,14 + 46114216 * 1,1 * 1,05 = 59717910$ тис. грн.

Тоді плановий валовий прибуток розраховуємо як різницю між чистим доходом від реалізації та собівартістю реалізованої продукції:

Оптимістичний: $92358626 - 77471883 = 14886743$ тис. грн.

Реалістичний: $79164536 - 673226755 = 11837781$ тис. грн.

Песимістичний: $69268969 - 59717910 = 9551060$ тис. грн.

Прогноз інших статей, що формують фінансовий результат від операційної діяльності підприємства, здійснимо залежно від того, чи впливає на їх розмір безпосередньо зміна розміру реалізації.

Фінансовий результат до оподаткування визначимо із урахуванням чистого прибутку, за заданого рівня рентабельності реалізації, який вже розраховано при прогнозуванні Балансу, та ставки податку на прибуток підприємств – 18%:

Оптимістичний: $25860415 * 1,18 = 30515290$ тис. грн.

Реалістичний: $19791134 * 1,18 = 23353538$ тис. грн.

Песимістичний: $17317242 * 1,18 = 20434346$ тис. грн.

Представимо основні показники, що характеризують формування прогнозованих фінансових результатів за усіма варіантами розвитку подій у табл. 3.9.

Таблиця 3.9 – Показники, що характеризують формування фінансових результатів ПАТ «Запоріжсталь» за оптимістичним, реалістичним та песимістичним прогнозами

Стаття	За III кв. 2021 року	Оптимі- стичний	Реалі- стичний	Песимі- стичний
Чистий дохід від реалізації	65970447	92358626	79164536	69268969
Собівартість реалізованої продукції	46114216	77471883	673226755	59717910
Валовий: прибуток	19856231	14886743	11837781	9551060
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	17568868	24596415	21082642	18447311
Фінансовий результат до оподаткування	19797151	30515290	23353538	20434346
Чистий фінансовий результат	16203637	25860415	19791134	17317242

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

Дані табл. 3.9 демонструють, що найбільше зростання чистого фінансового

результату підприємства відбувається за оптимістичного варіанту розвитку подій – на рівні 60%, порівняно із фактичним показником 2021 року. При цьому авансовані активи зростають на 26%, тоді як чистий дохід від реалізації – на планово на 40%. Дане співвідношення є оптимальним і відповідає «золотому правилу економіки». Далі проведемо дослідження як вплинуть запропоновані заходи на структуру капіталу підприємства та його фінансову стійкість в цілому.

3.2. Засоби підвищення фінансової стійкості підприємства

Загальною метою управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» є покращення структури балансу підприємства, поліпшення використання оборотних коштів має вивільнити їх, тим самим скоротити операційний цикл. Прискорення оборотності забезпечить збільшення обсягів виробництва продукції із тим самим розміром оборотних активів.

Таблиця 3.10 – Динаміка оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь» за оптимістичним, реалістичним та песимістичним прогнозами

Актив	III кв. 2021 року	Оптимістичний	Реалістичний	Песимістичний
Запаси	7914804	11080726	9497765	8310544
Дебіторська заборгованість за продукцію, роботи, послуги, товари,	19185502	26859703	23022602	20144777
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	5043656	7061118	6052387	5295839
Інша поточна дебіторська заборгованість	18664931	22397917	20531424	19598178
Гроші та їх еквіваленти	757081	1059913	908497	794935
Витрати майбутніх періодів	587796	594262	594262	594262
Інші оборотні активи	1092910	3202106	2170898	904246
II. Оборотні активи	53246680	72255745	62777836	55642781

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

Переходячи безпосередньо до управління оборотними активами підприємства, розглянемо їх динаміку (рис. 3.4).

За оптимістичного прогнозу, підприємство планує виробити та реалізувати на 40% більше продукції, ніж за фактом 2021 року, відповідно, за цим варіантом, йому потрібно і найбільше оборотних активів для організації виробництва (72255745 тис. грн.), що на 35,7% більше, ніж у 2021 році. За реалістичного варіанту необхідна сума оборотних активів складе 62777836 тис. грн., а це на 17,9% більше, ніж у 2021 році. Відповідно, за песимістичного варіанту, коли підприємство планує збільшити свій дохід лише на 5%, воно потребуватиме збільшення оборотних активів на 4,5% до 55642781 тис. грн.

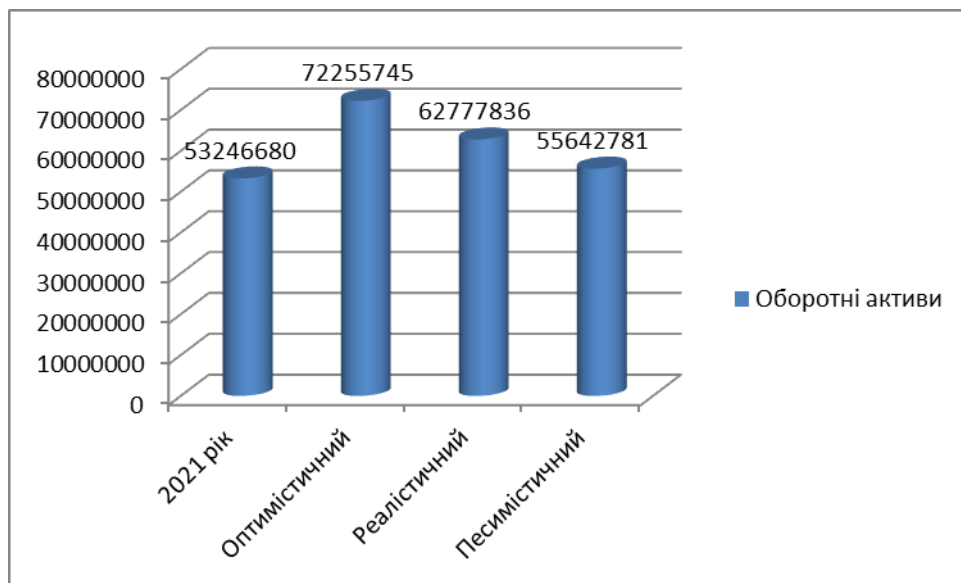

Рисунок 3.4 – Розмір оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь» за оптимістичним, реалістичним та песимістичним прогнозами

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

Відповідно до параметрів прогнозу, у структурі оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь»

Рис. 3.5 переважає дебіторська заборгованість – 36% від загальної суми, що відповідає тенденції звітнього періоду.

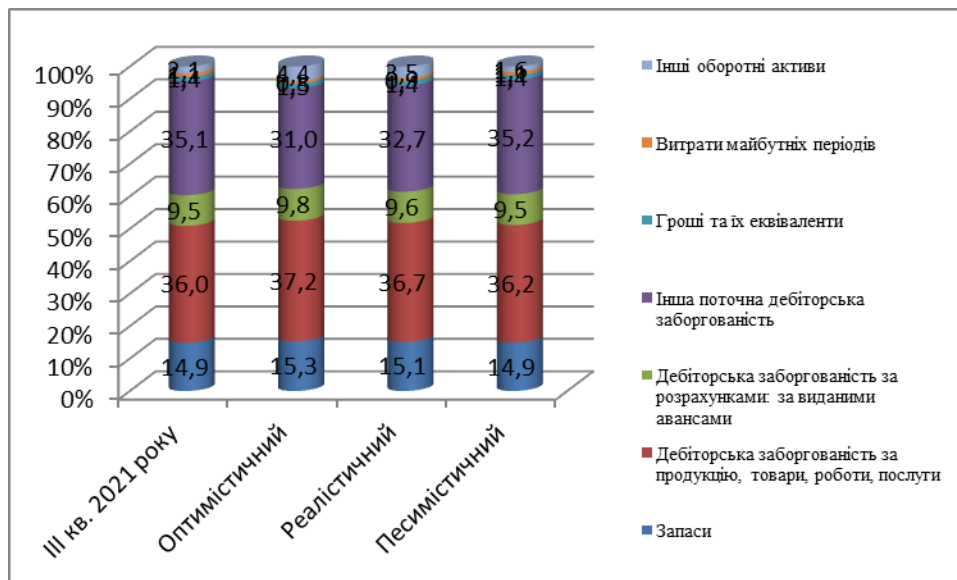

Рисунок 3.5 – Прогнозна структура оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь» за оптимістичним, реалістичним та песимістичним прогнозами

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

Але, варто зазначити, що питома вага поточної заборгованості за розрахунками зменшується. Частка запасів прогнозується на рівні 15%, тоді як планується збільшення грошових активів підприємства до 1,5%, що в цілому сприяє збільшенню ліквідності активів.

Важливим моментом є оцінка політики фінансування оборотних активів за кожним із прогнозів. Із цією метою дослідимо наявність у підприємства власного та чистого оборотного капіталу, представивши розрахунки у таблиці 3.11.

За розробленим прогнозом, підприємство за кожного із запропонованих варіантів матиме чисті та власні оборотні кошти, що відповідатиме помірній політиці фінансування оборотних активів.

Відповідно до оптимістичного варіанту, бачимо, що чисті оборотні активи складуть 35394312 тис. грн., що на 12930208 тис. грн. більше, ніж у 2021 році.

За реалістичним варіантом підприємство матиме 32359671 тис. грн. чистих оборотних активів, тоді як за песимістичного – 31122725 тис. грн.

Такий прогноз базується на припущенні, що зростання поточних зобов'язань підприємства відбуватиметься повільнішими темпами, ніж зростання оборотних активів. Це можливо за рахунок перенаправлення всього чистого

Таблиця 3.11 – Показники чистих та власних оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь» за оптимістичним, реалістичним та песимістичним прогнозами

Показник	2021	Оптимістичний	Реалістичний	Песимістичний
1. Валові оборотні активи, тис. грн.	53246680	72255745	62777836	55642781
2. Поточні зобов'язання, тис. грн.	30782576	36861433	30418165	24520055
3. Чисті оборотні активи, тис. грн. (р.1-р.2)	22464104	35394312	32359671	31122725
4. Довгостроковий позиковий капітал, інвестований в ОА, тис. грн.	4435941	4435941	4435941	4435941
5. Власні оборотні активи, тис. грн. (р.1 -р.2 -р.4)	18028163	30958371	27923730	26686784

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

прибутку підприємства на збільшення власного капіталу, який покриває довгострокові активи, таким чином вивільнивши більше поточних пасивів для фінансування оборотних активів.

Для оцінки управління запасами підприємства розрахуємо коефіцієнт оборотності товарно-матеріальних запасів за формулою:

$$\text{Коб.ТМЦ} = \frac{\text{Соб - ть _ реалізованої _ продукції}}{\text{Середньорічна _ величина _ запасів}} = \frac{\text{ф.2р.2050}}{\text{ф.1.(р.1100(зр3) + 1100(зр.4)) / 2}} \quad (3.6)$$

$$\text{Коб.ТМЦ}_{\text{оптимістичний}} = 77471883 / ((7914804 + 11080726) / 2) = 8,16$$

$$\text{Коб.ТМЦ}_{\text{реалістичний}} = 673226755 / ((7914804 + 9497765) / 2) = 7,73$$

$$\text{Коб.ТМЦ}_{\text{песимістичний}} = 59717910 / ((7914804 + 8310544) / 2) = 7,36$$

Бачимо, що результати прогнозування позитивно впливають на оборотність запасів, оскільки фактична оборотність у 2021 році становила 1,03 оберти, а за оптимістичного варіанту зростає до 8,16 обертів, а за реалістичного варіанту – 7,73 оберти.

Паралельно із коефіцієнтом оборотності потрібно обрахувати період перебування оборотних активів у запасах товарно-матеріальних цінностей за

формулою:

$$\text{Тоб.ТМЦ} = \text{Період 360 днів} / \text{Коб.ТМЦ} \quad (3.7)$$

$$\text{Тоб.ТМЦ}_{\text{оптимістичний}} = 360 \text{ днів} / 8,16 = 44 \text{ дні}$$

$$\text{Тоб.ТМЦ}_{\text{реалістичний}} = 360 \text{ днів} / 7,73 = 47 \text{ днів}$$

$$\text{Тоб.ТМЦ}_{\text{песимістичний}} = 360 \text{ днів} / 7,36 = 49 \text{ днів}$$

Результати розрахунків показують позитивні планові зрушення, оскільки планується, що грошові кошти будуть відволікатися у оборотні активи із найменшим рівнем ліквідності на менший період: так, якщо у звітному 2021 році, термін відволікання складав 351 день, то за оптимістичного варіанту скорочується до 44 днів, а за реалістичного до 47 днів.

Для подальшого скорочення періоду відволікання оборотних коштів у запаси, підприємству потрібно підтримувати мінімально необхідний їх залишок, шляхом раціоналізації логістичного управління запасами. Оскільки, серед постійних партнерів ПАТ «Запоріжсталь» є надійні постачальники, зокрема і компанії, що входять безпосередньо до ПАТ «Запоріжсталь» і постачають сировину для виробництва електродів, то доцільно домовлятися із ними про поставку Just in Time. Це дозволить скоротити витрати підприємства на зберігання запасів, оплату праці складських працівників.

Важливим є розрахунок операційного важеля (левериджу) – для з'ясування залежності між зміною обсягу виробництва і операційним прибутком за формулою:

$$\text{Операційний}_\text{важіль} = \frac{\text{Валовий}_\text{прибуток}}{\text{Чистий}_\text{дохід}} = \frac{\text{ф.2р.2190}_\text{або}_\text{р.2295}}{\text{ф.2р.2000}} \quad (3.8)$$

$$\text{ОВ}_{\text{оптимістичний}} = 229855/92358626 = 0,16$$

$$\text{ОВ}_{\text{реалістичний}} = 11837781/ 79164536 = 0,15$$

$$\text{ОВ}_{\text{песимістичний}} = 9551060/69268969 = 0,14$$

Даний показник свідчить, що з оптимістичного варіанту прогнозу у результаті збільшення обсягу виробництва і реалізації на 1 грн., операційний прибуток збільшиться на 16 коп. За реалістичного – на 15 коп. Таким чином, песимістичний проноз має найменшу силу операційного важеля, забезпечуючи зростання операційного прибутку лише на 14 коп.

Підсумовуючи, можна сказати, що управління виробничими запасами, тісно пов'язано зі стадією виробництва.

На стадії створення виробничих запасів – це раціональне їх використання; ліквідація наднормативних запасів матеріалів; удосконалення нормування; поліпшення організації постачання, у тому числі через установа чітких договірних умов і забезпечення їх виконання, оптимальний вибір постачальників, налагодження роботи транспорту; поліпшення організації складського господарства, зокрема впровадження ефективних систем управління запасами.

На стадії незавершеного виробництва – упровадження прогресивної техніки та технології, зокрема безвідхідної та маловідхідної; розвиток стандартизації й уніфікації; удосконалення форм організації виробництва; удосконалення системи економічного стимулювання, економічного використання сировинних та паливно-енергетичних ресурсів; удосконалення використання основних фондів, насамперед їх активної частини.

На стадії обігу – це раціональна організація збуту готової продукції, застосування прогресивних форм розрахунків; своєчасне оформлення документації та прискорення її руху; дотримання договірної та платіжної дисципліни. Прискорення оборотності оборотних коштів дає змогу зекономити значні суми і збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції без додаткових фінансових ресурсів.

Отже, узагальнюючи матеріал, викладений у даному підрозділі, можна зазначити, що було проведено прогнозування основних показників фінансових результатів підприємства на підставі трьох варіантів прогнозу: оптимістичного (зростання чистого доходу на 40%), реалістичного (на 20%) та песимістичного (на 5%). На підставі розрахунків, можна судити, що найоптимальнішим для

підприємства є оптимістичний варіант, який забезпечує зростання чистого прибутку швидшими темпами, ніж зростання інвестицій у оборотні активи, планова структура яких покращується у бік зростання частки запасів та зменшення частки дебіторської заборгованості.

Коефіцієнтна модель управління фінансовою стійкістю використання зводиться до розрахунку різноманітних часткових показників, які дають змогу зробити висновок про рівень фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» на певну звітну дату, або, іншими словами про ступінь його автономності чи фінансової залежності від зовнішніх джерел фінансування. Оскільки, стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї фінансово-господарської діяльності, то й оцінку його фінансової стійкості можна об'єктивно здійснити не через один, нехай найважливіший, фінансовий показник, а тільки за допомогою комплексу, системи фінансових показників, що детально і всебічно її характеризують. Показники оцінки фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» мають бути такими, щоб усі, хто пов'язаний з підприємством економічними відносинами, могли отримати інформацію про рівень надійності підприємства як потенційного партнера у фінансовому відношенні. Тому, до складу коефіцієнтної моделі оцінки та управління фінансовою стійкістю відносимо наступні групи показників:

1) Коефіцієнти, що характеризують структуру капіталу. У найбільш загальному вигляді, їх використання зводиться до визначення рівня фінансової залежності підприємства, і, відповідно чим меншим він буде, тим вищим буде рівень його фінансової стійкості, тобто

$$MK = \frac{A}{BK} \rightarrow \min \quad (3.9)$$

де МК – мультиплікатор капіталу (леверідж активів);

А – сума активів підприємства;

БК – сума власного капіталу підприємства.

2) Коефіцієнти забезпеченості, які дають змогу зробити оцінку того, чи здатне підприємство підтримати існуючу структуру джерел фінансування, тобто вони дозволяють оцінити його фінансову стійкість з позиції витрат, пов'язаних з

обслуговуванням зовнішніх джерел фінансування. Відповідно, фінансова стійкість підприємства буде тим вищою, чим меншими будуть витрати, пов'язані з обслуговуванням позикового капіталу та чим вищим буде значення показника його економічної рентабельності, тобто

$$\frac{\Phi B}{ПК} \rightarrow \min \quad (3.10)$$

$$\frac{\Phi PЗД_{до} + \Phi B}{A} \rightarrow \max \quad (3.11)$$

де ΦB – сума фінансових витрат підприємства, пов'язаних із залученням позикового капіталу;

$ПК$ – сума позикового капіталу підприємства;

$\Phi PЗД_{до}$ – сума фінансового результату до оподаткування.

3) Коефіцієнти, що визначають структуру активів. Їх використання зводиться до визначення ступеню забезпеченості власними оборотними активами та пов'язане з тим, що керівництво підприємства може здійснювати цілеспрямований вплив на фінансову стійкість виходячи з обраної політики управління власним оборотним капіталом. Адже, значення даного показника пов'язано не лише з характеристикою співвідношення поточних активів та пасивів, що, безперечно, є дуже важливим саме для підприємства, але й з характером та причинами його змін і тим безпосереднім впливом, що він здійснює на платоспроможність та фінансову стійкість.

4) Коефіцієнти структури грошових потоків. Зміни розміру власних оборотних активів розглядаються, у першу чергу, з позиції стану грошових коштів ПАТ «Запоріжсталь»: збільшення розміру оборотного капіталу зазвичай передбачає витрачання грошових коштів, зменшення – додаткове вивільнення чи надходження. Саме тому, в процесі аналізу стану оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь» необхідно детально проаналізувати не лише основні показники структури грошових потоків, але й допоміжні показники їх стану та ефективності управління ними.

Отже, використання коефіцієнтної моделі, дає змогу стверджувати, що оцінку фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» та управління нею не можна

зводити лише до розрахунку коефіцієнтів на основі даних балансу, тобто визначати ступінь його залежності від зовнішніх джерел фінансування, але обов'язково необхідно оцінювати здатність підприємства розрахуватися за своїми зобов'язаннями на основі інформації про результати його діяльності та стан оборотних активів і грошових потоків.

З метою підвищення ступеню інформативності коефіцієнтної моделі оцінки фінансової стійкості підприємства та забезпечення її комплексності згрупуємо показники оцінки фінансової стійкості у матрицю і зобразимо наступним чином:

I. Показники, для яких визначається нормативне значення або показники першого класу – коефіцієнти структури капіталу, основні коефіцієнти, що визначають стан оборотних активів та допоміжні коефіцієнти фінансової стійкості (табл. 3.12)

Таблиця 3.12 – Матриця фінансових показників першого класу для оцінки рівня фінансової стійкості підприємства

Тенденції	1. Покращення значення	2. Стабільність значення	3. Погіршення значення
1. Нормативне значення	1.1. «Дуже добре»	1.2. «Нормально-дуже добре»	1.3. «Нормально»
2. Не відповідність нормативам	2.1. «Задовільно-нормально»	2.2. «Незадовільно-задовільно»	2.3. «Незадовільно»

Джерело: побудовано на основі [34]

Відповідно такі показники можна оцінити по квадратах матриці наступним чином:

1) «1.1»– значення показника повністю відповідає нормативному значенню, або ж наближається до нього – оцінка «дуже добре»;

2) «1.2»– значення показників стійкі та на рівні нормативних – оцінка «дуже добре»; якщо значення показників біля меж коридору стійких значень – оцінка «нормально»;

3) «1.3»– значення показників на рівні нормативів, але спостерігається тенденція руху значень від середини коридору до границь нормативів – оцінка «нормально»;

4) «2.1»– значення показників за межами нормативів, але відбувається тенденція до їх покращення – оцінка «нормально» чи «задовільно» в залежності від розміру відхилень та темпів руху до нормативних значень;

5) «2.2»– значення показників постійно відхиляються від нормативних – оцінка «задовільно» чи «незадовільно» в залежності від рівня відхилень;

6) «2.3»– значення показників поки що постійно відхиляються від нормативних чи спостерігається тенденція погіршення показників – оцінка «незадовільно».

На основі здійсненого дослідження аналізу фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» пропонується визначити рекомендовані значення основних показників фінансової стійкості на наступний період.

II. Показники, для яких нормативні значення, як правило, не встановлюються, або показники другого класу – абсолютні показники фінансової стійкості, коефіцієнти забезпеченості та показники структури грошових потоків. Для їх оцінки використовуються наступні стани: «покращення» – 1; «стабільність» – 2; «погіршення» – 3. Поєднуємо вказані показники першого та другого класу у загальну матрицю, структура якої наведена у таблиці 3.13.

Але, незважаючи на те, що аналіз фінансової стійкості підприємства було проведено саме з використанням запропонованого набору фінансових показників, на наш погляд, все-таки необхідно визначити і недоліки такої моделі:

1. Часткові показники фінансової стійкості носять моментний характер та належать до минулого періоду;

2. Часткові показники не дають інформації про те, яким чином відбуваються різноманітні операції підприємства і, відповідно, як саме ці операції впливають на його фінансову стійкість;

Таблиця 3.13 – Матриця фінансових показників для визначення рівня фінансової стійкості підприємства на базі використання коефіцієнтної моделі

Стан показників першого класу	Стан показників другого класу	Оцінка	Рівень фінансової стійкості
1.1. «Дуже добре»	1. «Покращення»	Відмінно	Дуже високий
1.2. «Нормально-дуже добре»		Дуже добре	Високий
1.3. «Нормально»	2. «Стабільність»	Добре	Нормальний
2.1. «Задовільно-нормально»		Нормально	Прийнятний
2.2. «Незадовільно-задовільно»	3. «Погіршення»	Задовільно	Задовільний
2.3. «Незадовільно»		Незадовільно	Незадовільний

Джерело: побудовано на основі [34]

3. Існує функціональна взаємозалежність деяких показників, які входять до складу багатьох методик визначення фінансової стійкості підприємства, що погіршує точність її оцінки;

4. Коефіцієнти мають низьку інформативність для прогнозування фінансової стійкості підприємства;

5. При розрахунку більшості показників фінансової стійкості підприємства не враховуються певні потенційні зобов'язання, оскільки вони не відображаються в балансі, який виступає основним джерелом інформації для їх визначення;

6. Обмеженість результатів аналізу фінансової стійкості, які можуть бути отримані за даними розрахунку фінансових коефіцієнтів, пов'язуються, перш за все, з обмеженістю тієї інформації, яку несе фінансова звітність;

7. Фінансова звітність, на основі якої оцінюється фінансова стійкість підприємства коефіцієнтним методом відображає лише ті події, що можуть бути представлені в грошовому вимірі, і, які вже сталися;

8. На сьогодні багато підприємств мають у своїй структурі кілька стратегічних господарських одиниць, які ведуть свою діяльність за різними видами, в різних містах чи країнах, та іноді вони не пов'язані між собою. Відповідно, зведена фінансова звітність таких підприємств не відображає

діяльність виключно в певній галузі, що створює труднощі у виборі об'єктів для порівняння.

На наступному етапі управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь», вбачається доцільним використання мультиплікативної моделі, на основі застосування так званого мультиплікатора капіталу (МК), який характеризує здатність підприємства залучати позикові ресурси, не порушуючи при цьому фінансової стійкості та певного рівня прибутковості. Відповідно, мультиплікативний ефект (M_E) капіталу підприємства буде полягати у залученні та ефективному використанні позикового капіталу. Для його розрахунку можна використовувати наступну формулу:

$$M_E = \left(\frac{\Phi PЗДдо + \Phi B}{A} - \frac{\Phi B}{ПК} \right) \times \frac{A}{BK} \quad (3.12)$$

або в агрегованій формі

$$M_E = (EP - CCB) \times МК \quad (3.13)$$

де EP – економічна рентабельність підприємства, %;

ССВ – середня ставка відсотку за користування позиковим капіталом, %.

Мультиплікатор капіталу в даній моделі виконує роль регулятора між економічною віддачею власного капіталу та доданою вартістю. За своїм економічним змістом він може бути віднесений до категорії «фінансового важеля», але, якщо фінансовий важіль являє собою індикатор оцінки приросту фінансової рентабельності підприємства, то мультиплікатор капіталу – це важіль управління структурою і власного, і позикового капіталу. Іншими словами, це інструмент, який повинен забезпечувати ПАТ «Запоріжсталь» вибір оптимальної структури капіталу.

Таблиця 3.14 – Прогноз показників фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»

Показники	III кв. 2021 р.	Прогноз			Відхилення від 2021 р.		
		Оптим.	Реаліст.	Песиміст.	Оптим.	Реаліст.	Песиміст.
Коефіцієнт автономії (фінансової незалежності)	0,57	0,59	0,62	0,66	0,02	0,05	0,09
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,43	0,41	0,38	0,34	-0,02	-0,05	-0,09
Коефіцієнт фінансового ризику	0,75	0,69	0,61	0,52	-0,06	-0,14	-0,23
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,09	0,07	0,07	0,07	-0,02	-0,01	-0,01
Коефіцієнт страхування бізнесу	0,006	0,005	0,006	0,006	-0,001	-0,001	0,000
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,48	0,59	0,57	0,56	0,11	0,09	0,08
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними оборотними коштами	2,37	2,04	1,94	1,79	-0,33	-0,43	-0,58
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами	2,84	3,19	3,41	3,74	0,36	0,57	0,91

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

Таким чином, регулюючи структуру капіталу, ПАТ «Запоріжсталь» управляє, з одного боку, приростом власного капіталу, який, в свою чергу, забезпечує додаткові можливості щодо залучення позикового капіталу, а з іншого – своєю фінансовою стійкістю. Задля цього, необхідно провести оцінку якості управління капіталом підприємства з позиції забезпечення максимальної віддачі на власний капітал або ж максимізації його фінансової рентабельності:

$$ФР = \frac{ЧП}{ВК} \times 100 \rightarrow \max, \quad (3.14)$$

де ФР – фінансова рентабельність підприємства, %

ЧП – сума чистого прибутку підприємства;

ВК – сума власного капіталу підприємства.

$$ФР_{\text{оптимістичний}} = 25860415/60015965 * 100\% = 43,09\%$$

$$ФР_{\text{реалістичний}} = 19791134/ 56981324 * 100\% = 34,73\%$$

$$ФР_{\text{песимістичний}} = 17317242/55744378 * 100\% = 31,07\%$$

Для поглибленого аналізу фінансової рентабельності підприємства пропонується використання наступних моделей:

1. Моделі рентабельності власного капіталу (R_{BK}) на основі використання ефекту фінансового важеля:

$$R_{BK} = \frac{ЧП}{BK} = \left((1-n) \times EP + (1+n) \times (EP - CCB) \times \frac{ПК}{BK} \right) = (1-n) \times EP + EФВ \quad (3.15)$$

де n – рівень оподаткування прибутку підприємства;

$EФВ$ – ефект фінансового важеля підприємства.

$$R_{BK \text{ оптимістичний}} = 25860415/60015965 = 0,43$$

$$R_{BK \text{ реалістичний}} = 19791134/56981324 = 0,35$$

$$R_{BK \text{ песимістичний}} = 17317242/55744378 = 0,31$$

Рентабельність капіталу підприємства за прогнозом зростає.

2. Моделі економічної віддачі власного капіталу ($EВ_{BK}$):

$$EВ_{BK} = \frac{ЧП}{BK} = \frac{ЧП}{ФРЗД_{до}} \times \frac{ФРЗД_{до}}{ДР} \times \frac{ДР}{A} \times \frac{A}{BK} \quad (3.16)$$

де $ДР$ – доход (виручка) від реалізації товарів та послуг підприємства.

Економічний зміст даної моделі полягає у ефективному управлінні: податковими платежами ($ЧП/ФРЗД_{до}$); діяльністю на основі розрахунку показника рентабельності обороту ($ФРЗД_{до}/ДР$); активами на основі визначення коефіцієнту оборотності активів підприємства ($ДР/A$); ресурсами на основі розрахунку мультиплікатора капіталу (A/BK).

3. Розрахунку норми прибутку на власний капітал ($НП_{BK}$):

$$НП_{BK} = \frac{ЧП}{BK} = \frac{A}{BK} \times \frac{ЧП}{ДР} \times \frac{ДР}{A} \quad (3.17)$$

Задля того, щоб визначити не лише можливості додаткового залучення позикового капіталу при нормальному рівні фінансової стійкості та фінансової рентабельності підприємства, але й оцінити ефективність використання позикового капіталу з позиції нарощення власного капіталу (як засобу забезпечення фінансової стійкості), необхідно провести оцінку доданої вартості, яку створює власний капітал підприємства в результаті використання його

можливості щодо акумулювання додаткового позикового капіталу. Розрахунок доданої вартості буде наступним:

$$ДВ = \left(\frac{ЧП}{ВК} - \frac{ФВ}{ПК} \right) \times ВК \quad (3.18)$$

Економічний зміст доданої вартості полягає у різниці між рівнем прибутку, який отримує підприємство на власний капітал, та рівнем доходів, що виплачуються у якості зобов'язання за залучений капітал, який забезпечує компенсацію ризику вкладень для інвесторів. Безперечно, чим вищим буде позитивне значення доданої вартості, тим вищим буде і рівень його фінансової стійкості.

Отже, у загальному вигляді мультиплікативну модель управління фінансовою стійкістю підприємства можна відобразити наступним чином:

$$\begin{aligned} \frac{A}{ВК} \rightarrow \min \Rightarrow \left[\left(\frac{\Phi PЗДдо + \Phi В}{A} - \frac{\Phi В}{ПК} \right) \times \frac{A}{ВК} \right] \rightarrow \max \Rightarrow \\ \Rightarrow \frac{ЧП}{ВК} \rightarrow \max \Rightarrow \left[\left(\frac{ЧП}{ВК} - \frac{\Phi В}{ПК} \right) \times ВК \right] \rightarrow \max \Rightarrow \Phi С \rightarrow \max \end{aligned} \quad (3.19)$$

де $\Phi С$ – фінансова стійкість підприємства.

Іншими словами, мінімізуючи залежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування, тобто зменшуючи його коефіцієнт фінансової залежності чи мультиплікатор капіталу (МК), підприємство максимізує таким чином розмір свого мультиплікативного ефекту (M_E), що забезпечує йому максимальне значення фінансової рентабельності або ж рентабельності власного капіталу (P_{BK}), це, в свою чергу дозволяє збільшити розмір доданої вартості (ДВ), і, як результат, ПАТ «Запоріжсталь» максимізує свою фінансову стійкість ($\Phi С$).

Перевагою використання даної моделі є те, що по-перше, вона дозволяє пов'язати між собою статичні та динамічні показники фінансової звітності та, використовуючи їх у єдиному комплексі, максимізувати (оптимізувати) фінансову стійкість; по-друге, оскільки дана модель є оптимізаційною, вона дозволяє не лише аналізувати, але й прогнозувати фінансову стійкість ПАТ «Запоріжсталь».

Недоліком моделі є її відносна складність у використанні, як і будь-якої оптимізаційної моделі, оскільки досить складно на практиці визначити так звану

точку рівноваги чи оптимуму: у нашому випадку – знайти оптимальне значення підприємства на шкалі «прибутковість – стійкість», або, іншими словами, «фінансова рентабельність – фінансова стійкість».

Саме тому, з огляду на окреслені недоліки коефіцієнтної та мультиплікативних моделей управління фінансовою стійкістю підприємства, пропонується застосування моделі модифікованого балансового рівняння, яка базується на використанні розширеного, модифікованого і скоригованого бухгалтерського балансу. Таким чином, в прийнятих нами умовних позначеннях балансова модель буде мати наступний вигляд:

$$\Phi A + \text{НЛНА} = \text{ВК} + \text{ЗПК} + \text{ВПК} \quad (3.20)$$

Роблячи підтверджене практикою припущення, що довгострокові кредити та позики спрямовуються переважно на придбання основних засобів та капітальні вкладення (НЛНА), перетворимо вихідну балансову формулу наступним чином:

$$\text{ЛНА} + \Phi A = [(\text{ВК} + \text{ДПК}) - \text{НЛНА}] + [\text{ККБ} + \text{КЗ} + \text{ПК}_i], \quad (3.21)$$

де $[(\text{ВК} + \text{ДПК}) - \text{НЛНА}]$ – власні та позикові джерела формування запасів;

$[\text{ККБ} + \text{КЗ} + \text{ПК}_i]$ – поточні зобов'язання підприємства.

З перетвореної таким чином моделі можна зробити наступні висновки:

1. За умови обмеження запасів розміром $\text{ЛНА} \leq (\text{ВК} + \text{ДПК}) - \text{НЛНА}$ буде забезпечено умову фінансової стійкості підприємства;
2. Виконання умови фінансової стійкості буде забезпечувати умову платоспроможності підприємства, тобто фінансові активи будуть покривати поточні зобов'язання $\Phi A \geq \text{ККБ} + \text{КЗ} + \text{ПК}_i$.

Відповідно оцінку фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» варто розпочинати з визначення достатності власного капіталу для забезпечення нефінансових активів. Наявність перевищення власного капіталу над цією потребою утворює той капітал, що акумулюється у фінансових активах та служить важелем управління фінансовою стійкістю. Тому, для ПАТ «Запоріжсталь» може бути визначена точка фінансової рівноваги, в якій власний капітал забезпечує нефінансові активи, а фінансові активи покривають зобов'язання. На практиці завжди існує відхилення в ту чи іншу сторону. Розмір

відхилення і буде індикатором фінансової стійкості.

Для комплексної оцінки стану фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» підприємств на основі моделі модифікованого балансу пропонується використати наступні показники: індикатор та шкала фінансової стійкості; індикатор та шкала платоспроможності; індикатор та шкала безпеки чи ризику.

Індикатор та шкала фінансової стійкості. На певний момент часу фінансова стійкість підприємства може перебувати у одному з трьох станів: фінансова стійкість, фінансова рівновага та фінансова нестійкість, які визначаються за формулою, що виражає різницю між власним капіталом та не фінансовим активами. Саме ця різниця, як зазначалося вище, і називається індикатором фінансової стійкості (I_{FC}) та розраховується наступним чином:

$$I_{FC} = BK - HA = \Phi A - PK \quad (3.22)$$

де BK, PK – відповідно суми власного та позикового капіталу підприємства; HA, ΦA – відповідно суми нефінансових та фінансових активів.

Таким чином, перевищення власного капіталу над нефінансовими активами означає наявність фінансової стійкості. При цьому фінансові активи перевищують позиковий капітал та не лише гарантують покриття зобов'язань, але й забезпечують можливість маневрування власними вільними фінансовими активами. Недостатність же власного капіталу в порівнянні з нефінансовими активами означає фінансову нестійкість, коли фінансові активи не забезпечують покриття зобов'язань підприємства. Відповідно, граничні значення індикатора та інших показників фінансової стійкості в різних зонах, а також характеристики критичних точок, що їх розділяють у зведеному вигляді наведені у таблиці 3.15.

Індикатор та шкала платоспроможності. Зони диференційованої шкали фінансової стійкості підприємства розрізняються за показниками платоспроможності, або допоміжними показниками фінансової стійкості. В зоні абсолютної стійкості всі зобов'язання підприємства можуть бути покриті ліквідними активами, що говорить про абсолютну платоспроможність чи ліквідність.

Таблиця 3.15 – Зведена шкала фінансової стійкості підприємства

Узагальнена шкала фінансової стійкості	Диференційована шкала фінансової стійкості
Фінансова стійкість $HA < BK < EA$ $0 < I_{FC} < FA$	Ідеальна стійкість: $HMA < BK < E$; $HMFA < I_{FC} < FA$ Критична межа: $BK = HMA$; $PK = MFA$; $I_{FC} = HMFA$
	Достатня стійкість: $HA < BK < HMA$; $0 < I_{FC} < HMFA$
Точка фінансової рівноваги: $BK = HA$, $PK = FA$, $I_C = 0$	
Фінансова нестійкість $0 < BK < HA$ $-HA < I_{FC} < 0$	Напруженість: $HLHA < BK < HA$; $-LHA < I_{FC} < 0$ Критична межа: $BK = HLHA$, $PK = LA$, $I_{FC} = -LHA$
	Зона ризику: $0 < BK < HLHA$; $-HA < I_{FC} < -LHA$

Джерело: побудовано на основі [34]

В зоні достатньої стійкості всі зобов'язання підприємства покриваються фінансовими активами, що означає наявність гарантованої платоспроможності. В зоні напруженості в покритті зобов'язань беруть участь не лише фінансові, але й нефінансові (але ліквідні) активи, що означає наявність ліквідності чи потенційної платоспроможності. В зоні ризику у підприємства недостатня сума ліквідних активів, тобто воно є неплатоспроможним. Тому, можна виділити наступні стани платоспроможності підприємства: абсолютна платоспроможність, коли всі зобов'язання можуть бути покриті мобільними активами підприємства; гарантована платоспроможність, якщо всі зобов'язання покриваються фінансовими активами підприємства; потенційна платоспроможність - за умови, коли в покритті зобов'язань беруть участь не тільки фінансові, але й нефінансові (ліквідні) активи підприємства; неплатоспроможність, коли підприємство має нестачу ліквідних коштів для покриття фінансових зобов'язань.

Основним показником, що характеризує рівень платоспроможності підприємства, є індикатор абсолютної платоспроможності (I_{Π}), який вказує на достатність, надлишок чи недостатність грошових коштів у порівнянні з поточними зобов'язаннями підприємства. Його можна розрахувати з використанням двох рівнозначних формул:

$$I_{\Pi} = MFA - PK = BK - HMA \quad (3.23)$$

де МФА – сума мобільних фінансових активів підприємства;

НМА – сума немобільних фінансових активів підприємства.

Індикатор та шкала безпеки чи ризику. Шкала безпеки чи ризику будується на основі співставлення власного капіталу підприємства з нефінансовими неліквідними активами (НЛНА). Такий індикатор виявляє резерви власних оборотних активів, які, при їх наявності, створюють фінансову безпеку. Його розрахунок проводиться за формулою:

$$I_B = BK - НЛНА \quad (3.24)$$

В загальному вигляді на основі моделі модифікованого балансу фінансовою стійкістю п ПАТ «Запоріжсталь» пропонується управляти з використанням розглянутих трьох шкал та їх взаємозв'язку (табл. 3.16).

Таблиця 3.16 – Взаємозв'язок шкал моделі модифікованого балансу підприємства

Шкала фінансової стійкості		Шкала платоспроможності	Шкала безпеки та ризику
Узагальнена	Диференційована		
Фінансова стійкість	Ідеальна стійкість $НМА < BK < EA$ $НМФА < I_{FC} < FA$	Абсолютна платоспроможність $0 < ПК < МФА$ $НМА < BK < EA$ $0 < I_{П} < МФА$	Максимальна безпека (незалежність) $НМА < BK < EA$ $НМТЛА < I_B < ЛА$
	Достатня стійкість $0 < НА < BK < НМА$ $0 < I_{FC} < НМФА$	Гарантована платоспроможність $МФА < ПК < FA$ $НА < BK < НМА$ $-НМА < I_{П} < 0$	Оптимальна безпека (надійність) $0 < НА < BK < НМА$ $ЛНА < I_B < НМТЛА$
Фінансова рівновага	$I_{FC} = 0; I_{П} < 0; I_B > 0$		
Фінансова нестійкість	Напруженість $0 < НЛНА < BK < НА$ $-ЛНА < I_{FC} < 0$	Потенційна платоспроможність $ФА < ПК < ЛА$ $НЛНА < BK < НА$ $-НМТЛА < I_{П} < -НМФА$	Відносна безпека $НЛНА < BK < НА$ $0 < I_B < ЛНА$
	Зона ризику $0 < BK < НЛНА$ $-НА < I_{FC} < -ЛНА$	Неліквідність $ЛА < ПК < EA$ $0 < BK < НЛНА$ $-НМА < I_{П} < -НМТЛА$	Ризик входження в стан кризи $0 < BK < НЛНА$ $-НЛНА < I_B < 0$
Алгоритми розрахунку	$I_{FC} = BK - НА$	$I_{П} = МФА - ПК$	$I_B = BK - НЛНА$

Джерело: побудовано на основі [34]

Визначено, що еревагами даної моделі є те, що:

по-перше, вона дозволяє провести більш глибокий, усесторонній аналіз фінансової стійкості підприємства;

по-друге, забезпечує не лише оцінку фінансової стійкості, але й дозволяє пов'язати її з такими важливими категоріями як платоспроможність та ризик, завдяки чому з'являється можливість прогнозування фінансової стійкості;

по-третє, не потребує встановлення певних нормативних обмежень для підприємств різної спеціалізації, форм власності, організаційно-правових форм, обсягів діяльності, як це передбачалося для коефіцієнтної моделі.

А що стосується недоліків, то тут варто зазначити, що, оскільки модель базується на використанні фінансової звітності (незважаючи на її модифікацію та коригування), то їй притаманні певною мірою ті ж недоліки, що й коефіцієнтній моделі.

Таблиця 3.17 – Розрахунок трьох компонентного показника типу фінансового стану ПАТ «Запоріжсталь» (прогноз)

Показник	III кв. 2021 року	Прогноз			Абсолютне відхилення від 2021 року		
		Оптим.	Реаліст.	Песиміст.	Оптим.	Реаліст.	Песиміст.
1. Оборотні активи	53246680	72255745	62777836	55642781	19009065	9531156	2396101
2. Короткострокові зобов'язання	30782576	36861433	30418165	24520055	6078857	-364411	-6262521
3. Власні обігові кошти	22464104	35394312	32359671	31122725	12930208	9895567	8658621
4. Довгострокові зобов'язання	4435941	4435941	4435941	4435941	0	0	0
5. Наявність власних і довгострокових джерел покриття запасів (р.3+р.4)	26900045	39830253	36795612	35558666	12930208	9895567	8658621
6. Короткострокові кредити та позики	2632465	3685451	3158958	2764088,25	1052986	526493	131623
7. Загальний розмір основних джерел покриття запасів (р.5+р.6)	29532510	43515704	39954570	38322754	13983194	10422060	8790244
8. Запаси	7914804	11080725,6	9497764,8	8310544,2	3165922	1582961	395740

Продовження табл. 3.17

1	2	3	4	5	6	7	8
9. Надлишок (+) або нестача (-) власних обігових коштів (р.3-р.8)	14549300	24313586	22861906	22812181	9764286	8312606	8262881
10. Надлишок (+) або нестача (-) власних коштів і довгострокових кредитів і позик (р.5-р.8)	18985241	28749527	27297847	27248122	9764286	8312606	8262881
11. Надлишок (+) або нестача (-) основних джерел покриття запасів (р.7-р.8)	21617706	32434978	30456805	30012210	10817272	8839099	8394504
Тип фінансової стійкості	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість	Абсолютна фінансова стійкість			

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

Із табл. 3.17 видно, що за побудованим прогнозом підприємство матиме абсолютний тип фінансової стійкості. При цьому позитивним є скорочення короткострокових зобов'язань. Спостерігається надлишок власних оборотних коштів за всіма прорахованими варіантами.

Останнім етапом, повинна стати оцінка та управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» на базі використання так званої системної моделі, тобто у контексті факторів, що визначають її позитивні чи негативні зміни як в цілому, так і у діяльності окремого підрозділу. Тут варто зазначити, що, якщо ролі внутрішніх факторів та їх урахуванню при управлінні фінансовою стійкістю приділяється достатня увага, то роль зовнішніх факторів, як правило, окремо не оцінюється. Хоча, на наш погляд, вони мають бути поєднані в рамках цілісної моделі.

З іншого боку, системне вирішення будь-якої проблеми, пов'язаної з управлінням фінансовою стійкістю, є більш послідовним та ефективним, адже системний підхід на сьогодні застосовується до багатьох категорій фінансового менеджменту.

Саме тому, вбачається можливим використання системного підходу і до оцінки фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь». Адже, його відсутність може призвести до того, що комплексність процесу управління фінансовою стійкістю буде порушена, тобто розчленована на сукупність не пов'язаних між собою часткових задач. У цьому випадку, незважаючи на те, що іноді, деякі проблеми управління фінансовою стійкістю будуть вирішуватися простіше, досить складно буде отримати загальну цілісну картину управління цим процесом.

Реалізувати зазначений підхід пропонується у рамках системного моделювання на основі концепції меж зростання. Інтерпретація такої системної моделі фінансової стійкості для підприємства подано на рис. 3.6.

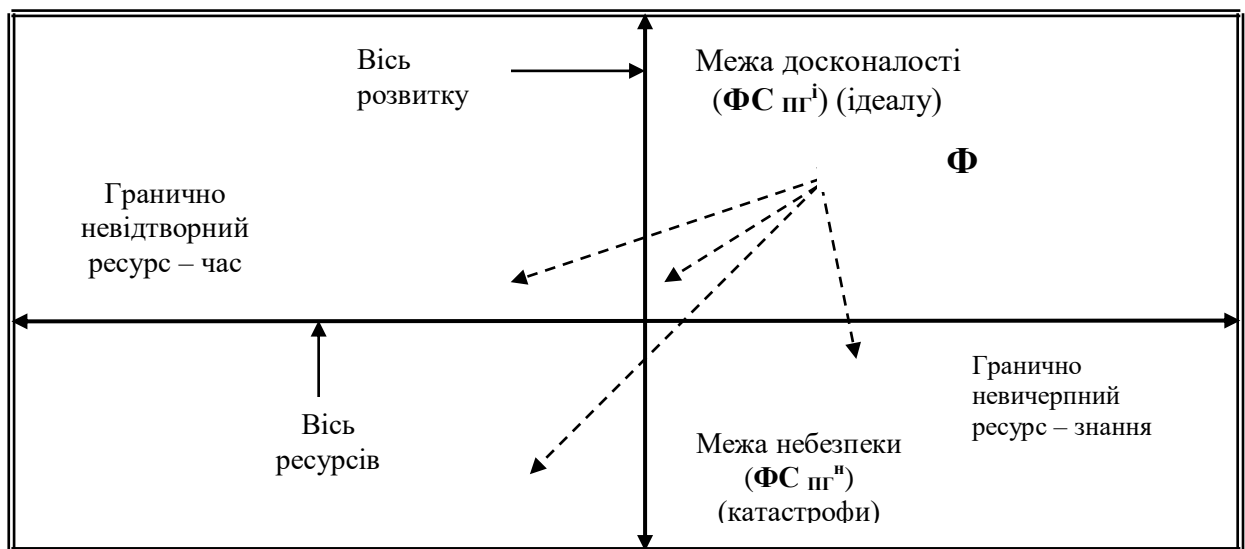

Рисунок 3.6 – Системна модель оцінки фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь»

Джерело: побудовано на основі власних розрахунків за даними ПАТ «Запоріжсталь»

Підприємство функціонує у деякому просторі, що є простором його життєдіяльності. Він відображає позитивний чи негативний простір, який сприяє успішному функціонуванню в цілому та окремого підрозділу підприємства зокрема, або посилює кризові явища. Діяльність підприємства неможлива без використання різноманітних ресурсів, використання яких має свої межі чи граничні рівні: гранично невичерпним ресурсом варто вважати знання, адже чим

більше його використовують, тим більш інтенсивно воно поповнюється; гранично невідтворним ресурсом є час.

Таким чином, у кожен момент часу фінансова стійкість підприємства характеризується певним набором показників. Вектор показників фінансової стійкості ($\Phi_{СП}$) у кожен момент часу ($ч_i$) визначає стан фінансової стійкості підприємства $\Phi_{СП}(ч_i)$. Вся сукупність часткових та інтегральних показників фінансової стійкості може розподілятися на групи – г. Отже, з'являється можливість врахувати внутрішні та зовнішні фактори, які визначають фінансову стійкість підприємства, а відповідна, побудована раніше, система інформаційного забезпечення та розроблені моделі дають базу для проведення процесу управління нею, формування та прийняття управлінських рішень.

Вісь, що перетинає простір життєдіяльності підприємства у вертикальному напрямі є віссю його розвитку, який можливий у позитивному (прогресивному) чи негативному (регресивному) напрямках або ж можлива відсутність розвитку – стагнація. Негативним полюсом чи рівнем регресу підприємства є межа небезпеки чи катастрофи – $\Phi_{СП}^H(ч_i)$, позитивним полюсом чи рівнем прогресу є межа досконалості або ідеалу – $\Phi_{СП}^I(ч_i)$. При цьому, граничні характеристики «позитивного чи негативного» для підприємства можуть варіювати у часі та мати істотно різні значення з огляду на відповідну специфіку їх функціональної діяльності, розмір, організаційно-правову форму та інше.

Вся сукупність показників фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» з плином часу або змінюється, або залишається незмінною. Зміна цих показників є розвитком підприємства, який може мати позитивну спрямованість – у напрямі межі досконалості, або негативну – у напрямі межі небезпеки. Весь перелік станів фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» в процесі управління нею наведено у табл. 3.18.

Таблиця 3.18 – Матриця станів фінансової стійкості підприємства

Стан фінансової стійкості	Стаціонарні інтервали часу		
	Минулий	Теперішній	Майбутній
$\Phi C_{\text{ПГ}}^i$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^i(\tau_i^{\text{мин}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^i(\tau_i^{\text{Т}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^i(\tau_i^{\text{майб}})$
$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Д}}$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Д}}(\tau_i^{\text{мин}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Д}}(\tau_i^{\text{Т}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Д}}(\tau_i^{\text{майб}})$
$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Р}}$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Р}}(\tau_i^{\text{мин}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Р}}(\tau_i^{\text{Т}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Р}}(\tau_i^{\text{майб}})$
$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Н}}$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Н}}(\tau_i^{\text{мин}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Н}}(\tau_i^{\text{Т}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Н}}(\tau_i^{\text{майб}})$
$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{по}}$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{по}}(\tau_i^{\text{мин}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{по}}(\tau_i^{\text{Т}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{по}}(\tau_i^{\text{майб}})$
$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{пе}}$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{пе}}(\tau_i^{\text{мин}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{пе}}(\tau_i^{\text{Т}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{пе}}(\tau_i^{\text{майб}})$
$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{б}}$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{б}}(\tau_i^{\text{мин}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{б}}(\tau_i^{\text{Т}})$	$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{б}}(\tau_i^{\text{майб}})$

Джерело: побудовано на основі [34]

Умовні позначення:

$\Phi C_{\text{ПГ}}^i$ – ідеальний стан фінансової стійкості у певний момент часу;

$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Д}}$ – достатня фінансова стійкість;

$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Р}}$ – стан фінансової рівноваги;

$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{Н}}$ – стан фінансової нестійкості, тобто нестійкість у зоні напруженості (відносна безпека) чи ризику входження у стан кризи;

$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{по}}$ – поточний стан фінансової стійкості;

$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{пе}}$ – перспективний стан фінансової стійкості (прогноз);

$\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{б}}$ – бажаний стан фінансової стійкості, який відповідає певному управлінському рішення.

Безперечно, головна мета для ПАТ «Запоріжсталь» знайти бажане значення $\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{б}}$, яке б відповідало виваженому управлінському рішення. Але, на практиці, ситуація, коли всі компоненти відомі, зустрічається досить рідко, та більш характерним є часткове знання або часткова невизначеність, коли невідомим є або ідеал, або стан катастрофи, або очікуваний чи досягнутий стан і, відповідно підприємство може знаходитися в одній із 32 можливих ситуацій. Визначення ж бажаного стану $\Phi C_{\text{ПГ}}^{\text{б}}$ передбачає реалізацію всього процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь», за запропонованою раніше схемою. У контексті запропонованої моделі головну мету управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» можна визначити як наближення до ідеалу або ж максимальну різницю між бажаним станом та станом небезпеки.

Перевагою використання системної моделі, на наш погляд, є те, що її використання носить практично безперервний характер в процесі управління фінансовою стійкістю, оскільки після виявлення недоліків (наприклад, ситуації погіршення рівня фінансової стійкості підприємства на основі розрахунку часткових та інтегральних показників), автоматично діюча система управління нею переводить її у новий стан та забезпечує її підтримання на цьому рівні.

Висновки до розділу 3

Розраховані дані свідчать, що трьохкомпонентний показник типу фінансового стану ПАТ «Запоріжсталь» ($S(E)$) в 2018-2019 рр. має вигляд $\{0,1,1\}$, що характеризує нормальну фінансову стійкість, а в 2020 році – нестійкий фінансовий стан, який означає високий ступінь залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Але така ситуація навряд може розглядатися як негативна. Підприємству необхідно використовувати у своїй господарській діяльності більше позикових коштів довгострокового фінансування, що підвищить рентабельність власного капіталу. У III кв. 2021 року спостерігається абсолютна фінансова стійкість, яка вказує на відсутність залежності від кредиторів.

Процес управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» має носити цільовий характер, тобто передбачає постановку та досягнення певних цілей. Будучи чітко вираженими, цільові параметри управління фінансовою стійкістю стають важливим засобом її покращення, координації та контролю, а також базою для прийняття управлінських рішень на всіх стадіях діяльності ПАТ «Запоріжсталь». Система цільових параметрів управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» повинна являти собою описані у формалізованому вигляді бажані показники, які б дозволяли забезпечувати необхідний стан фінансової стійкості в довгостроковій перспективі та ефективність процесу управління нею. Кінцевою метою процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» є досягнення бажаного її стану, тому аналіз якості

управління таким процесом можна виконати лише на основі розрахунку та аналізу досягнутих показників фінансової стійкості і, відповідно, фінансовий моніторинг набуває першочергового значення. Окрім цього, в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства складаються стійкі взаємозв'язки між даним процесом та іншими. В кінцевому результаті ці взаємозв'язки і визначають зв'язок вхідних фінансових показників та проміжних параметрів, що характеризують фінансову стійкість. Наприклад, прагнення підвищити платоспроможність підприємства за рахунок зменшення суми короткострокових кредитних ресурсів та забезпечити бажаний рівень фінансової стійкості, може, в кінцевому підсумку, призвести до дефіциту грошових коштів та власного оборотного капіталу, що, в свою чергу, призведе до зменшення обсягів діяльності та погіршення ділової активності.

Політика управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» має бути спрямованою на покращення структури капіталу підприємства та прискорення швидкості обігу активів, що в цілому призведе до більш швидкого обороту оборотних коштів та їх вивільнення для формування зростаючого фінансового результату.

Прогнозується збереження співвідношення складових активу підприємства на користь оборотних активів, оскільки виробництво є не дуже фондомістким. З реалістичного варіанту прогнозу, питома вага оборотних активів може скоротитися до 29% у структурі. Можна помітити, що частка необоротних активів поступово скорочується до 32% у структурі активів, що у підсумку повинно сприяти зростанню оборотності активів та нарощенню прибутковості.

Розглядаючи співвідношення складових пасиву, бачимо, що порівняно зі звітним періодом 2021 року, передбачається зростання частки власного капіталу у структурі до 59%, причому як за оптимістичним варіантом, так і з песимістичним, оскільки планується реінвестування всього отриманого чистого прибутку у нерозподілений, що позитивно впливає на структуру джерел фінансування оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь».

Найбільше зростання чистого фінансового результату підприємства відбувається за оптимістичного варіанту розвитку подій – на рівні 60%, порівняно

із фактичним показником 2021 року. При цьому авансовані активи зростають на 26%, тоді як чистий дохід від реалізації – на планово на 40%. Дане співвідношення є оптимальним і відповідає «золотому правилу економіки».

За розробленим прогнозом, підприємство за кожного із запропонованих варіантів матиме чисті та власні оборотні кошти, що відповідатиме помірній політиці фінансування оборотних активів. Відповідно до оптимістичного варіанту, чисті оборотні активи складуть 35394312 тис. грн., що на 12930208 тис. грн. більше, ніж у 2021 році. За реалістичним варіантом підприємство матиме 32359671 тис. грн. чистих оборотних активів, тоді як за песимістичного – 31122725 тис. грн. Такий прогноз базується на припущенні, що зростання поточних зобов'язань підприємства відбуватиметься повільнішими темпами, ніж зростання оборотних активів. Це можливо за рахунок перенаправлення всього чистого прибутку підприємства на збільшення власного капіталу, який покриє довгострокові активи, таким чином вивільнивши більше поточних пасивів для фінансування оборотних активів.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження в дипломній роботі можна зробити наступні висновки та пропозиції.

Визначено, що фінансова стійкість підприємства – це головний компонент загальної стійкості підприємства, який являє собою об'єкт фінансового управління господарською діяльністю та характеризує такий стан фінансових ресурсів, їх формування та використання, який забезпечує пропорційний, збалансований розвиток підприємства при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності в умовах припустимого рівня ризику. У вузькому розумінні – фінансова стійкість підприємства – це результат ефективного управління структурою капіталу, активів та грошових потоків підприємства.

Для оцінки фінансової стійкості підприємства використовується наступна класифікація показників:

I. За елементами оцінки: часткові показники оцінки фінансової стійкості, до яких відносяться показники оцінки структури капіталу, активів, грошових потоків, інтегральні показники оцінки фінансової стійкості, розрахунок яких дозволяє визначити рівень фінансової стійкості підприємства.

II. За рівнем значимості: основні показники фінансової стійкості, розрахунок яких є обов'язковим для оцінки фінансової стійкості підприємства в поточному періоді; допоміжні показники фінансової стійкості, що можуть бути використані для більш детальної оцінки окремих складових фінансової стійкості підприємства.

III. За характером визначення: абсолютні показники фінансової стійкості, що характеризують забезпеченість запасів різними видами джерел фінансування та забезпеченість підприємства різними видами активів; відносні показники фінансової стійкості (коефіцієнти), що характеризують співвідношення різних складових активів, капіталу та грошових потоків підприємства.

IV. За можливістю визначення нормативного значення: показники, для яких визначається нормативне значення – коефіцієнти структури капіталу та допоміжні

коефіцієнти фінансової стійкості; показники, для яких нормативні значення, як правило, не встановлюються – коефіцієнти покриття, показники оцінки структури активів та грошових потоків.

Забезпечення високого рівня фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку та функціонування забезпечується формуванням раціональної структури джерел фінансування та активів, підтриманням на необхідному рівні платоспроможності, забезпеченням кредитоспроможності, формуванням достатніх обсягів грошових ресурсів, забезпечення оптимальної структури грошових потоків та їх збалансування.

Об'єктом дослідження дипломної роботи виступає ПАТ «Запоріжсталь». За аналізовані періоди валюта балансу збільшилась, вартість оборотних активів зросла в активах підприємства, вартість оборотних активів значно перевищує вартість необоротних активів. Дане перевищення вказує на значну частку запасів та дебіторської заборгованості. Негативним показником є перевищення вартості позикового капіталу над власним капіталом, що певною мірою свідчить про низьку фінансову стійкість аналізованого підприємства.

Відбувається зростання чистого доходу у III кв. 2021 року на 20339810 тис. грн. (44,57%) порівняно з 2020 роком, у 2020 році зменшується на 862758 тис. грн. (1,86%) порівняно з 2019 роком. У 2021 році темпи зростання чистого доходу значно зросли. Зменшення чистого доходу у 2019-2020 рр. можна пояснити запровадженням карантинних заходів та скороченням обсягів реалізації продукції підприємства. Позитивним є зростання чистого фінансового результату діяльності підприємства у III кв. 2021 року із 5 053 802 тис. грн. у 2018 році до 16203637 тис. грн. у III кв. 2021 року, темпи зростання становлять 19881713 тис. грн. та 540,45%. Під впливом вище вказаних показників значно збільшилась рентабельність продаж у III кв. 2021 року на 39,41% та рентабельність діяльності на 32,62%. Витрати на 1 грн. чистого доходу реалізації у 2021 році мають тенденцію до зменшення із 0,9 у 2018 році до 0,77 у III кв. 2021 року, що вказує на покращення операційної діяльності підприємства. У 2019-2020 рр. повні витрати перевищують чисті доходи підприємства: 1,13 та 1,08 відповідно.

У 2018-2020 рр. умові ліквідності не відповідає зіставлення А1 – П1, що свідчить про нестачу найбільш ліквідних активів підприємства. У III кв. 2021 року умові ліквідності не відповідає два співвідношення А1 – П1 та А3 – П3. Що свідчить про нестачу найбільш ліквідних активів у розмірі 27203944 тис. грн., а повільно реалізовуваних активів – 18308628 тис. грн. Тобто за даний період порушено умову поточної та перспективної ліквідності підприємства.

Оборотність обігових коштів також вповільнилась, а період одного обороту збільшився у 2020р. відносно 2018р. на 54,79 дня, відносно 2019р. – на 14,84 днів, що свідчить про погіршення використання оборотних коштів, зниження попиту на продукцію підприємства. Зниження ефективності використання запасів і дебіторської заборгованості призвело до підвищення періоду операційного циклу у 2020р. відносно 2018р. – на 46,59 днів, відносно 2019р. – на 11,87 днів, що є негативним показником і свідчить про підвищення потреби підприємства в оборотних коштах. Отже, в завершенні можна сказати, що ділова активність досліджуваного підприємства у 2020р. відносно 2018-2019 рр. дещо погіршилась. Компанія є фінансово залежною, оскільки вважається, що нижня межа коефіцієнта концентрації власного капіталу повинна становити 0,5, а в нашому випадку в 2020 році – 0,44. Той самий висновок можна зробити щодо коефіцієнта концентрації позикового капіталу, оскільки його верхня межа вважається 0,50, а в нашому випадку – 0,52. Приходимо до висновку, що у 2020 році фінансовий стан підприємства можна вважати залежним від зовнішніх інвесторів. Про цю ситуацію свідчить значення коефіцієнта фінансового ризику, а саме: в динаміці його величина змінилася з 0,88 у 2018 році до – 1,99 у 2020 році. Тобто підприємство працює переважно за рахунок позикових коштів. Зменшення ризиків для нього може бути досягнуто прискоренням формування власного капіталу. В загальному, усі визначені коефіцієнти фінансової залежності за 2018-2020 рр. в динаміці характеризуються негативно. Оскільки зменшення частки власного капіталу і збільшення долі залученого капіталу негативно характеризує діяльність підприємства, це свідчить про його незадовільний фінансовий стан. За результатами діяльності у III кв. 2021 року показники фінансової стійкості значно

покращилися. Коефіцієнт автономії має значення більше 0,5, частка власного капіталу у структурі пасивів становить 57%, а частка позичкового капіталу - 37%.

Розраховані дані свідчать, що трьохкомпонентний показник типу фінансового стану ПАТ «Запоріжсталь» ($S(E)$) в 2018-2019 рр. має вигляд $\{0,1,1\}$, що характеризує нормальну фінансову стійкість, а в 2020 році – нестійкий фінансовий стан, який означає високий ступінь залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів. Але така ситуація навряд може розглядатися як негативна. Підприємству необхідно використовувати у своїй господарській діяльності більше позикових коштів довгострокового фінансування, що підвищить рентабельність власного капіталу. У III кв. 2021 року спостерігається абсолютна фінансова стійкість, яка вказує на відсутність залежності від кредиторів.

Процес управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» має носити цільовий характер, тобто передбачає постановку та досягнення певних цілей. Будучи чітко вираженими, цільові параметри управління фінансовою стійкістю стають важливим засобом її покращення, координації та контролю, а також базою для прийняття управлінських рішень на всіх стадіях діяльності ПАТ «Запоріжсталь». Система цільових параметрів управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» повинна являти собою описані у формалізованому вигляді бажані показники, які б дозволяли забезпечувати необхідний стан фінансової стійкості в довгостроковій перспективі та ефективність процесу управління нею. Кінцевою метою процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» є досягнення бажаного її стану, тому аналіз якості управління таким процесом можна виконати лише на основі розрахунку та аналізу досягнутих показників фінансової стійкості і, відповідно, фінансовий моніторинг набуває першочергового значення. Окрім цього, в процесі управління фінансовою стійкістю підприємства складаються стійкі взаємозв'язки між даним процесом та іншими. В кінцевому результаті ці взаємозв'язки і визначають зв'язок вхідних фінансових показників та проміжних параметрів, що характеризують фінансову стійкість. Наприклад, прагнення підвищити платоспроможність підприємства за

рахунок зменшення суми короткострокових кредитних ресурсів та забезпечити бажаний рівень фінансової стійкості, може, в кінцевому підсумку, призвести до дефіциту грошових коштів та власного оборотного капіталу, що, в свою чергу, призведе до зменшення обсягів діяльності та погіршення ділової активності.

Політика управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь» має бути спрямованою на покращення структури капіталу підприємства та прискорення швидкості обігу активів, що в цілому призведе до більш швидкого обороту оборотних коштів та їх вивільнення для формування зростаючого фінансового результату.

Прогнозується збереження співвідношення складових активу підприємства на користь оборотних активів, оскільки виробництво є не дуже фондомістким. З реалістичного варіанту прогнозу, питома вага оборотних активів може скоротитися до 29% у структурі. Можна помітити, що частка необоротних активів поступово скорочується до 32% у структурі активів, що у підсумку повинно сприяти зростанню оборотності активів та нарощенню прибутковості.

Розглядаючи співвідношення складових пасиву, бачимо, що порівняно зі звітним періодом 2021 року, передбачається зростання частки власного капіталу у структурі до 59%, причому як за оптимістичним варіантом, так і за песимістичним, оскільки планується реінвестування всього отриманого чистого прибутку у нерозподілений, що позитивно впливає на структуру джерел фінансування оборотних активів ПАТ «Запоріжсталь».

Найбільше зростання чистого фінансового результату підприємства відбувається за оптимістичного варіанту розвитку подій – на рівні 60%, порівняно із фактичним показником 2021 року. При цьому авансовані активи зростають на 26%, тоді як чистий дохід від реалізації – на планово на 40%. Дане співвідношення є оптимальним і відповідає «золотому правилу економіки».

За розробленим прогнозом, підприємство за кожного із запропонованих варіантів матиме чисті та власні оборотні кошти, що відповідатиме помірній політиці фінансування оборотних активів. Відповідно до оптимістичного варіанту, чисті оборотні активи складуть 35394312 тис. грн., що на 12930208 тис.

грн. більше, ніж у 2021 році. За реалістичним варіантом підприємство матиме 32359671 тис. грн. чистих оборотних активів, тоді як за песимістичного – 31122725 тис. грн. Такий прогноз базується на припущенні, що зростання поточних зобов'язань підприємства відбуватиметься повільнішими темпами, ніж зростання оборотних активів. Це можливо за рахунок перенаправлення всього чистого прибутку підприємства на збільшення власного капіталу, який покриє довгострокові активи, таким чином вивільнивши більше поточних пасивів для фінансування оборотних активів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Руденко Л. Ще раз про сталий розвиток [Електронний ресурс] / Л. Руденко, Г. Марушевський, Т. Тимочко. – Режим доступу : <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/ourperspective/ourperspectivearticles/2017/06/07/revisiting-sustainable-development>.
2. Цілі сталого розвитку: що це? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.sd4ua.org/>
3. Формування фінансового механізму сталого розвитку України : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. О. П. Кириленко та д-ра екон. наук, доц. О.І. Тулай. – Тернопіль : ТНЕУ, 2017. – 414 с.
4. Суть концепції сталого розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ua.textreferat.com/referat-21544-1.html>.
5. Мельник Л.М. Теоретико-методологічні засади сталого розвитку машинобудівних підприємств на основі управління бізнес-процесами : автореф. дис. ... на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук [Електронний ресурс] / Л. Мельник. – Тернопіль, 2018. – Режим доступу : <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/21416>
6. Микитась М.А. Механізм впливу організаційного потенціалу на устойчивое развитие промышленного предприятия : автореф. дисс. ... на канд. екон. наук. [Электронный ресурс] / М.А. Микитась. – СПб, 2013. – Режим доступа : <file:///d:/users/admin/downloads/%d0%90%>.
7. Дойсан-Коровьонкова Н.В. Сталий розвиток підприємства як процес та економічне явище: теоретичні аспекти [Електронний ресурс] / Н. Дойсан-Коровьонкова // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – Вип. 2 (53). – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jsui/bitstream/123456789/3469/1/сталий%20розвиток%20підприємства>.
8. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М.Р. Лучко, С.М. Жукевич, А.І. Фаріон. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 304 с.

9. Пакулін С.Л. Управління сталим розвитком сучасного підприємства [Електронний ресурс] / С.Л. Пакулін, А.А. Пакуліна // Траектория науки. – 2016. – №3(8). – Режим доступу : <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/50>
10. Уолш К. Ключевые показатели менеджмента: полное руководство по работе с критическими числами, управляющими вашим бизнесом. – 10-е изд. / К. Уолш ; пер. с англ. – Омск : Максимум, 2015. – 400 с.
11. Кремень В.М., Щепетков С.Я. Оцінювання фінансової стійкості підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2014. С. 107-115
12. Поддєрьогін А.М., Наумова Л.Ю. Фінансова стійкість підприємств в економіці України: [монографія]. К.: КНЕУ, 2013. 184 с.
13. Безугла Т.В. «Економічна стійкість» та «фінансова стійкість» / Т.В. Безугла // Молодий вчений. – 2014. – № 3. – С. 33.
14. Оспіщєв В.І., Нагорна І.В. Класифікація чинників впливу на фінансову стійкість підприємств / В.І. Оспіщєв, І.В. Нагорна // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2016. – Вип. 3. – С. 218–223 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2009_2_34.
15. Обушак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства / Т.А. Обушак // Актуальні проблеми економіки. – 2013. – № 9. – С. 92.
16. Салига К.С. Методичні підходи діагностування фінансового стану підприємства / К.С. Салига // Держава та регіони. Економіка та підприємництво. – 2013. – № 3. – С. 215.
17. Бланк І.О. Основи фінансового менеджменту: [підручник] / І.О. Бланк. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 476 с.
18. Крейнина М.Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле / М.Н. Крейнина. – М. : Дело и сервис, 2010. – 256 с.
19. Финансовый менеджмент: [учебник для вузов] / Под ред. Г.Б. Поляка; 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Юнити-Дана, 2012. – 277 с.
20. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: [навч. посіб.] /

Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова ; 3-є вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 483 с.

21. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: [навч. посіб.] / О.О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.

22. Фінансовий аналіз: [навч. посіб.] / М.Д. Білик [та ін.]. – К. : КНЕУ, 2009 – 323 с.

23. Мошенський С.З. Економічний аналіз: [підручник] / С.З. Мошенський, О.В. Олійник ; 2-вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2007. – 704 с.

24. Філімоненков О.С. Фінанси підприємств: [навч. посіб.] / О.С. Філімоненков ; 2-е вид., перероб. і доп. – К. : МАУП, 2004. – 295 с.

25. Цал-Цалко Ю.С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: [навч. посіб.] / Ю.С. Цал-Цалко. – К. : ЦУЛ, 2012. – 359 с.

26. Селезнева Н.Н. Финансовый анализ. Управление финансами / Н.Н. Селезнева, А.Ф. Ионова. – М. : ЮНИТИ. 2013 – 659 с.

27. Друри К. Производственный и управленческий учет / К. Друри. – М. : ЮНИТИ, 2015 – 476 с.

28. Маршалл Дж.Ф. Финансовая инженерия. Полное руководство по финансовым нововведениям / Дж.Ф. Маршалл, В.К. Бансал ; пер. с англ. – М. : ИНФРА – М, 2010 – 784 с.

29. Алексеенко Н.В. Управление устойчивым развитием промышленных предприятий / Н.В. Алексеенко // Економіка і організація управління. – 2009. – Вип. 2(6). – С. 50–60.

30. Зайцев О.Н. Оценка экономической устойчивости промышленных предприятий (на примере промышленности строительных материалов) : автореф. дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / О.Н. Зайцев. – Хабаровск. 2007. – 23 с.

31. Медведев В.А. Устойчивое развитие общества: модели, стратегия / В.А. Медведев. – М. : Академия. 2001. – 267 с.

32. Анохин С.П. Методика моделирования экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях / С.П. Анохин. – Саратов :

Сарат. гос. техн. ун-т, 2000. – 40 с.

33. Сімах Ю.А. Визначення поняття конкурентостійкості підприємства / Ю.А. Сімах // Вісник Міжнародного слов'янського університету. Серія «Економічні науки». – 2007. – Т. X. – № 1. – С. 12–16.

34. Бугай В.З. Аналіз та оцінка фінансової стійкості підприємства / В.З. Бугай, В.М. Омельченко // Держава та регіони. – 2013. – № II. – С. 34–39.

35. Василенко А.В. Менеджмент устойчивого развития предприятий : [монографія] / А.В. Василенко. – К. : Центр учебной літератури, 2015. – 648 с.

36. Іванов В.Л. Забезпечення організаційно-економічної стійкості промислового підприємства / В.Л. Іванов, В.А. Малов // Економіка. Менеджмент. Підприємство. – 2010. – № 22. – С. 32–39.

37. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення / О.В. Ареф'єва, Д.М. Городянська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 83–90.

38. Бурда А.І. Методичні підходи до оцінювання впливу складників тріади потенціалу на сталий розвиток підприємства / А.І. Бурда // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.12. – С. 141–153.

39. Малинин К.Г. Устойчивость функционирования предприятия в рыночной экономике : автореф. дис. ... канд. экон. наук / К.Г. Малинин. – М. : МГАХМ, 1997. – 21 с.

40. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник / Г. В. Савицька. – Київ : "Знання", 2007. – 668 с. - (Вища освіта ХХІ століття).

41. Журавльова О.Є. Фінансова стійкість підприємства: теорія і практика / О.Є. Журавльова // Формування ринкової економіки. – 2009. – № 22. – 523 с.

42. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств / М.Я. Коробов ; 3-е вид. – К. : Знання, 2012. – 274 с.

43. Плиса В.Й. Стратегія забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання в економіці України: [монографія] / В.Й. Плиса, І.І. Приймак. – Львів : АТБ, 2009 – 142 с.

44. Ловінська І.Г. Фінансова стійкість організацій як індикатор економічного потенціалу / І.Г. Ловінська // Фінанси, облік і аудит. – 2014. – Вип. 1 (23). – 252 с.

45. Островська О.А. Фінансовий стан та фінансова стійкість підприємств: теоретичні аспекти визначення їх суті / О.А. Островська // Стратегія економічного розвитку України. – 2012. – Вип. 4 (11). – 182 с.

46. Артеменко В.Г., Беллендир М.В. Финансовый анализ / В.Г. Артеменко, М.В. Беллендир. – М. : РИТГО, 2011. – 120 с.

47. Костирко Л.А. Аналіз потенціалу фінансової в системі управління вартістю підприємства/ Л.А. Костирко // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2015. – № 4 (221). – 122 с.

48. Шеремет А.Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев ; 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ИНФРА-М, 2016. – 208 с.

49. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз і планування : [навч. посіб.] / Г.О. Крамаренко. – К. : Центр навчальної літератури, 2013. – 90 с.

50. Ковалев В.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / В.В. Ковалев, О. Н. Волкова. – М. : ПБОЮЛ, 2015. – 424 с.

51. Мамонтова Н.А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення (на прикладі підприємств харчової промисловості) : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Н.А. Мамонтова ; Ін-т економ, прогн. НАН України. – К., 2006. – 59 с.

52. Поддєрьогін А.М., Наумова Л.Ю. Фінансова стійкість підприємств в економіці України : [монографія] / А.М. Поддєрьогін, Л.Ю. Наумова. – К. : КНЕУ, 2012 – 14 с.

53. Оспіщев В.І., Нагорна І.В. Класифікація чинників впливу на фінансову стійкість підприємств / В.І. Оспіщев, І.В. Нагорна // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. – 2009. – Вип. 2. – С. 218–223 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2009_2_34.

54. Хачатрян В.В., Усова Л.С. Фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства / В.В. Хачатрян, Л.С. Усова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/ken-hachatryan-vv-usova-ls-faktori-schovplivayut-na-finansoviy-stand-pidpriemstva/>.

55. Мних Є.В., Барабаш Н.С. Фінансовий аналіз: [підручник] / Є.В. Мних, Н.С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. – 358 с.

56. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / М.Р. Лучко, С.М. Жукевич, А.І. Фаріон. – Тернопіль : ТНЕУ, 2016. – 304 с.

57. Фаріон А.І. Фінансовий аналіз у системі аналітичних досліджень підприємств / А. Фаріон // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції «Інформаційно-аналітичне забезпечення стратегій інноваційного розвитку», 5-6 квітня 2012 р. – Полтава : ПолтНТУ, 2012. – С. 142–143.

58. Крамаренко Г. О. Фінансовий менеджмент: Підручник. / Г.О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с.

59. Азарова А. О. Економіка підприємства. Практикум : [навч. посіб.] / А. О. Азарова, Л. О. Нікіфорова. - Вінниця : ВНТУ, 2019. - 215 с.

60. Бланк І. О. Управління фінансами підприємств : підручник / І. О. Бланк, Г. В. Ситник, В. С. Андрієць. - 2-ге вид., перероб. і допов. - Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. - 791 с.

61. Економіка підприємства : навч. посіб. : практикум / Я. С. Витвицький та ін. - Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. - 306 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

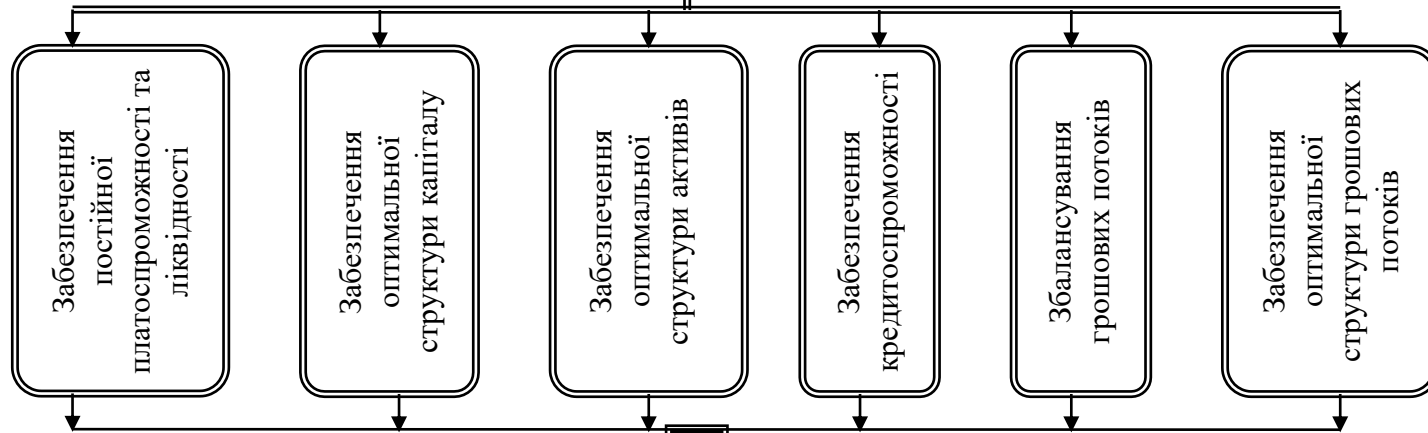
Додаток Б

Дерево цілей процесу управління фінансовою стійкістю ПАТ «Запоріжсталь»

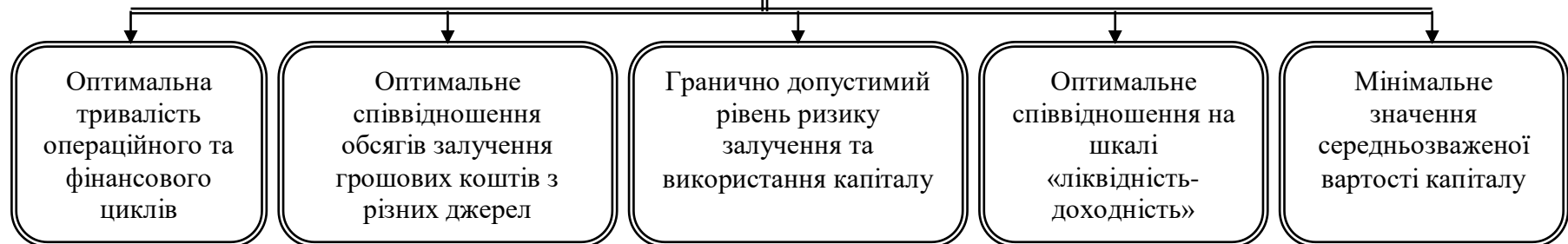
ГОЛОВНА МЕТА УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА:

Забезпечення фінансової безпеки та стабільності функціонування і розвитку в поточному та перспективному періодах

ОСНОВНІ ЦІЛІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

ДОПОМІЖНІ ЦІЛІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Додаток В

Зведені дані балансу ПАТ «Запоріжсталь» за 2018-2020 рр. та III кв. 2021 року, тис. грн.

Актив	Код рядка	2018	2019	2020	III кв. 2021 року
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи:	1000	41439	39438	42508	43857
первісна вартість	1001	42029	39438	42508	78228
накопичена амортизація	1002	590			34371
Незавершені капітальні інвестиції	1005	1139333	1118934	126847	1851331
Основні засоби:	1010	24836532	24605308	24129630	22775486
первісна вартість	1011	24874671	24605308	24129630	24805590
знос	1012	38139			2030104
Інвестиційна нерухомість:	1015	6741	6741	6741	6741
первісна вартість	1016				6741
знос	1017				
Довгострокові біологічні активи:	1020				
первісна вартість	1021				
накопичена амортизація	1022				
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030				4377699
інші фінансові інвестиції	1035	4022312	1038362	1038382	
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040				
Відстрочені податкові активи	1045				
Гудвіл	1050				
Відстрочені аквізиційні витрати	1060				
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065				
Інші необоротні активи	1090	1865	1804	1870	2215
Усього за розділом I	1095	30048222	26810587	26481978	29057329
II. Оборотні активи					
Запаси	1100	4849316	4639175	4814500	7914804
Виробничі запаси	1101	1877021	1788302	1955916	2505074
Незавершене виробництво	1102	954313	851962	792343	2074571
Готова продукція	1103	2016586	1897584	2066003	3335060
Товари	1104	1396	1327	238	99
Поточні біологічні активи	1110				
Депозити перестраховування	1115				
Векселі одержані	1120				

Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	8463927	8536090	8603858	19185502
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	1296431	1291376	982826	936535
з бюджетом	1135	1023217	1018390	1164853	1413676
у тому числі з податку на прибуток	1136	4144			
з нарахованих доходів	1140	872	872	42680	2693445
із внутрішніх розрахунків	1145				
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	18371479	18375974	18757533	18664931
Поточні фінансові інвестиції	1160				
Гроші та їх еквіваленти	1165	111864	110580	157594	757081
Готівка	1166	15			
Рахунки в банках	1167	111864	110566	157591	757081
Витрати майбутніх періодів	1170	455887	452495	526780	587796
Частка перестраховика у страхових резервах	1180				
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181				
резервах збитків або резервах належних виплат	1182				
резервах незароблених премій	1183				
інших страхових резервах	1184				
Інші оборотні активи	1190	255858	253509	767542	1092910
Усього за розділом II	1195	34828851	34578461	35818166	53246680
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200		265	265	265
Баланс	1300	64877338	61389313	62300409	82304274
Пасив					
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	660920	660920	660920	660920
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401				
Капітал у дооцінках	1405	13003055	12993190	12941174	12084460
Додатковий капітал	1410				
Емісійний дохід	1411				
Накопичені курсові різниці	1412				
Резервний капітал	1415	506200	15784394	13073182	506200
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	18988327			33834177
Неоплачений капітал	1425				
Вилучений капітал	1430				
Інші резерви	1435				
Усього за розділом I	1495	33168502	29944704	27181476	47085757

II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення					
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	1044386	1053644	432875	174041
Пенсійні зобов'язання	1505				
Довгострокові кредити банків	1510	473235	473235	363470	
Інші довгострокові зобов'язання	1515	4505	4505	28328	2966
Довгострокові забезпечення	1520	2221239	2189785	2504142	2691650
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521				
Цільове фінансування	1525	343	343	309	284
Благодійна допомога	1526				
Страхові резерви, у тому числі:	1530				
резерв довгострокових зобов'язань; (на початок звітнього періоду)	1531				
резерв збитків або резерв належних виплат; (на початок звітнього періоду)	1532				
резерв незароблених премій; (на початок звітнього періоду)	1533				
інші страхові резерви; (на початок звітнього періоду)	1534				
Інвестиційні контракти;	1535				
Призовий фонд	1540				
Резерв на виплату джек-поту	1545				
Усього за розділом II	1595	3743708	3721512	3329124	4435941
III. Поточні зобов'язання і забезпечення					
Короткострокові кредити банків	1600	2632465	2632465	3482251	2604475
Векселі видані	1605				
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610	13516	13516	4505	
за товари, роботи, послуги	1615	24178583	24014755	27106196	25868817
за розрахунками з бюджетом	1620	98889	86666	90038	1292117
за у тому числі з податку на прибуток	1621				102634
за розрахунками зі страхування	1625	19981	18552	19136	21445
за розрахунками з оплати праці	1630	112214	103862	89340	100704
за одержаними авансами	1635	29787	28448	9264	8567
за розрахунками з учасниками	1640	13974	13974	13974	13974
із внутрішніх розрахунків	1645				
за страховою діяльністю	1650				
Поточні забезпечення	1660	216761	199365	269189	207995

Доходи майбутніх періодів	1665	497	432	410	514
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670				
Інші поточні зобов'язання	1690	648461	611062	705506	663968
Усього за розділом III	1695	27965128	27723097	31789809	30782576
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700				
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800				
Баланс	1900	64877338	61389313	62300409	82304274

Додаток Г

Зведені дані Звіту про фінансові результати ПАТ «Запоріжсталь» за 2018-2020 рр. та III кв. 2021 року, тис. грн.

Стаття	Код рядка	2018	2019	2020	III кв. 2021 року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	58878342	46493395	45630637	65970447
Чисті зароблені страхові премії	2010				
Премії підписані, валова сума	2011				
Премії, передані у перестраховування	2012				
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013				
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014				
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	49018754	48834211	43852136	46114216
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070				
Валовий: прибуток	2090	9859588		1 778 501	19 856 231
Валовий: збиток	2095		2340816		
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105				
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110				
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111				
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112				
Інші операційні доходи	2120	155 562	1 684 511	175 239	2 325 749
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121				
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122				
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2130				
Адміністративні витрати	2130	987277	790656	539729	463943
Витрати на збут	2150	2496299	2590652	2536941	2004331
Інші операційні витрати	2180	393534	397398	2341241	2144838
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181				

Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182				
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	6 138 040			17 568 868
Фінансовий результат від операційної діяльності: збиток	2195		4435011	3464171	
Дохід від участі в капіталі	2200	617968			2514319
Інші фінансові доходи	2220	117433	802670	23633	239536
Інші доходи	2240	678	30	253618	12540
Дохід від благодійної допомоги	2241				
Фінансові витрати	2250	621470	597550	1312700	502050
Втрати від участі в капіталі	2255				33688
Інші витрати	2270	224947	716186	46	2374
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275				
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	6 027 702			19797151
Фінансовий результат до оподаткування: збиток	2295		4946047	4499666	
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300	973 900	613 245	821 590	3 593 514
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305				
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	5 053 802			16 203 637
Чистий фінансовий результат: збиток	2355		4332802	3678076	

Додаток Д

Групування підприємств на класи за рівнем фінансової стійкості на основі
методики скорингового аналізу

Показник	Межі класів відповідно критеріям				
	I клас - абсолютна фінансова стійкість	II клас - нормальна фінансова стійкість	III клас - ризикований фінансовий стан	IV клас - нестійке фінансове положення	V клас - кризовий фінансовий стан
	Стійкий фінансовий стан		Втрата стійкості	Нестійкий фінансовий стан	
Рентабельність сукупного капіталу, %	30% і вище – 50 балів	від 29,9 до 20% – від 49,9 до 35 балів	від 19,9 до 10% – від 34,9 до 20 балів	від 9,9 до 1% – від 19,9 до 5 балів	менше 1% – 0 балів
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,0 і вище – 30 балів	від 1,99 до 1,7 – від 29,9 до 20 балів	від 1,69 до 1,4 – від 19,9 до 10 балів	від 1,39 до 1,1 – від 9,9 до 1 балу	1,0 і менше – 0 балів
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,7 і вище – 20 балів	від 0,69 до 0,45 – від 19,9 до 10 балів	від 0,44 до 0,3 – від 9,9 до 5 балів	від 0,29 до 0,20 – від 5 до 1 балу	менше 0,2% – 0 балів
Межі класів	100 балів і вище	від 99 до 65 балів	від 64 до 35 балів	від 34 до 6 балів	0 балів